

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912.

Andra kammaren.

Nr 39.

Lördagen den 4 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos hvar efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

herr *Petterssons* i Bjälbo motion, nr 315, till jordbruksutskottet; samt

herr *Lindhagens m. fl.* motioner nr 316 och 317 till konstitutionsutskottet.

Efter föredragning härpå af herr *Lindhagens m. fl.* motion, nr 318, angående införande af republikanskt statskick yttrade Ang. remiss af en motion.

Herr talmannen: Enligt riksdagsordningens § 61 må talman ej vägra proposition, utom när han finner väckt fråga strida mot »grundlags lydelse». I den nämnda paragrafens fortsättning talas om frågans enlighet eller stridighet med »grundlagen», utan att det på något sätt antydes en skillnad mellan dess bokstaf och anda. Det torde ock ligga i sakens natur, att den vakt öfver ärendenas grundlagsenliga behandling, som härmed tillagts talmansinstitutionen, icke kan stanna vid grundlagens yttre form allena, utan måste i lika eller till och med starkare grad afse att skydda vår författnings grundläggande objektiva principer.

Som en sådan fundamentalprincip af första ordningen framstår regeringsformens bud i § 1, att »Sveriges rike skall styras af en konung och vara ett arfrike». Att detta bud af grundlagsstiftaren tillagts oföränderlighet, kan äfven i yttre måtto i någon mån slutas af samma grundlags § 94, som i fall af hela konungahusets utslocknande ovägerligen bjuder Riksdagen att »ett nytt konungahus utkora, med bibehållande af denna regeringsform». Äfven om uttryckligt förbehåll därom i grundlagen saknas, bör följaktligen frågan om »afskaffandet af den ärftliga regeringsmakten», såsom stridande mot grundlagens uppenbara förutsättning, anses undanryckt från Riksdagens behandling i vanlig ordning, lika så väl som den motsvarande frågan om riksdagsmaktens eget afskaffande.

Vid sådant förhållande — och då talmannens vägran att

Ang. remiss af framställa proposition å remiss bereder kammaren den enda lagliga möjligheten att, om den så finner skäligt, själf afklippa behandlingen af en fråga, som till sitt innehåll är af natur att tillhöra ständigt utskotts behandling — finner jag mig föranlåten att vägra proposition å remiss af den föreliggande motionen.

(Forts.)

Godkänner kammaren denna propositionsvägran?

Herr Lindhagen begärde nu ordet samt anförde: När herr talmannen började med att åberopa 61 § riksdagsordningen, som innehåller, att »talmän ej må vägra proposition, utom när han finner väckt fråga strida mot grundlags lydelse», så trodde jag för min del, att herr talmannen skulle komma till ett motsatt resultat och endast möjligen ville begagna sitt ord för att uttrycka för sin personliga del ett beklagande af, att han, med den uppfattning, som han hyser rörande själfva sakfrågan, icke kunde vägra proposition. Nu har emellertid herr talmannen — med utgångspunkt från ett senare stadgande i § 61, där det heter: »därest kammaren ändock yrkar proposition, skall talman äga att förklara öfverläggningen hvilande, och målet förvisas då till konstitutionsutskottet, som det åligger att ofördröjligen inkomma med motiveradt och bestämdt utlåtande öfver frågans stridighet eller enlighet med grundlagen» — uttalat som sin uppfattning, att i dessa ordalag »stridighet eller enlighet med grundlagen» icke låge något uttalande af skiljaktighet mellan tolkning enligt grundlagens bokstaf och grundlagens anda, och med denna utgångspunkt ansåg sig herr talmannen berättigad att med stöd af sin personliga uppfattning om grundlagens anda vägra proposition.

Nu är detta åberopade uttryckssätt för det första ett direktiv för konstitutionsutskottet. Men detta oafsedt kan det icke tolkas på det sättet annat än i sitt sammanhang med den ursprungliga satsen i § 61 riksdagsordningen, af hvilken detsamma är en tillämpning, och då afser naturligtvis stridighet eller enlighet med grundlagen ingenting annat än stridighet eller enlighet med »grundlagens lydelse».

Om man nu går till hvad grundlagen stadgar i förevarande afseende, så hafva vi först § 81 regeringsformen, som säger: »Denna regeringsform samt rikets öfriga grundlagar kunna icke ändras eller upphävas utan genom konungens och två lagtima riksdagars beslut». Och vidare står i § 82: »Hvad till ändring af grundlagarna, uti föreskrifven ordning, Riksdagen beslutar och Konungen gillat, eller Konungen föreslagit och Riksdagen antagit, äge kraft af grundlag.»

Här finnes icke undantag för någon enda paragraf i grundlagarna, utan enligt dessa paragrafers lydelse omfatta de alla grundlagsparagrafer och således äfven § 1 i regeringsformen. Ingen kan väl påstå någonting annat än att det är just på det sättet. Vid sådant förhållande förefaller det mig fullkomligt

uppenbart att enligt grundlagens lydelse remiss icke kan vägras på en sådan motion som denna.

*Ang. remiss af
en motion.*

(Forts.)

Man kan ju sedermera tvista om hvad som är öfverensstämmande med grundlagens anda och mening, och skall man nu konversera om den saken, så äro statsmakterna för närvarande tre, nämligen regeringsmakten, Första kammaren och Andra kammaren. Det är redan då, förefaller det mig, något inkonsekvent, att kunna remittera den näst föregående motionen, som innefattar afskaffande af en af dessa tre grundvalar, nämligen Första kammaren, men vägra att gifva remiss på afskaffande af den tredje grundvalen.

Grundlagens lydelse och anda sammanfalla emellertid enligt min mening. Den har icke varit så förmäten, att den anser, att hvad den stadgar skall för all tid vara uttryck för samtidens behof och folkets önsknningar, utan den har väl snarare genom de paragrafer, som jag läst upp, uttryckligen och på ett mycket förståndigt sätt gifvit tillkänna, att alla de ändringar, som af tidsförhållandena kunna betecknas såsom nödvändiga eller annalkande, dem äger man också enligt grundlagens lydelse och i däri föreskrifven ordning upptaga till behandling.

Nu kan det ju däremot gifvas olika åskådningssätt om ett sådant förslag, som det vi framfört, är riktigt eller icke, och det förstår jag och hör också, att herr talmannens och vår uppfattning äro här af alldeles olika innebörd. Vi ha i den motivering, som vi lämnat i motionen, sökt gifva skäl för vår mening, och jag respekterar talmannens olika åskådning. Men den omständigheten att det råder olika meningar om hvad som är lämpligt och riktigt bör icke på något sätt gifva anledning till olika tolkning af grundlagens uttryckliga bud i fråga om ärendets behandling.

Det finnes för öfrigt en paragraf i regeringsformen, nämligen § 84, där det står: »Grundlagarna skola efter deras ordalydelse i hvarje särskildt fall tillämpas», och detta återgår i många andra paragrafer. I § 90 regeringsformen står, att man skall följa hvad grundlagarna bokstafligen föreskrifva, och i den paragraf i riksdagsordningen, som talmannen först läste upp, står, som sagdt, också taladt om att grundlagarna skola tolkas efter sin lydelse. Hvad betyder då detta? Jo, det är en garanti, för säkerhets skull, gentemot en godtycklig tolkning af grundlagen i en viss fråga allt efter politiskt åskådningssätt. När man därför nu vill vid denna frågas behandling göra gällande, att man icke behöfver tolka grundlagen efter dess lydelse, utan efter någon dess förmenta och omstridda anda, är detta efter min uppfattning att låta en personlig mening rubba grundlagens tydliga bud, som innehåller just den garantien emot sådana utsväfningar, att den skall tolkas efter sin ordalydelse.

Jag ber alltså att få yrka afslag å herr talmannens remissvägran och anhåller, att kammaren ville besluta, att motionen måtte i laga ordning remitteras.

Ang. remiss af
en motion.

(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Branting: Herr talman! Med den situation, som nu inträdt, då herr talmannen synnerligen oväntadt vägrat remiss, förefinnes ju den möjligheten, att kammaren kommer att hänskjuta frågan om remiss till konstitutionsutskottet, och det blir under sådana förhållanden äfven för mig en uppgift att tränga ännu närmare in i den tvistefråga, som då eventuellt yppat sig mellan kammaren och talmannen. Jag skall under sådana förhållanden här inskränka mig till några korta erinringar.

När jag hörde talmannens motivering, syntes det mig, som om det ändå måste vara ostridigt, att här från herr talmannens sida föreligger ett försök att tolka in uti grundlagen en särskild helgd åt en viss paragraf i densamma, ett betraktelsesätt, hvars resonlighet jag icke skall inlåta mig på, men som alldeles bestämdt faller utanför föreskriften om att tolka grundlagens bestämmelser efter ordalydelsen. I sak synes det mig för öfrigt, att denna rörlighet hos vår grundlag, denna dess anpassningsförmåga efter skiftande tidsförhållanden, är en styrka hos densamma, ty detta möjliggör, att sträfvanden hos nationen, som gå ut äfven på radikalt genomgripande förändringar i grundlagen, kunna på fullt lagligt sätt få yttra sig, utbreda sig och göra sig gällande i den mån de ha inneboende sanning, utan att stöta på formella betänkligheter, på grund af att något särskildt bud i grundlagen upphöjes till en alldeles säregen sakrosankt karaktär. Med ett sådant betraktelsesätt är det för mig icke möjligt annat än att yrka, det kammaren måtte ogilla den tolkning, som herr talmannen här gjort, och tillåta remiss af motionen i vederbörlig ordning.

Jag beklagar för min del, det vill jag emellertid tillägga, så mycket mera herr talmannens tolkning, som herr talmannen genom denna uppseendeväckande remissvägran ytterligare strukit under och fäst uppmärksamheten på en motion, som genom själfva sin läggning, genom sitt yrkandes formulering, för mig framträdt såsom af den art, att den bort hastigt afföras ifrån Riksdagens förhandlingar och undångöras utan allt för mycket uppseende och väsen. Den synes mig nämligen vara sådan, att den är ägnad att draga ned en allvarlig sak, frågan om själfva grundprinciperna för den bästa statsförfattningen, till föremål för skämt och gyckel, men ingalunda att gagna den republikanska sak, som motionären därmed trott sig kunna gagna. När det nu begäres, att Riksdagen skall gå in till Kungl. Maj:t och be Kungl. Maj:t utreda, huru han skall afskaffa sig själf, då förefaller det mig, att man har öfverträdt gränsen för det rimliga i detta fall; det förefaller mig, att man då begår rent af i viss mån en skadegörelse gentemot den sak, hvars talan man upphäft sig till att vilja föra. För min del, såsom gammal republikan alltifrån min ungdom och trogen mot de republikanska prin-

ciperna som jag alltid varit, har jag blifvit ytterst illa berörd af ett sådant sätt att föra fram en sak, som bör upptagas först när förutsättningar därtill finnas, när sådana gifvas genom tänkbara utmaningar från regeringsmaktens sida mot folkmakten, eller när de gifvas genom den stigande insikten ibland folket själf, att det vill ombilda sin regeringsmakt, så att det får större direkt kontroll öfver densamma.

Det är ifrån dessa utgångspunkter, som jag ytterligare beklagar, att genom denna remissvägran förevarande motion fått dimensioner, hvilka den i sig själf icke hade förtjänat. Méd uttalande af detta, ber jag nu att få sluta med att hemställa, att kammaren, trots herr talmannens betänkligheter, måtte besluta att remittera motionen till konstitutionsutskottet.

Herr Lindhagen: Den siste talaren började med att uttala, att han blef öfverraskad öfver herr talmannens propositionsvägran. Jag får nu börja med att säga, att jag blef öfverraskad öfver, att den siste talaren, jämte det att han behandlade frågans rent konstitutionella sida, äfven indrog i debatten en olika uppfattning inom det parti, som vi tillhöra, rörande den parlamentariska taktiken.

Jag håller före, att det är parlamentets uppgift, om det verkligen skall representera svenska folket och kunna uträtta något för detsamma, att med all makt lägga sig i selen för att taga itu med dagsfrågorna, de frågor, som ligga folket närmast, att drifva dagspolitik ända in i den minsta detalj och att omedelbart och utan afvaktan på långa utredningar söka afhjälpa folkets nödläge. Men jag har äfven den bestämda uppfattningen — och jag anhåller om respekt för densamma, liksom jag respekterar andras olika mening — att vi icke få slå oss till ro med detta och endast lägga armarna i kors och vänta på, att kommande tider, kommande generationer kanske skola stå inför saker, som mycket tidigare kunnat inträffa till båtnad för människorna, om man blott hade gripit sig an något äfven med den andra sidan af saken. Jag håller med andra ord före, att samtidigt med detta sysslande i det lilla — för min del har jag ju mest varit hänvisad till det senare, till siffror och lagparagrafer — böra vi taga upp framtidsfrågorna, icke därför att de skulle kunna genomföras genast, utan därför att det är så att säga en fana, som folket behöfver, när det går fram under dagspolitikens besvärligheter. Arbetareskarorna gå, mina herrar, första maj ut i massor och demonstrera, gå i sitt anletes svett, mängen gång i regn och rusk, på dammiga vägar och långa vägar. Men de ha också fanor framför sig, och på dessa fanor stå inskrifna deras framtidsmål, som ligga långt, långt fram. Hvad betyder detta? Jo, det symboliserar att den väg, som de vandra, måste vändas dels i stoftet och dels med blicken upp mot det aflägsna målet. På samma sätt måste vi färdas öfverallt och äfven på de parlamentariska vägarna.

Ang. remiss af
en motion.
(Forts.)

Ang. remiss af
en motion.
(Forts.)

Under en sådan förutsättning har jag väckt denna motion, och jag kan icke nöja mig med det skolmästerliga affärdande däraf, som den föregående talaren tillät sig inför kammaren. Det är här en principfråga, som skall och måste föras fram, hvilket jag tror gagnar saken.

Hvad särskildt beträffar det löje, som den föregående talaren här nämnde om och som, enligt hvad han sade, skulle drabba motionen, vill jag endast säga, att den omständigheten, att kläm-mens andra del hänvisar till konungens d. v. s. regeringsmaktens deltagande i afgörandet, betyder ju endast, att motionen vill gå grundlagsenliga vägar. Det är ju nämligen så, att man måste använda den form, som grundlagen bjuder, och denna form har för öfrigt i detta fall uppmjukats därigenom, att i yrkandet först talas om det principiella erkännandet af saken och att man sedan skall få ett förslag till därför erforderliga grundlagsändringar. Motionen är byggd därpå, att det icke blott är blodiga revolutioner och dylika tilldragelser, som kunna i afsedda syftet ändra en författning, utan att vi äfven i laga ordning och på fredlig väg skola kunna komma till ett nytt skick. Däri ligger också uttaladt, att den högsta statsmakten äfven någon gång skulle kunna blifva öfvertygad om, att det icke är rätt, som det är. Denna form är för öfrigt, mina herrar, den som nu lämpligast erbjuder sig. Att nu utarbete ett fullständigt lagförslag och framlägga detsamma, det är lika mycket och lika litet löjligt, som hvad detta är. Ty det blir en oerhördt stor och bortkastad apparat, när man skall börja plöja första gången för en framtida opinion och man undgår därmed ändå aldrig Konungens grundlagsenliga pröfning.

Det är ju för öfrigt så mycket af det vi begära hos Konungen, som är rent af löjeväckande, fastän vi dock måste börja på detta sätt. Hvad var väl ur den föregående talarens synpunkt mera löjeväckande än att t. ex., såsom han var med om, vilja skrifva förra året till den föregående regeringen och dess ministerchef med begäran om afskrifning af 20 å 25 miljoner kronor i vår försvarsbörda? Detta var ju precis detsamma som ett hån emot den regeringen och den ministerchefen, men det var den enda form, som fanns för att bilda parlamentarisk opinion, och därför hette det då: låtom oss använda densamma.

Frågorna äro visserligen olika stora den ena gången och den andra gången, men det kan icke ändra, att vi så ofta och så mycket måste använda just de vägar, som grundlagen anvisar, vägar som till en början visa sig oframkomliga men dock en gång måste forceras.

Herr Branting: Ja, jag skall icke inför kammaren fortsätta en debatt med herr Lindhagen angående de grundolika synpunkter, som vi anlägga på vissa frågor. Jag har velat framhålla, att det efter min öfvertygelse icke kan gagna den republikanska saken att väcka en motion af den beskaffenhet,

som den, hvilken herr Lindhagen här har väckt och hvilken mynnar ut i ett sådant, jag vidhåller det, löjet utmanande yrkande. När herr Lindhagen talar om, hur arbetarskarorna gå fram med fanorna framför sig, så är det förvisso sant, att de ställa upp sina mål, för hvilka de vilja sträfva, men jag tror också, att de fordra, att det i Riksdagen i främsta rummet skall utföras ett arbete, som kan vara till gagn för dem uti deras dagliga gärning, och att de ingalunda äro belättna med ett sådant sätt att hissa dessa fanor, hvarigenom man i själfva verket icke närmar sig, utan snarare lägger stenar i vägen för uppnåendet af de mål, som stå skrifna på fanorna.

*Ang. remiss af
en motion.*

(Forts.)

Det är alldeles tillräckligt med dessa förklaringar; men jag har velat begagna tillfället att säga detta, och gått något in på själfva realitetsfrågan för att markera min uppfattning gentemot den här motionen. Och jag har velat göra detta redan nu, därför att man ju i detta ögonblick alls icke vet, hur en kommande votering kan utfalla. Man vet icke, om det möjligen är sista gången, som man öfverhufvud taget har tillfälle att här uttala sig om herr Lindhagens motion.

I själfva formfrågan vill jag blott uttala att ju mera man tänker på saken, desto omöjligare synes det att kunna följa herr talmannens utläggningar. I formfrågan står jag liksom herr Lindhagen på den linjen, att jag måste yrka bifall till motionens remitterande.

Herr Lindhagen: Jag har blifvit nögdad att äfven jag betona min ståndpunkt i denna fråga, hvilket jag i detta sammanhang helst icke skulle ha velat göra. Då nu den siste talar upprepade, att denna motions kläm just genom denna hänvisning i dess andra stycke utmanar till löje, tänkte han nog alltför mycket på alla högermännen och deras vederlikar, ty det är på det hållet man naturligtvis letar efter anledningar till dylikt också. Men vi på vår sida behöfva icke alls geneross för hvad de tycka i detta fall, vi böra icke alls söka ta oss bra ut i deras ögon. Jag tror icke, att denna motion utmanar något löje hos de djupa leden, åtminstone tala de meddelanden, som kommit mig tillhanda, ett helt annat språk i detta afseende, ett meddelande säger till och med att när meddelaren talat om saken för gamla arbetare på hans ort så hade det ljusnat upp i deras ansikten af tillfredsställelse. Jag vill därmed icke säga, att allt sådant har någon afsevärdare betydelse, herr talman, men det visar, att man tar saken olika, allt efter som stämningen är för eller emot.

Jag har blott velat anföra detta för att visa, att löjet härvidlag ligger till höger och icke till vänster.

Herr Edén: Genom herr talmannens propositionsvägran på remiss af herr Lindhagens ifrågavarande motion har, fruktar jag, hela frågan angående denna motion kommit i ett läge, som jag icke

Ang. remiss af
en motion.
(Forts.)

kan undgå att beteckna såsom olyckligt och beklagligt. Detta på grund af de misstyndningar, som möjligen skulle kunna efter sagda propositionsvägran uppstå med anledning af denna frågas rent formella behandling. Här är nu icke på något sätt fråga om den ståndpunkt man intager till herr Lindhagens motion i och för sig, utan här är uteslutande fråga därom, huruvida kammaren vill och kan låta vid herr talmannens vägran att *remittera* herr Lindhagens motion bero. Här gäller endast, om kammaren anser denna herr talmannens propositionsvägran ur rent formell synpunkt vara lagligen grundad, och ingenting annat. Men såsom vi hört, har denna vägran gifvit upphof till en debatt, som redan kommit rätt långt in på realiteternas område och som — det kan jag för min del icke undgå att säga — redan nu åt denna motion beredt ett slags ryktbarhet, ett slags uppseende, som jag anser, att den på intet sätt förtjänar.

I alla händelser anser jag mig vara skyldig att åtminstone *för-söka* förekomma de misstyndningar, om hvilka jag nyss talat. Endast ur rent *formella* synpunkter, endast ur dessa, nödgas jag för min del förklara, att jag icke kan finna herr talmannens tolkning af grundlagen i detta fall berättigad, och att jag därför, så lifligt jag än beklagar det, måste yrka, att kammaren skall begära framställande af proposition å motionens remitterande. Jag stöder denna min ståndpunkt därpå, att herr talmannen, när han gjorde denna propositionsvägran, åberopade vissa begrepp, som för tolkningen af de svenska grundlagarna och sålunda äfven för tolkningen af de bestämmelser, som gälla remiss af motioner till utskott, icke kunna efter min mening gälla såsom bevis. Herr talmannen har icke kunnat komma till sin nu intagna ståndpunkt, att remiss skall vägras på förevarande motion, annorlunda än så, att herr talmannen ansett, att motionen strider mot den svenska grundlagens »anda» och förfatningens »objektiva principer». Att åberopa dessa begrepp är efter min mening icke öfverensstämmande med riksdagsordningens tydliga lydelse, jämförd med de bestämmelser angående grundlagsändring, som återfinnas i regeringsformen. Det är obestriddligen så, att riksdagsordningen icke, såvidt jag kan förstå, har förutsatt, att remiss kan vägras på en motion, i hvilken uti vanlig ordning hemställas om ändring eller åtgärder för ändring utaf någon paragraf i regeringsformen, hvilken paragraf denna än må vara. Det finnes icke något undantag gjordt för de paragrafer, som röra konungamakten, lika litet som för de paragrafer, som röra riksdagsmakten. Under sådana förhållanden måste jag anse, att herr talmannen till motivering af sin åtgärd har infört ett moment, som kammaren icke kan låta leda sig af, i den rent formella frågan, om remiss skall ske.

Jag har så mycket större skäl att motsätta mig den tolkning enligt hvilken begreppen grundlagens anda och objektiva principer skulle kunna förhindra remiss af en grundlagsändringsmotion, som det är ett välbekant historiskt faktum, att i svenska grundlagarna förut, före 1809 års regeringsform, verkligen ha funnits bestämmelser, som förbjöd framställandet af yrkande å sådana ändringar, hvilka skulle strida mot hvad som nu kallats grundlagens anda. Dessa

bestämmelser äro i 1809 års grundlag afskaffade, och det med be- *Ang. remiss af*
 rådt mod. Jag tror, att detta skedde med hänsyn därtill, att om *en motion.*
 dylika bestämmelser fått kvarstå, så skulle de ha erbjudit en utom-
 ordentligt vag, oklar och tänjbar gräns för hvad som skulle anses
 tillåtligt att föreslå till förändring. De skulle hafva öppnat möj-
 ligheter för ett förtryck från en eventuellt härskande riktning inom
 riksdagen i dylika frågor, ett förtryck, hvarigenom skulle ha kun-
 nat undertryckas andra riktningars försök att i laga ordning föra
 fram yrkanden på grundlagarnas omdaning. Jag medger naturligtvis
 mer än väl, att det aldrig torde ha fallit inom grundlagsstiftarnas
 föreställning, att en motion af den art, som här blifvit väckt, skulle
 komma fram. Jag vill icke alls uttala mig om, i hvad mån de, för
 den händelse de kunde ha tänkt sig ett sådant fall, skulle ha sökt
 förekomma det. Men sådana som bestämmelserna nu äro i grund-
 lagen, ha i hvarje fall inga som helst sådana förbehåll gjorts, som
 kunna innebära, att vare sig kammaren eller talmannen kan, på
 grundvalen endast af »grundlagens anda», förhindra remiss af en
 motion till vederbörande utskott.

Till ytterligare bestyrkande däraf, att ej heller kammaren, lika
 litet som talmannen, kan vägra remiss å denna motion, skall jag en-
 dast och allenast hänvisa till riksdagsordningens § 56, som lyder
 sålunda: »Konungens propositioner, så ock motioner i ämnen, som
 tillhöra ständigt utskotts behandling, kunna icke till afgörande i
 kammaren företagas, innan utskott däröfver afgifvit yttrande.»
 Däraf framgår uppenbart, att om en motion väckes i ett ämne, som
 tillhör ständigt utskotts behandling, måste denna motion bli före-
 mål för utskottets yttrande, innan densamma kan afgöras. Det är
 ostridigt, att herr Lindhagens motion berör ett ämne, som tillhör
 konstitutionsutskottets handläggning, och det är efter mitt förme-
 nande då äfven ostridigt, att den icke kan af kammaren afgöras
 och sålunda nu icke heller utan vidare afslås, om icke utskottet
 först afgifvit yttrande däröfver.

Jag har ett behof af att till hvad jag sålunda anført för remiss
 tillägga, att om denna motionsrätt i grundlagsfrågor, som sålunda är
 oinskränkt enligt de svenska grundlagarna, skulle komma att
 missbrukas i en sådan riktning, som jag måste anse, att den har miss-
 brukats genom denna herr Lindhagens motion, så låter det tänka sig
 — jag säger endast, att det låter tänka sig — att Riksdagen kan fin-
 na sig nödgad att göra en ändring i de bestämmelser, som för när-
 varande tvinga Riksdagen till remiss af en dylik motion. Men så
 länge som de nuvarande bestämmelserna äro gällande, är det ange-
 läget, att de upprätthållas. Och jag nödgas, som sagdt, yrka att de
 äfven i detta fall skola upprätthållas.

Jag skulle vilja varna kammaren för, att under inflytande af
 känslor, som jag anser mycket förklarliga och som jag delar, gå till
 det allvarliga steget att godkänna en remissvägran i detta fall. Är
 en gång vägen öppnad att tolka in så vaga begrepp som »grund-
 lagens anda» redan när det gäller endast själfva remissen af en mo-
 tion, då blir det sedan omöjligt att draga gränsen. Jag anser, att

Ang. remiss af en motion.
(Forts.)
kammaren gör riktigast i att äfven gentemot en motion, till hvilken den intager en sådan ställning, som jag är viss om, att kammarens alldeles öfverväldigande majoritet intager till denna motion, låta den vanliga formella rätten vara gällande.

Jag skall slutligen endast upprepa, att jag för min del lifligt beklagar, att jag icke haft möjlighet att yrka afslag utan vidare å denna motion. Hade det varit möjligt, skulle jag ha gjort det. En föregående talare anförde, att man måste få ett intryck utaf en viss löjlighet af denna motion. Det intrycket har man sannerligen äfven på andra håll i denna kammare. Men man har, såsom här visst också redan blifvit framhållet, äfven ett annat intryck: att motionen icke blott har öfver sig något överkligt, utan också uppfattas såsom i hög grad olämplig och stötande. Härom tror jag, att öfver hufvud taget så godt som alla kammarens medlemmar äro ense om.

Det är alltså endast af formella skäl och med uttalande af ett beklagande af att dessa formella skäl för mig synas bindande, som jag nödgas hemställa, att kammaren måtte yrka propositions framställande å den förevarande motionens remitterande till utskott.

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke dela den siste ärade talarens uppfattning i denna fråga. Sedan urminnes tider har i Sverige funnits ett konungadöme, och hela vårt statskicks har varit byggdt därpå. Våra grundlagar äro tillkomna under en uttrycklig förutsättning, att ett konungadöme skall finnas, och till yttermera visso finnes äfven detta uttaladt i ingressen till vår regeringsform, där det nämligen talas om »bibehållande af konungamaktens helgd och verkningförmåga». Det är sålunda efter min uppfattning här icke enbart fråga om att ändra en eller flera paragrafer i våra grundlagar, utan frågan gäller hela vårt statskicks, som hvilat på den uttryckliga förutsättningen, att ett konungadöme skall finnas.

Här har af en ärad talare nyss sagts, att denna motion sprider löje öfver konungamakten. Han ansåg äfven, att motionen sprider löje öfver motionären, och jag vill då säga, att om ett sådant löje sprides, så sprides enligt min uppfattning äfven ett löje öfver hela denna institution, konungamakten, när man, såsom den ärade talaren sade, skall skrifva till den första statsmakten med begäran om att den skall afskaffa sig själf. Då förmenar jag äfven, att detta borde vara ägnadt att lägga hinder i vägen för remitterande af motionen till konstitutionsutskottet enligt § 3 regeringsformen. Grundlagen har icke haft någon anledning att uttala sig i en sådan sak som denna, den har icke haft det därför, att hela statskicket är byggdt på konungamakten såsom fundament, och utgångspunkten i detta fall är orubblig och fast. Någon ändring kan icke ske på det sätt som här föreslagits, och med anledning däraf ber jag att få yrka, att motionen icke måtte remitteras till konstitutionsutskottet.

Herr Nyström: Herr talman, mina herrar! Min allmänna

ståndpunkt i denna sak är alldeles densamma som nyss uttalades af herr Lindman. Jag anser, att de herrar, som af formella skäl, af uttrycket i 61 § riksdagsordningen om »grundlags lydelse» låtit förmå sig att opponera mot talmannens propositionsvägran, glömt bort en sak, som dock är grundläggande för all lagtolkning, jag menar den gamla satsen i domarreglerna, att »den gör mot lagen som gör mot lagens mening, ändock han synes göra som ordalydelsen af lagen är». Om de talare, som jag nu åsyftar, anse, att det ligger någon sanning i detta uttryck, som dock är en sats, efter hvilken våra lagar i allmänhet tolkas, så få de väl och vara med om, att vår grundlag icke förutsatt, då den tillkom, någon sådan tolkning, som man nu vill göra. Den var byggd, såsom herr Lindman sade, på någonting, som icke stiftades eller inrättades genom författningen, på något som fanns, innan någon författning ännu kommit till stånd. Vår författning är byggd på två grundpelare, vi kunna kalla dem med det kända uttrycket *konung och fosterland*. Det är enligt min uppfattning absolut olagligt, om Riksdagen söker taga bort någon af dessa grundpelare. Om t. ex. en motion här i Riksdagen väckes om att vi skulle lämna vårt fosterland under en annan makts skydd, skulle verkligen då denna kammare vara med om att på allvar behandla en sådan motion? Men precis lika olagligt är det, att föreslå upphäfvandet af konungamakten. Det har betonats af de bägge talare, som här förut ha yttrat sig mot herr Lindhagens motion, att den är löjeväckande: den sprider löje, har man sagt, öfver motionären. Men i själfva verket sprider den löje öfver något, som är vida mera än motionären: den sprider löje öfver Sverige i utlandet, den sprider löje öfver konungamakten, precis lika mycket som en motion af det innehåll, jag nyss nämnde i fråga om vårt lands ställande under en främmande makts skydd, verkligen skulle sprida löje och förakt öfver vårt folk. Enligt mitt sätt att se saken, ligger hela denna motion utanför Riksdagens rayon. Det är en sak, som Riksdagen icke kan befatta sig med, det är förutsättningen, på hvilken hela samhällsskicket hvilar. Grundlagen har endast så att säga uppgjort ritningen och dekorationerna till själfva byggnaden, och den må vi kunna ändra, men grunden ha vi ingen rätt att ändra, så länge vi vilja stå på lagens botten. Motionen gör icke detta, motionen föreslår, att vi under lagens form skola företaga en revolution, och försöket att på detta sätt drifva med Riksdagen finner jag Riksdagen icke kan besvara på mera än ett sätt, nämligen genom att helt enkelt säga: denna sak vilja vi icke smutsa våra fingrar med.

Jag skall nu be att få upptaga några af de argument, som anförts af de båda talarne herrar Branting och Edén. Herr Branting och delvis herr Edén ansågo, att det låg en särskild anpassningsförmåga i vår grundlag just däri, att den genom stränga former hade bestämt, att allting skulle kunna rubbas och ändras. Jag tror, att om man går på den tolkningsvägen, som herr Edén sedan vidare utförde, så är det icke någon anpassningsförmåga, som därvid kommer till heders, utan i stället *formalism*. Det är betecknande, att dessa talare alltjämt redo på formalismen, men om någonting råkar så i

Ang. remiss af
en motion.
(Forts.)

Ang. remiss af
en motion.
(Forts.)

formalismens våld, att man icke tänker på saken själf, då står man på den ståndpunkten, om hvilken det är sagdt, att ordet dödar och anden gör lefvande. Om Riksdagen godkänner denna tolkning, så har Riksdagen råkat in i en dekadansperiod, ty öfverallt där formen blir bestämmande och anden icke får något utrymme, där uppstår dekadans: icke blott inom politiken utan också inom konst och vetenskap uppstår en dekadansperiod, kännetecknad af en öfverdrifven formalism. Det är denna formalismens väg, som svenska riksdagen säger, att den vill träda in på, om den godkänner det förslag, som framstälts af herrar Branting och Edén. Nej, vill man se huru anpassningsförmågan verkar i ett samhälle, då skall man se på Englands författning. Huru skulle man där behandla en sådan motion som denna? Jo, just som herr talmannen föreslagit. Man skulle icke tagit upp den till behandling, och äfven om det icke funnes något precedensfall för en sådan behandling, så skulle Englands underhus *skapat* ett sådant precedensfall genom att afslå en dylik motion. *Delta* är att anpassa sig efter tidens skiften, men att gå den väg, som här föreslagits, är att hufvudlöst kasta sig i formalismens armar.

Det har vidare af bägge dessa talare sagts, att genom den behandling, som kommit herr Lindhagens motion till del, vi ha gifvit den större ryktbarhet än den förut hade. Nej, mina herrar, denna motion är af den beskaffenhet, att den själf skaffar sig ryktbarhet utan andras medverkan. Den är snart känd öfver hela Europa, den har vunnit ryktbarhet öfver hela Sverige, men den olyckliga ryktbarhet, som motionen redan fått, skulle denna kammare öka, om den på allvar ville upptaga saken till behandling. Om kammaren ville följa herrar Edéns och Brantings råd att mot talmannens uttalande remittera motionen till utskottet, så skulle för alla, som icke finge höra herr Edéns kraftiga gensaga, t. ex. för hela utlandet, saken få det utseendet, att Svenska Riksdagens Andra kammare åtminstone till sin majoritet vore republikanskt sinnad. Jag antar, att inom Sveriges rike denna villfarelse icke skall göra sig gällande, men i utlandet, där man endast får veta resultatet men icke känner motiven, där kommer saken att få detta utseende, och jag tror för min del, att om kammaren vill hålla på sin värdighet i utlandets ögon, den äfven af detta skäl icke bör remittera motionen.

Herr Edén har riktigt anfört, att i våra äldre författningar funnos stadgade sådana bestämmelser, som t. ex. finnas intagna i Norges grundlag, att förslag till ändring af författningen icke får strida mot författningens anda, men att detta borttogs 1809. Javäl, det borttogs då, men hvarför? Jo, därför att man ansåg, att svenska folkets politiska uppfostran var tillräckligt utvecklad för att Riksdagen äfven utan en sådan fingervisning skulle veta att värna sig mot ett sådant förslag, som skulle bryta sönder hela författningen. Det var sålunda en växel dragen på svenska folket och det svenska folkets sunda förnuft. Nu vill man stoppa detta förnuft i säcken och säga, att här skall man endast rätta sig efter ordalydelsen.

Då herr Edén slutligen varnade oss för att beträda en så vag och obestämd väg, som han ansåg ligga i talmannens motivering, och

då han sade sig se saken ur realsynpunkt, så vill jag dock säga, att af hvad jag nyss framhållit framgår, att den vägen dock icke är så vag, då den haft giltighet och har giltighet i Norge och man där icke hört talas om, att den vållat någon tvekan eller framkallat några olägenheter.

*Ang. remiss af
en motion.
(Forts.)*

Jag kan sålunda icke annat än sammanfatta hvad jag nu sagt däri, att enligt grundlagarnas förutsättningar, om man tolkar dem, såsom de böra tolkas enligt min mening och närmast i anslutning till den gamla domareregeln, som jag nyss citerade, denna motion är af den beskaffenhet, att den öfver hufvud taget icke bör af Riksdagen behandlas, då den faller utanför Riksdagens sfär, och att de argument för en motsatt uppfattning, som framställts af herrar Branting och Edén, icke äro annat än rena formalistiska saker, formalism af den art, om hvilken Goethe sade, att »grå är hvarje teori, grönt blott lifvets gyllne träd». Här har kammaren att välja mellan gråa teorier och den gyllene frukten.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Jag delar herr talmannens uppfattning om att proposition bör vägras på denna motion, och jag känner ett behof af att till kammarens protokoll få i korthet angifva skälen för denna min uppfattning.

Motionen åsyftar en så genomgripande omstörtning af vår statsförfattnings grundvalar, att den icke kan genomföras inom ramen af samma författning. Vid sådant förhållanden kan det icke vara med grundlagarnas anda och förutsättningar öfverensstämmande, att en dylik framställning ägnas den behandling, som afses genom en remiss till konstitutionsutskottet, och att oafsedt detta af rent formella skäl meddela en sådan remiss är enligt min uppfattning icke förenligt med den vård om statsförfattningens helgd, som åligger Riksdagen lika väl som Konungen. Nu har man mot detta åberopat att grundlagarna icke, såsom t. ex. den norska grundlagen, meddelar särskildt skydd för de grundläggande principerna, och man har invändt — det var herr Edéns invändning — att sådana skyddande bestämmelser funnos i våra äldre grundlagar, men blefvo »med berådt mod» borttagna 1809. Ja, men hvarför blefvo de borttagna? Jo därför, att det ansågs själfklart, att statsförfattningen fortfarande skulle hvila på den grundval, som angifves i ingressen till regeringsformen, där det talas om att i densamma omnämnda rättigheter och skyldigheter blifvit så tydligen utstakade, att de, »med bibehållande af konungamaktens helgd och verkningförmåga, förena svenska folkets lagbundna frihet». Det förhåller sig med denna motion så, att däri framförda fråga faller utanför Riksdagens befogenhets område, och därmed är också bemött den hänvisning, som herr Edén gjorde till 56 § riksdagsordningen. Där afses nämligen sådana motioner, sådana framställningar, som inom författningens ram kunna af Riksdagen upptagas till bedömande.

Jag kommer således för min del att gifva min röst för ett godkännande af herr talmannens propositionsvägran.

Ang. remiss af
en motion.
(Forts.)

Herr Edén: Herr talman! Hvad som från de båda senaste talarne blifvit anfördt måste från min sida framkalla några korta ord till bemötande.

Man har sökt göra gällande, att den ståndpunkt, på hvilken jag nödgas ställa mig i frågan om en remiss bör ske eller ej, skulle kunna stämpas såsom »formalism», och man har mot denna ståndpunkt fört fram »det sunda förnuftet», som skulle tala i motsatt riktning. Jag varnar ännu en gång för att gå in på den bogen, att man vid tolkningen af Sveriges grundlagar skulle direkt frånse den uttryckliga bestämmelse, som finnes i samma grundlagar, att de skola »efter sin ordalydelse tillämpas». Jag tror icke, att kammaren är färdig att kasta denna uttryckligen grundlagsfästade och under ett århundrade nyttig befunna grundsats öfver bord för att gå öfver till den oklara och obestämda grundsatsen att tolka grundlagarna efter »det sunda förnuftet», allra minst som det torde vara mer än ovisst, hur långt dessa talare, herrar Nyström och Petersson i Lidingö villastad, vilja sträcka sina fordringar på hvad de anse vara öfverensstämmande med det sunda förnuftet.

Hvad jag särskildt måste afvisa är herr Nyströms hänvisning till förhållandena i England. Där skulle, säger herr Nyström, en sådan motion som denna icke upptagas till behandling. Det är fullkomligt riktigt. Detsamma skulle förmodligen också blifva fallet i de flesta andra länder. Men detta helt enkelt af den anledningen, att dessa länder i sina konstitutioner, skrifna eller oskrifna, öppnat *möjlighet* för vederbörande kammare att vägra upptaga till behandling väckta frågor. Det är den möjligheten som i frågor af denna art är *stängd* för den svenska riksdagens båda kamrar, stängd genom grundlagen själf

Man har vidare sagt att en remiss nu skulle utsätta kammaren och Riksdagen för en misstolkning i utlandet, då utlandet skulle få den uppfattningen, att svenska riksdagens Andra kammares flertal är republikanskt sinnadt. Jag ber att på det allra bestämdaste få protestera mot ett sådant försök att blanda in utlandets opinion, och i sådant fall dess missleda opinion, i denna sak. Om man verkligen skall taga någon hänsyn till hur utlandet skall tolka våra förhandlingar i denna sak, då må jag väl säga, att då ha just dessa herrar, som äro så angelägna om att utlandets omdöme icke skall blifva oriktigt, satt sig själfva och oss alla i ett ytterst ogynnsamt läge, då de rent ut tvingat dem, som anse att grundlagarna fordra remiss, att debattera om remiss af motionen. Hade blott icke motstånd blifvit rest mot remissen så skulle ingen ha kunnat missuppfatta kammarens ställning på grund af behandlingen af denna formella sak. Allt hade fått koncentrera sig, såsom det tillbörligen bör koncentrera sig, om den reala behandling, som i sådant fall konstitutionsutskottet först och kammaren sedan kommer att bestå motionen.

För min del måste jag alldeles vända om de ärade talarnas påstående. Blir det icke remiss — hvilken jag dock icke kan tänka mig skall vägras — skulle sålunda kammaren gå med på herr tal-

mannens tolkning, då måste detta komma att ske mot en mycket stark minoritet. Och då skulle denna minoritet blir urständsat att gifva sin mening i den *reala* frågan tillkänna. *Då först* skulle en misstolkning kunna komma att äga rum. Sker åter en remiss, såsom jag hoppas, då är jag öfvertygad om, att den behandling, som kommer att bestås denna motion i konstitutionsutskottet, och den behandling som därefter kommer att bestås densamma i kammaren, kommer att blifva så absolut tydlig, att någon möjlighet att missuppfatta den svenska riksdagens ställning till frågan icke kan uppkomma. Äfven af dessa skäl tror jag, att det vore en okloket att stoppa saken på detta stadium. För utlandets opinions skull och äfven för konungadömet skull, som en talare uppmanade kammaren att slå vakt om, ur båda dessa synpunkter anser jag det riktigt att remiss får ske nu. Aflifvandets af motionen skall komma sedan.

Ang. remiss af
en motion.
(Forts.)

Herr N y s t r ö m: Herr talman! Jag skall endast be att få framställa två anmärkningar mot hvad herr Edén yttrade. Han medgaf, som naturligt var att det vore sannolikt, att en sådan motion som denna knappast i England eller något annat land skulle upptagas på allvar till behandling, men, sade han, dessa länder ha i sina skrifna eller oskrifna författningar öppnat väg för en sådan åtgärd. Han menade därmed att vår författning stängt vägen för en sådan förnuftig åtgärd. Detta måtte väl om något, ådagalägga, att äfven han erkänner riktigheten af hvad jag nyss nämnde, att vi här äro inne på den dödande formalismens väg, när vi låta lagparagrafernas ordalydelse stå mot hvad som är det sunda förnuftet.

Vidare har herr Edén sagt, att om kammarens åtgärder med anledning af denna motion blefve misstolkade, så skulle det parti rå för det, som vägrat remittera densamma. Jag påstår, att om kammaren utan ett ord enhälligt remitterat denna motion, skulle väl utlandet i ännu högre grad fått den uppfattningen, att Sveriges Riksdag icke längre är monarkiskt utan republikanskt sinnadt.

Herr Edén uttalade vidare, att om det skulle mot hans förhoppning och förmodan gå så, att kammaren icke remitterar motionen, skulle alla som röstade mot vägran af remiss få ytterligare det skenet öfver sig att vara republikanskt sinnadt. Ja, precis detsamma gäller, om, såsom jag nyss nämnde, kammaren skulle följa herr Edéns råd. Då skulle hela den majoritet, som i detta fall icke vägrat remiss, få med precis lika goda skäl samma prägel på sig i deras ögon, som icke känna motiveringen, och det är att märka, att af motiveringen kommer utlandet aldrig att taga del af utan endast af beslutet; och beslutet att behandla motionen tolkar utlandet på det sätt jag sagt. Det beslutet böra vi akta oss för, ty det är dock af en viss betydelse, att vi åtnjuta godt rykte i utlandet.

Sedan öfverläggningen angående talmannens vägran att framställa proposition på remiss till utskott af ifrågavarande motion härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner dels på godkännande af berörda propositionsvägran, dels på yrkandet att pro-

*Ang. remiss af
en motion.
(Forts.)*

position på remiss skulle framställas; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen hafva flertalets röster för sig. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslags följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner herr talmannens vägran att framställa proposition på remiss till utskott af herr Lindhagens m. fl. ifrågasvarande motion, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren yrkat att proposition på remiss skall framställas.

Voteringen utvisade 59 ja men 126 nej; och hade kammaren alltså yrkat, att proposition på remiss skulle framställas.

I anledning häraf förklarade herr talmannen öfverläggningen hvilande; och hänvisades frågan till konstitutionsutskottet för det ändamål, som afses i 61 § riksdagsordningen.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo ånyo lagda på bordet konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, bevillningsutskottets betänkande nr 24, lagutskottets utlåtande nr 49, Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10 och Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

§ 3.

Ang. upplåtande af vissa områden från förra öfverstebostället Kastellegården nr 1 med underlydande.

Till afgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 42, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra öfverstebostället Kastellegården nr 1 med underlydande i Göteborgs och Bohus län samt två i ämnet väckta motioner.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan, begärdes ordet af:

Herr Andersson i Grimbo, som yttrade: Herr talman! Jag har intet yrkande att göra beträffande det resultat, hvartill utskottet kommit, och hvarigenom denna långa och segslitna fråga ju ändå tyckes skola komma till ett slut.

Genom den uppgörelse, som domänstyrelsen träffat med arrendatorn, har det så ordnats, att arrendatorn skall mot ett visst pris afstå de dagsverkan, som han haft rätt att taga ut af torparna på de lägenheter som nu skola afsöndras, och att ersättningen för de sålunda mistade dagsverkena skall komma honom tillgodo genom af-

drag på arrendesumman. Nu är förhållandet det, att arrendatorn begärt en ersättning af 1 kr. 25 öre per mansdagsverke, men i det förslag, som här föreligger, har Kungl. Maj:t hemställt, att han skall få 1 kr. 90 öre, d. v. s. att han för hvarje mansdagsverke skall få 65 öre mera, än han verkligen har begärt. Det kan visserligen sägas, att resultatet blir detsamma, och att i detta fall det ingenting gör, men efter allt hvad som skrifvits i de här frågorna, tycker jag, att det är litet egendomligt, att det skall vrängas på detta sätt, och att frågorna icke skola kunna af Kungl. Maj:t framläggas sådana de i verkligheten äro. Jag säger *vrängas*, ty denna fråga har blifvit *förvrängd* hela vägen igenom; och resultatet har också blifvit det, att egendomen blifvit fördärfvad, som vi nu se. Om det hade varit en enskild person som ägt egendomen, så skulle han aldrig hafva styckat den på det sättet, som nu är fallet; ty då hade det styckats i utkanterna, i stället för att såsom nu stycka midt inne i egendomen och på annars olämpliga platser.

Det framhålles så ofta, att staten är oförståndig med handhavandet af sina egendomar, och om detta är sant eller ej, så är det då visst, att sedan Riksdagen fått med denna fråga att göra samt den samma fått karaktären af politisk, så ha icke sakskäl vid slutliga lösningar fått vara afgörande, hvilket jag beklagar.

Jag har, som sagdt, intet yrkande att göra; jag har bara velat uttala mitt ogillande af att saken icke af Kungl. Maj:t framlagts på det sätt, som den i verkligheten förhåller sig, utan har förvanskats.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 4.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets memorial, nr 60, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i frågor rörande anslag under riksstatens nionde hufvudtitel.

Punkten 1.

Kammaren biföll hvad utskottet föreslagit.

Punkten 2.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 5.

Å föredragningslistan fanns här efter upptaget Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående borttagande ur instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten af bestämmelsen om inneslutning i mörk cell.

Ang. upphörande af inneslutning i mörk cell såsom extra juridicell bestraffning.

Ang. upphö-
rande af inne-
slutning i mörk
cell såsom
extra juridici-
ell bestraff-
ning.
(Forts.)

I öfverensstämmelse med en inom Andra kammaren af herr Persson i Norrköping, med instämmande af herr Lindberg, väckt motion, nr 187, hemställde utskottet, att Andra kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, det Kungl. Maj:t täcktes ur instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten borttaga bestämmelsen om fånges inneslutning i mörk cell.

Uti afgifven reservation hade emellertid herrar *Westman*, *Mörtsell* och *Larsson* i Bondarfve förklarar sig anse, att utskottet bort föreslå, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda till någon kammarrens åtgärd.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade:

Herr *Westman*: Herr talman, mina herrar! I föreliggande utskottsbetänkande har majoriteten inom utskottet tillstyrkt, att Riksdagen, med bifall till därom väckt motion, skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes ur instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten borttaga bestämmelsen om fånges inneslutning i mörk cell. Då jag jämte två andra utskottsledamöter haft en annan mening och ansett, att motionen icke borde föranleda till någon Riksdagens åtgärd, vill jag något närmare angifva vår ställning till frågan.

Vi hafva utgått ifrån, hvad jämväl majoriteten inom utskottet synes erkänna, att disciplinen inom fångvårdsanstalterna måste effektivt upprätthållas och att för detta ändamål vissa korrektionsåtgärder måste stå till fångvårdsmyndigheternas förfogande. Så är äfven för närvarande förhållandet, och utgöras de extra-judiciella bestraffningar, som kunna förekomma, af: förlust af sysselsättning, hårdt nattläger, inneslutning i mörk cell samt för straff- och tvångsarbetsfångar prygel och för gemensamhetsfångar isolering i cell.

Det är naturligtvis icke planlöst och utan skäl, som man på detta sätt uppställt en skala af olika straff-former, utan man har ansett nödvändigt att ha tillgång till olika straff för olika disciplinära förseelser och möjlighet att, om ett mildare straff icke visar sig effektivt, tillgripa ett strängare. För att borttaga någon af dessa straff-former fordras enligt reservanternas mening, att straffet i och för sig är af beskaffenhet, att synnerligen starka skäl påkalla detsammes afskaffande, och vidare, att det oafvisliga syftemål, man med straffet vill tillgodose, kan på annat sätt ernås.

Jag vill nu till granskning upptaga hvad utskottets majoritet härutinnan anfört i fråga om mörkcellstraffet.

Hufvudskälet för detsammes borttagande är den fara för fångarnas hälsa, som skulle vara förknippad med detta straff, och man åberopar sig därvid på uttalanden från medicinskt håll. För min del vill jag visst icke förneka, att inneslutning i mörk

cell kan medföra hälsofara äfven i psykiskt afseende; men jag håller före, att samma följer kunna inträffa af vanligt cellstraff, särskildt om det förenas med straffskärpningen hårdt nattläger. Hvad som i ett eller annat enstaka fall *kan* ske, får dock enligt min mening härvid icke vara afgörande. De medicinska uttalandena äro för öfrigt icke så klara och sammanstämmande, att man på dem kan grunda en bestämd förkastelse öfver mörkcellstraffet. Hospitalsläkaren Harald Fröderström, hvilkens sislidit är afgifna utlåtande närmast rör mörkcellstraffet i den form, hvori det då förekom, eller utan ljusa mellandagar, yttrar, »att han icke har kännedom om något fall af psykisk eller annan rubbning, framkalladt genom mörkcellstraff inom fängelserna, men att det synes honom sannolikt att en dylik straffform, tillämpad under åtta eller flera dygn utan afbrott, måste i ännu högre grad än vatten- och brödstraffet vara vådlig för den fängslades psykiska hälsa». Här föreligger således ett uttalande endast om hvad som synes sannolikt, och detta beträffande mörkcellstraffet i en form, som numera icke förekommer inom fängelserna, nämligen utan ljusa mellandagar.

Vidare har en fängesläkare, hvilken afgaf utlåtande öfver de vid 1906 års riksdag i allmänna strafflagen införda straffskärpningar, bland hvilka jämväl ingår mörk cell, uttalat, att samtliga dessa straffskärpningar, således äfven hårdt nattläger, äro hälsovådliga just för den kategori af människor, som företrädesvis befolka våra fängelser. Oaktadt detta uttalande blefvo dock dessa straffskärpningar införda, och utskottets majoritet hänvisar nu i sitt utlåtande till hårdt nattläger såsom en lämplig straffform.

Slutligen har doktor Alfred Petrén vid behandlingen under innevarande riksdag i Första kammaren af en motion om mörkcellstraffets borttagande ur allmänna strafflagen och strafflagen för krigsmakten gjort de måhända mest vägande och längst gående uttalandena mot detta straffs användande, särskildt såsom disciplinstraff inom fängelserna, på grund af detsammans hälsovådlighet.

Emellertid vill jag mot dessa uttalanden åberopa, att professorn i fysiologi vid karolinska institutet J. E. Johansson efter att hafva hört specialister å ögonsjukdomarnas och hygienens område intygat, »att något fall ej vore af dem känt, då permanent skada i följd af vistelse i mörkt rum under åtta dagar uppkommit, om ock denna straffform, såsom hvarje annan, naturligtvis kunde utöfva en allmänt försvagande inverkan». Kungl. medicinalstyrelsen har jämväl i ett utlåtande förra året förklarar, »att då densamma icke hade sig bekant, att — med den tillämpning som ifrågavarande straffform för närvarande torde äga å fängsvårdsanstalterna — något fall förekommit, där genom straffet permanent skada för hälsa uppstått, ansåge sig styrelsen för sin del icke hafva anledning att ur hälsosynpunkt yrka ändring i ifrågavarande straffbestämmelser, därest det från

Ang. upphörande af inneslutning i mörk cell såsom extra juridicell bestraffning.

(Forts.)

Ang. upphö-
rande af inne-
slutning i mörk-
cell såsom
extra juridi-
ciell besträf-
ning.

(Forts.)

andra synpunkter ansåges af större vikt, att desamma bibehölles». För fångvårdsstyrelsen är icke heller känt något fall, då framtida men följt af mörkcellstraffet. Dessa senare utlåtanden synas gifva vid handen, att de förmodade eller sannolika skadliga följderna af mörkcellstraffet i praktiken visat sig minimala. Ett enda fall har framdragits och detta af doktor Petrén, i hvilket fullt utbildad sinnessjukdom skulle hafva utbrutit hos en i mörk cell innesluten person. Jag vågar dock sätta i fråga, huruvida det kan konstateras, att denna sinnessjukdom icke utbrutit, äfven om personen befunnit sig i ljus cell.

Den grad af hälsovädlighet mörkcellstraffet i allmänhet innebär, torde bäst belysas af att, oaktadt enligt uppgift 2 à 3,000 personer om året undergått detta straff i våra militärfängelser, man endast med svårighet kunnat få fram några enstaka fall, då straffet medfört något nämnvärdt men för hälsan. Doktor Fröderström känner några sådana fall från de militära fängelserna, men icke från de civila. Att särskildt i dessa senare några egentligen menliga följder ej visat sig, torde bero dels därpå, att fängelsemyndigheterna äga en ganska grundlig kännedom om fångarnas natur och sinnesbeskaffenhet och lämpa disciplinstraffen därefter, dels ock därpå att mörkcellstraffet icke får tillämpas utan att förklaring från fängelseläkaren inhämtats, att hinder därför med hänsyn till fångens hälsotillstånd ej möter.

Utskottsmajoriteten har, stödd på ett uttalande af doktor Petrén, sökt förringa värdet af denna läkareundersökning. Han har nämligen funnit den uppgift, som här åligger fängelseläkarna, »fullkomligt orimlig». Uttalandet får väl tolkas såsom en sanning med modifikation. Väl inser jag, att uppgiften i många fall kan vara vanskligh och att misstag kunna begås, men samma är förhållandet beträffande all undersökning af brottslingars sinnesbeskaffenhet, och dock få domstolarna på dylik undersökning af läkare bygga en mängd domar. Om läkareutbildningen på detta område är bristfällig, bör den förbättras, och innevarande års Riksdag har ock därom gjort framställning. Att full trygghet aldrig kan vinnas, ligger i sakens natur. Doktor Petrén — att jag ofta återkommer till honom beror dels därpå, att jag själf hyser stor respekt för hans sakkunskap på detta område, och dels därpå att jag vet, att hans ord utöfvat ett ganska bestämmande inflytande på utskottsmajoriteten — har uttalat, att ett brottsligt och mot disciplinen stridande uppträdande af en fånge ofta kan bero på att denne har en abnorm konstitution, och rekommenderar för dylika fall mildrande af den stränga fängelsedisciplinen. För min del finner jag detta synnerligen beaktansvärdt, men hvem skall afgöra, huruvida ett dylikt fall af abnorm konstitution föreligger, om icke fängelseläkaren, och blir icke denna uppgift lika vanskligh för honom som den förra? Häremot kan invändas, att ett misstag icke är så farligt, då det är fråga om att öfvergå till ett mildrande af fängelseregimen. Jo, farligt är det i högsta grad, ehuru i detta fall icke för

fången, utan för fångbevakningen. Och om den mildare behandlingen icke visar sig fylla ändamålet, utan tvärtom, då får väl i sista hand läkareundersökning tillgripas såsom stöd för en strängare behandling. För min del hyser jag den uppfattningen, att man icke behöfver ha några farhågor för att icke fångvårdsmyndigheterna i förening med fångselsläkarne kunna ganska noggrant afgöra, i hvilka fall mörkcellstraffet kan tillämpas utan egentligt men för fångens hälsa.

*Ang. upphö-
rande af inne-
slutning i mörk
cell såsom
extra juridici-
ell bestraff-
ning.*

(Forts.)

Utskottet har vidare som skäl för mörkcellstraffets afskaffande åberopat, att detsamma under senare tid användts i synnerligen ringa omfattning, endast i fem å sex fall om året. Detta synes mig, om man i öfrigt anser befintligheten af mörkcellstraffet önskelig för upprätthållande af disciplinen, snarare tala för, att straffet icke behöfver afskaffas. Att straffet sällan tillämpas visar ju, att våra fångvårdsmyndigheter icke tillgripa detsamma i onödan, utan endast i fall, där verkligt behof förefinnes. Annat har icke heller varit att vänta. Hela fångvårdssystemet är numera fotadt på så humana grunder och fångvårdspersonalens hela utbildning och läggning är sådan, att man sannerligen icke behöfver befara, att disciplinstraffen skola af fångvårdsmyndigheterna missbrukas.

Då utskottsmajoriteten uppenbarligen funnit den omständigheten, att mörkcellstraffets tillämpning obestriddigen kan medföra någon fara för den straffades hälsa, icke i och för sig innebära tillräcklig grund för detsammans borttagande, har i utlåtandet såsom ytterligare skäl åberopats dess obehöflighet, emedan andra tillräckligt effektiva straffformer finnas. Hvad då dessa senare beträffar, vill jag till en början påvisa, att prygelstraffet icke får tillämpas å dem, som endast undergå fängelsestraff, och inneslutning i mörk cell kan af naturliga skäl icke vara något disciplinstraff för dem, som redan befinna sig i sådan cell. För dessa senare skulle således efter mörkcellstraffets afskaffande egentligen återstå endast hårdt nattläger. Befintligheten af prygelstraffet utgör visserligen i fråga om straffarbetsfångarna, bland hvilka de gröfre disciplinära förseelserna mest torde förekomma, ett kraftigt medel till ordningens upprätthållande, men kommer detta medel att efter mörkcellstraffets afskaffande kvarstå orubbadt? Det betviflar jag högeligen. I utskottets utlåtande säges, att detta straff, prygelstraffet, står i strid mot fordringarna på en human lagstiftning å straffrättens område. Jag skulle mycket misstaga mig, om icke inom kort, möjligen redan till nästa riksdag, en motion föreligger om prygelstraffets afskaffande inom fångelserna, och denna motion kan frambäras med så mycket större styrka, om vi nu afskaffa mörkcellstraffet, som fångvårdsstyrelsen i sitt utlåtande förklarar, att prygelbestraffningen är i sitt slag vida inhumanare än mörkcellstraffet. Hafva vi så afskaffat både mörkcellstraffet och prygelstraffet, hvad återstår då såsom disciplinstraff? Praktiskt taget endast hårdt nattläger äfven

Ang. upphö-
rande af inne-
slutning i mörk-
cell såsom
extra juridi-
ell bestraff-
ning.

(Forts.)

för straffarbetsfångar. Det är icke osannolikt, att man går ännu ett steg längre och afskaffar äfven det hårda nattlägrät. Man kan därvid åberopa det förut berörda utlåtandet af en fängelse-läkare 1906, enligt hvilket hårdt nattläger är hälsovådligt, och jag betviflar icke, att en läkares intyg öfver det hårda nattlägräts inverkan på muskulatur och nerver kan på en lättrörd och okritisk bedömare verka så afskräckande, att äfven detta straff betraktas såsom upprörande grymt. Man lämnar härvid så lätt ur räkningen, att dessa straff hafva en helt annan upp-gift än straff i vanlig mening, då de äro afsedda att endast i undantagsfall tillämpas på sådana brottslingar, som icke af det straff de redan undergå låta afhålla sig från nya brottsliga tilltag. Jag vill i detta sammanhang nämna, att inom utskottet upplystes, att den sista gången prygelstraffet användes å Lång-hölmens fängelse var, då en straffarbetsfånge högg en fång-vaktare i nacken med en sax. Om för att bestraffa en sådan förbrytelse af en fånge icke något effektivt disciplinstraff skulle stå till fängvårdsmyndighetens förfogande, undrar jag, hur det skulle verka på de öfriga gemensamhetsfångarne, som finge se, att ett sådant brottsligt tilltag lämnades så godt som obestraf-fadt.

Det mest afgörande för reservanterna har emellertid varit det utlåtande, som fängvårdsstyrelsen afgifvit till utskottet. Detta åberopas också af utskottsmajoriteten, ehuru enligt min mening på ett alldeles förväntat sätt. Fängvårdsstyrelsen har icke, såsom i utskottets utlåtande uppgifves, förklarat, att borttagandet af nu ifrågavarande slag af bestraffning skulle kunna från disciplinär synpunkt låta sig genomföras, utan fängvårdsstyrelsen säger, såsom herrarna själfva kunna läsa, att, äfven om borttagandet skulle kunna låta sig genomföras, en dylik åtgärd dock komme att medföra en kännbar förlust af praktiska utvägar för ordningens upprätthållande, d. v. s. fängvårdsstyrelsen har icke för närvarande inlåtit sig på, huruvida och under hvilka villkor mörkcellstraffet skulle kunna borttagas, men redan nu förklarat, att dylika åtgärder komme att medföra en kännbar förlust för ordningens upprätthållande.

Om våra fängvårdsmyndigheter förklara, att mörkcellstraf-fet eller disciplinstraffen i öfrigt icke äro behöfliga för ordningens upprätthållande inom fängelserna, så finnes naturligt-vis icke något skäl för desammis bibehållande, men något så-dant uttalande föreligger *icke*. Tvärtom synes mig af fängvårdsstyrelsens hela utlåtande framgå, att styrelsen anser, att mörk-cellstraffet bör bibehållas. Vid sådant förhållande finner jag icke tillräckliga skäl föreligga för att Riksdagen bör utan vidare skrifva till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t skall borttaga detta straff såsom disciplinstraff inom fängelserna. Det går enligt min mening icke an att i en fråga, som kan vara af stor praktisk betydelse för fängvården, handla utan nog-grann utredning och än mindre att låta leda sig af känslö-

stämningar. Man måste enligt min mening se till, att man icke i sin humanitet mot brottslingar går så långt, att man blir inhuman mot de oförvitliga personer, hvilka hafva sig anfördrodd den ingalunda lätta värden af dessa brottslingar.

På grund af dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka afslag på motionen.

*Ang. upphö-
rande af inne-
slutning i mörk-
cell såsom
extra juridici-
ell bestraff-
ning.*

(Forts.)

Häri instämde herrar *Mörtsell* och *Larsson* i Bondarfve.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Det torde väl vara rätt öfverflödigt, att man ägnar denna fråga i denna kammare någon längre behandling, sedan kammaren för blott några veckor sedan utan både debatt och votering beslutat att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att mörkcellstraffet måtte borttagas ur den allmänna strafflagen samt strafflagen för krigsmakten. Då emellertid i alla fall en reservant inom utskottet har ansett sig böra gentemot den uppfattning, kammaren då hade, förorda, att mörkcellstraffet skall bibehållas i instruktionen för fängvården, må det tillåtas undertecknad att säga några ord.

Jag fann en del af hans skäl föga logiskt bindande, och jag tycker, att skälen försvagas väsentligt därigenom, att den ärade talaren ansåg sig böra varna kammaren för att gå med på utskottets förslag, därför att såsom en enligt hans uppfattning gifven konsekvens skulle följa dels motion och beslut om prygelstraffets borttagande vid fängelserna och dels motion och beslut i Riksdagen om borttagande af straffformen »hårdt nattläger». Jag skall icke alls gå in på dessa spörsmål. Jag anser nämligen, att det torde vara en regel så god som någon, som Riksdagen bör följa, att den söker behandla hvarje fråga för sig, och genom att Riksdagen till äfventyrs beslutar borttagande af straffformen »inneslutning i mörkt enrum» har Riksdagen icke alls bundit sig för att ändra instruktionen i andra punkter, hvadan dessa anförda farhågor för hvad som i framtiden skulle kunna inträffa utan vidare i detta sammanhang kunna lämnas alldeles åsido enligt min uppfattning.

Skälen, hvarför man vill borttaga denna straffformen, »inneslutning i mörkt enrum», äro ju icke blott af två slag, utan af hufvudsakligen tre slag. För det första därför att detta mörkcellstraff måste betraktas såsom ett barbariskt, föråldradt och otidsenligt straffsätt, som nått upp nu längre bör bibehållas i vår strafflag och icke heller i instruktionen för fängelserna. Vidare är för det andra, såsom af den föregående talaren omnämndes, detta straff ovedersägligen ytterst hälsofarligt. Måhända att en del fångar, som drabbas af detsamma, icke i så förfärligt hög grad taga skada till sin hälsa af detta straff, men det är säkerligen en mängd andra, som taga desto mera skada. Det lär vara synnerligen svårt, att icke säga omöjligt, för fängelsedirektörerna eller fängelsepersonalen att för sitt vid-

*Ang. upphö-
rande af inne-
slutning i mörk
cell såsom
extra juridi-
ell bestraff-
ning.*

(Forts.)

kommande afgöra, hvilka fångar som taga mer eller mindre skada, och det lär icke heller vara möjligt för fängelsebetjäningen eller fängelsedirektörerna att med tillhjälp af fängelseläkarna afgöra den saken, just därför att enligt hvad som framhålles i en motion i Första kammaren — hvilken motions riktighet Första kammaren genom sitt beslut understrukt — fängelseläkarnas kompetens att just på detta område fälla ett tillförlitligt om-döme är minimal, beroende därpå, att deras psykiatriska kunskaper icke äro af tillfredsställande beskaffenhet. Det kan in-vändas, att förhållandena härvidlag genom ett nyligen fattadt beslut ha utsikt att förändras till det bättre, men därhän äro vi ännu icke komna.

Det är i synnerhet de personer, som äro disponerade för sinnessjukdomar, som icke tåla vid detta mörkcellstraff, utan som genom detsamma lätt kunna ådraga sig sådana skador, att full sinnessjukdom utbryter. Det är också intressant att i detta sammanhang taga del af de uppgifter, som i detta afseende läm-nats angående antalet sinnessjuka fångar i jämförelse med an-talet sinnessjuka bland den fria befolkningen.

Det har anförts af bl. a. docent Petrén, att medan antalet sinnessjuka bland den fria befolkningen kan uppskattas till cir-ka $\frac{1}{3}$ procent, hafva de talrika undersökningar, som i flera länder blifvit företagna angående frekvensen af sinnessjuka å straffanstalterna i allmänhet, gifvit det resultatet, att i stäl-let för $\frac{1}{3}$ procent bland den fria befolkningen mellan 3 och 5 procent af fångarna lida af sinnessjukdom. Det har dessutom framhållits, att sinnessjukdom förekommer i stor utsträckning bland fångar, som begått gröfre brott, och det är ju särskildt dessa, som komma in under dessa straffmetoder, som afse inneslutning i mörkt rum. Det framhålles, att det af rätts-psykiatriska utlåtanden, afgifna under åren 1903—1907, fram-gått, att af mordbrännare öfver 30 %, och bland mördare bort-åt 60 % varit sinnessjuka eller psykiskt abnorma, och det lär väl icke vara någon, som vill göra gällande, att mörkcellstraffet just bland dessa sinnessjuka eller för sinnessjukdom predispo-nerade fångar har någon förbättrande betydelse.

Som ett tredje skäl för borttagande af straffsatsen »inne-slutning i mörkt enrum» må framhållas, att den synes vara öfverflödig, onödig och obehöflig för disciplinens upprätthållan-de inom fångelserna. Hvad angår behovet af denna straffforms bibehållande, lärer väl fångvårdsstyrelsen stå ensam om sin mening därvidlag. Det är rätt betecknande, att fångvårdssty-relsen, lika starkt som den nu reagerar mot att mörkcellstraf-fet skall borttagas, förut lika starkt reagerat mot att man skall förändra straffet därhän, att det skulle lämnas en ljus dag mellan tre mörka. Fångvårdsstyrelsen framhöll på sin tid gent- emot justitieombudsmannen, att enligt dess uppfattning och en-ligt medicinska auktoritetens uttalanden skulle inneslutning i mörkt rum under åtta dagar i sträck icke medföra någon fara.

Men gentemot detta framhöll justitieombudsmannen med lika stor skärpa, att det verkligen var farligt, och det visade sig sedan, att Kungl. Maj:t tog mera hänsyn till justitieombudsmannens framställning än till fängvårdsstyrelsens, i det Kungl. Maj:t mot fängvårdsstyrelsens bestämda uttalande förordnade, att inneslutning i mörk cell icke fick förekomma åtta dagar å rad, utan att efter tre dagars mörk arrest skulle lämnas en dags ljus arrest.

*Ang. upphö-
rande af inne-
slutning i mörk
cell såsom
extra juridici-
ell bestraff-
ning.*

(Forts.)

Under sådana förhållanden är det icke utan, att man tviflar på fängvårdsstyrelsens auktoritet eller åtminstone misstänker, att dess uttalanden äro väsentligt färgade af fängvårdsstyrelsens alltför ensidiga syn på dessa ting, och detta gör, att man icke bör fästa alltför stort afseende vid utlåtandet.

Det kan ju vara rätt intressant att i detta sammanhang påminna om ett uttalande, som en på sitt område så erfaren man som generalstabschefen K. G. Bildt i ett för några år sedan afgifvet kommittébetänkande lämnat angående borttagandet af mörkcellstraffet vid krigsmakten. Han förklarade, att hvad afskräckningsteorien anginge, borde denna just i afseende på krigslagstiftningen maka åt sig för förbättringsteorien. Han framhöll vidare, att krigstukten kunde kräfva den felandes särskiljande från andra genom arrest, men om denna vore ljus eller ej gjorde härvidlag ingen skillnad. Men äfven afskräckningsmomentet vid den mörka arresten vore mycket omtvistadt, och ofta kunde man finna — och detta finner jag för min del vara betecknande — i straffregistret, att samma person gång efter gång bestraffats med mörk arrest. Om nu den mörka arresten vore af den stora betydelse såsom afskräckningsmedel, som fängvårdsstyrelsen vill göra gällande att den är, då skulle man gifvetvis icke kunna konstatera, att den, som en gång blifvit straffad med mörk arrest, ånyo skulle begå brott, för hvilket han åter blef straffad på samma sätt. Det faktum, att mörkcellstraffet för flera personer måste användas upprepade gånger, vederlägger på ett slående sätt just den afskräckande verkan hos straffet, som fängvårdsstyrelsen synes fästa så stor vikt vid.

Generalstabschefen säger vidare: »I vanliga fall är straffets verkan på nyss frigifne kroppslig och andlig slöhet, endast på råa och trotsiga naturer märkes ej någon inverkan alls»; där-efter utvecklar han detta vidare och yttrar slutligen — och det är att betrakta som kärnpunkten i hans åskådning: »De nu för bibehållande af mörk arrest anförda skälen äro också alldeles desamma, som på sin tid anfördes för prygelstraffet.»

Se vi därefter på hvad exempelvis vår nuvarande strafflags-skrifvare, professor J. Thyren, sagt i detta afseende, så förklarar han bl. a., att principen för en strafflagsreform enligt hans mening bör vara, att f. n. alla appliktivstraff borde hållas borta från straffsystemet, dock att förvandlingsstraffet i betraktande af dess relativa kortvarighet möjligen »skulle kunna

Ang. upphö-
rande af inne-
slutning i mörk-
cell såsom
extra juridi-
ell bestraff-
ning.

(Forts.)

på *allmänt* sätt skiljas från det direkta frihetsstraffet genom en något mera affliktiv karaktär (af lindrig grad)». Med »lindrig grad» menar han helt visst icke något mörkcellstraff, utan han menar hvad man i allmänhet menar med lindrigt affliktivt straff, nämligen hårdt nattläger.

I hvarje fall synes det mig, att Andra kammaren nu skulle begå en alltför stor inkonsekvens, om kammaren i dag, sedan den för en månad sedan eller så ungefär fattat beslut om mörkcellstraffets borttagande ur den allmänna strafflagen och ur strafflagen för krigsmakten, skulle vilja behålla denna straffform vid fängelserna.

På grund af hvad jag sålunda tillåtit mig i korthet framhålla, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Westman: Med anledning af hvad den siste ärade talaren anført, skulle jag vilja tillägga några ord. Han talade om att kammaren skulle begå en inkonsekvens, om kammaren bifölle reservationen, enär kammaren förut beslutat borttagande ur den allmänna strafflagen och strafflagen för krigsmakten af mörkcellstraffet. Så är icke förhållandet. Den väsentliga skillnaden mellan dessa båda fall är den, att vid det beslut kammaren förut fattat i fråga om mörkcellstraffets borttagande ur den allmänna strafflagen och strafflagen för krigsmakten, således i fråga om det direkta ådömandet af domstol, där har kammaren endast begärt, att Kungl. Maj:t skall utreda, under hvilka villkor detta straff kan afskaffas. Nu gäller det mörkcellstraffet som disciplinstraff för fångar, och här skulle kammaren direkt begära dess afskaffande utan någon undersökning om under hvilka former eller förutsättningar detta lämpligen kan ske. Detta finner jag vara en väsentlig skillnad mellan de båda fallen.

Herr vice talmannen, som under herr Westmans anförande öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, gaf nu på begäran ordet till

Herr Leander, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få påpeka, att enligt den redogörelse, som utskottet lämnat, finns det ingen myndighet, som påstår, att det kunnat påvisas, att någon af de fångar, som varit inneslutna i en mörk cell, tagit permanent skada till sin hälsa. Doktor Fröderström, som herr Westman förut citerat, säger, att han icke har kännedom om något fall af psykisk eller annan rubbning framkallad genom mörkcellstraff inom fängelserna. Jag tror också det skall bli ganska svårt att påvisa något dylikt fall. För öfrigt framgår det ju af utskottets betänkande på sista sidan, att detta straff börjat mer och mer komma ur bruk inom fängelserna; 1910 förekom det i 6 fall och 1911 endast i 5 fall. Inom åtskilliga fängelser förekommer detta straff numera aldrig, utan att man fördenskull kan säga, att disciplinen där är sämre än i de

fängelser, där detta straff till äfventyrs tillämpas en eller annan gång.

Men äfven om en fånge icke skulle komma att taga någon skada till sin hälsa genom detta straff, så har det dock visat sig, att fångens inneslutning i mörk cell medför, att han blir irriterad och mera ojämn till lynnet, än han annars brukar vara. Man har också funnit, att de andra straffformerna äro lika effektiva som mörkcellstraffet och begagnar sig därför företrädesvis af dessa andra former för extra judiciell bestraffning.

Emellertid måste man taga hänsyn till att i detta afseende den allmänna strafflagen och strafflagen för krigsmakten å ena sidan samt instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten å den andra stå i nära sammanhang. Är det så, att man borttager mörkcellstraffet ur den allmänna strafflagen för krigsmakten, så bör man också taga bort densamma ur instruktionen för fångvården. Detta har motionären också beaktat genom att väcka den motion, hvarom han själf erinrar. Denna motion behandlades som bekant för några veckor sedan af kammaren och blef då bifallen.

Nu kan man tycka, att så länge mörkcellstraffet står kvar i allmänna lagen, så länge skulle det ju också utan risk kunna stå kvar i instruktionen för fångvårdsstaten, i synnerhet som man icke kan påvisa något enda fall, då det missbrukats. Ty detta straff har åtminstone under de senare åren tillämpats med stor urskiljning och allra största försiktighet inom fängelserna.

Skulle nu kammaren emellertid i öfverensstämmelse med sitt beslut rörande herr Perssons andra motion om borttagande af mörkcellstraffet ur allmänna strafflagen och strafflagen för krigsmakten vilja i dag gå med på utskottets hemställan att söka få bort det äfven ur instruktionen för fångvårdsstaten, så tror jag mig kunna säga icke blott å egna utan äfven å de flesta andra fångvårdsmäns vägnar, att vi icke skulle sörja däröfver, ty vi skola nog upprätthålla disciplinen inom fängelserna detta straff förutan.

Nu ha reservanterna hänvisat till fångvårdsstyrelsens utlåtande i saken, men jag behöfver ju knappast framhålla, att fångvårdsstyrelsen, när den får en sådan fråga för att afge utlåtande öfver, af lätt förklarliga skäl icke precis anser sig kunna förorda borttagandet af detta straff. Läser man noggrant utlåtandet, skall man nog ändå finna, att fångvårdsstyrelsen icke håller så särdeles mycket på detta straff. Men den tanken kan ha föresväfvat fångvårdsstyrelsen, att i år vill man ha bort mörkcellstraffet, ett annat år kommer man och begär afskaffandet äfven af de öfriga formerna för extra judiciell bestraffning, och i sådant fall står intet kvar. Men det är uppenbart för hvar och en, att det behöfves något extra judiciellt bestraffningsmedel för att om möjligt tillrättvisa en tredskande och bråkig fånge, äfven om man icke tillgriper dessa medel

Ang. upphörande af inneslutning i mörk cell såsom extra judiciell bestraffning.

(Forts.)

*Ang. upphö-
rande af inne-
slutning i mörk
cell såsom
extra juridici-
ell bestraff-
ning.*

i onödan, utan mycket sparsamt, enär talets konst ofta visar sig tillräcklig att bringa en dylik fånge till ordningen. Alltnog, jag ber att få upprepa, hvad jag förut sagt, att vi fångvårdsmän icke skola sörja, om mörkcellstraffet försvinner. Jag har ansett mig böra lämna dessa upplysningar och till- låter mig för öfrigt icke göra något yrkan- de.

(Forts.)

Härefter anförde

Herr Persson i Norrköping: Herr Westman förklarade, att den uppgift, jag lämnat kammaren, nämligen att den skulle göra sig skyldig till en inkonsekvens, därest den nu afslöge andra tillfälliga utskottets hemställan, då den för någon månad sedan bifallit ett förslag om mörkrumstraffets borttagande ur allmänna strafflagen och strafflagen för krigsmakten, vore oriktig. Jag ber häremot att få säga, att denna uppgift är icke oriktig, ty Riksdagens beslut angående mörkrumstraffets borttagande ur strafflagen och strafflagen för krigsmakten var visserligen icke ett beslut i så måtto, att detsamma omfattade några bestämda lagparagrafer, men Riksdagen beslöt i stället — något, som numera är mycket vanligt och för öfrigt en god praxis — att skrifva till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, *under hvilka villkor* inneslutande i mörkt enrum såsom särskild bestraffningsform må kunna ur strafflagstiftningen borttagas. Här finnes icke något obestämdt *huruvida* eller i hvad mån, utan endast *under hvilka villkor* det skall utgå, och i öfrigt, om man läser motiveringen, får man k'art för sig, att Andra kammaren fullt biträdt motionens syfte. Och det är den allmänna praxis att gå till väga, att man, när man har någon önskan i fråga om lagstiftningen, uttrycker i en skrifvelse hvad man vill och ber Kungl. Maj:t, som har bättre förutsättningar att skrifva lagtext än motionär och utskott, att taga upp saken. Sälunda är den saken klar, och någon oriktig uppgift lämnade jag icke kammaren.

Vidare är det så, att hvad gäller borttagandet af mörkcellstraffet ur strafflagen och strafflagen för krigsmakten, erfordras ändring af lagparagrafer, men borttagandet af mörkcellstraffet vid fängelserna sker genom en kunglig förordning. Dess upphäfvande är något, som Kungl. Maj:t gör i rent administrativ väg, hvadan Riksdagen endast får lof att uttrycka sin mening i detta fall och be Kungl. Maj:t att göra detta, utan att det behöfver återkomma vidare. Om Andra kammaren nu bifaller, hvad andra tillfälliga utskottet föreslagit, har den därmed uttalat sin önskan, att Kungl. Maj:t måtte borttaga mörkcellstraffet i fängelserna, liksom Riksdagen förut genom att bifalla lagutskottets förut nämnda betänkande begärt, att Kungl. Maj:t skall framlägga förslag om borttagande af mörkcellstraffet ur strafflagen och strafflagen för krigsmakten. Jag kan icke se, att detta vore inkonsekvent; tvärtom skulle motsatsen innebära en inkonsekvens.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter af herr vice talman- nen framställda propositioner på dels bifall till utskottets hemställan,

dels ock afslag därå, blef utskottets hemställan af kammaren bifal-
len; och skulle, jämlikt 63 § riksdagsordningen, detta beslut genom
utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 6.

Vid föredragning härefter af Andra kammarens andra tillfäl-
liga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning af väckt motion om skrif-
velse till Kungl. Maj:t angående visst tillägg i byggnadsstadgan för
rikets städer, biföll kammaren utskottets hemställan.

Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag
af protokollet delgifvas Första kammaren.

*Ang. upphö-
rande af inne-
slutning i mörk-
cell såsom
extra juridi-
ell bestraff-
ning.*

(Forts.)

§ 7.

Konstitutionsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning af väckt mo-
tion om ändring i gällande bestämmelser angående klagan öfver val
af landstingsmän föredrogs härpå; och blef utskottets hemställan där-
vid af kammaren bifallen.

§ 8.

Härefter förelåg till afgörande konstitutionsutskottets utlåtande,
nr 20, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar
om ändrad lydelse af § 39 i förordningen om kyrkostämman samt kyr-
koråd och skolråd den 21 mars 1862 samt af § 41 mom. 1 i förordnin-
gen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den
20 november 1863.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna
hänvisat en af Kungl. Maj:t till Riksdagen aflåten proposition, nr
197, däri Kungl. Maj:ts föreslagit Riksdagen att antaga följande för-
slag till dels lag om ändrad lydelse af § 39 i förordningen om kyrko-
stämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, dels ock lag om
ändrad lydelse af § 41 mom. 1 i förordningen om kyrkostämman samt
kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863, nämligen:

*Ang. ändring
i förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*

»Lag

om ändrad lydelse af § 39 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd
och skolråd den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 39 i förordningen om kyrkostämman
samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 skall erhålla följande
ändrade lydelse:

Kyrko- och skolrådets räkenskaper så ock, där särskild styrelse
för församlingsbibliotek finnes, denna styrelsens räkenskaper skola
afslutas med kalenderår samt senast från och med den 1 därpå föl-
jande mars hållas tillgängliga för de för deras granskning utsedda
revisorer.

Revisionsberättelsen skall senast den 1 april aflämnas till kyrko-

Ang. ändring
i förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skoloråd m. m.

(Forts.)

stämmans ordförande, som öfver gjorda anmärkningar infor drar vederbörandes förklaringar, hvarefter den kyrkostämma, som i maj månad sammanträder, beslutar, huruvida anmärkning må förfalla, eller laglig åtgärd för bevarande af församlingens rätt vidtagas skall.

Hvad nu om räkenskapernas granskning i kyrkostämma sagdt är, gör icke någon ändring i hvad om särskild revision af kyrko- och skolräkenskaper finnes stadgadt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1913.»

»L a g

om ändrad lydelse af § 41 mom. 1 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skoloråd i Stockholm den 20 november 1863.

Häri genom förordnas, att § 41 mom. 1 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skoloråd i Stockholm den 20 november 1863 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Mom. 1. Räkenskaperna för såväl kyrkans medel som de medel, skolorådet och, därest särskild styrelse för församlingsbibliotek finnes, denna styrelse hafva under sin förvaltning, skola afslutas med kalenderår samt senast från och med den 1 därpå följande mars hållas tillgängliga för de för deras granskning utsedda revisorer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1913.»

Utskottet hemställde, att ifrågavarande proposition måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr H a g e, som anförde: Jag har begärt ordet för att säga några ord i denna fråga, icke därför, att jag kommer att yrka annat än bifall till det föreliggande förslaget, utan därför, att jag vill fästa uppmärksamheten på, att det förslag, som här föreligger, möjligen kan leda till mindre möjligheter för småfolk och små löntagare att delta i kommunalt arbete af ifrågavarande slag.

Som herrarna torde känna till, har det på sista tiden ganska mycket blifvit så, att man börjat i stor utsträckning rundt i landet välja småfolk och små löntagare, personer i allmän eller enskild tjänst, att förrätta sådana revisioner. För dessa människor är det gifvetvis af mycket stor betydelse, att de kunna göra dessa revisioner på sådan tid, att de icke behöfva afstå sin inkomst, icke behöfva ha ledighet under hela dagar, utan kunna göra dessa revisioner på sina fritider. Det är alltså af vikt för dem, att hänsyn tages härtill i fråga om bestämmelsernas formulering. Nu har bestämmelserna hittills varit så formulerade, att det har sagts i dem, att handlingarna ha kunnat hemtagas, och då har det funnits större möjlighet för dessa människor att göra dessa arbeten på fritider, på kvällarna och, om så behöfts, under nattens timmar. Det är just inför detta förhållande, som jag ställer mig synnerligen tveksam gentemot detta konstitu-

tionsutskottets utlåtande. Det är visserligen sant, det som här har sagts, att man bör ha någon säkerhet för, att dessa handlingar icke komma bort, och jag medgifver gärna, att detta är en mycket välgående synpunkt härvidlag. Likaså måste jag taga hänsyn till det förhållande, att här föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande, och därför skall jag, som sagdt, icke heller göra något yrkande om afslag, men innan saken går till slutlig behandling, har jag funnit det önskligt att få någon klarhet i, hvad som möjligen kan ligga i detta uttalande, som göres, »att handlingarna skola hållas tillgängliga». Om herrarne se på utskottets utlåtande, står det på ett ställe omtaladt, att departementschefen för ecklesiastikdepartementet har uttalat sig på följande sätt: »Jag vill för min del göra gällande, att genom den ifrågasatta ändringen bör med tydlighet fastslås, att här afsedda räkenskaper icke böra utlämnas till revisorerna, utan böra under den tid, revisionen må kunna pågå, hållas tillgängliga för granskning på vederbörande pastorsexpedition eller annan lämplig lokal.» Ett sådant uttalande kan mycket lätt misstolkas af prästerskapet. Herrarne ha nog sett af pressen, att det många gånger har kommit till stånd åtskilliga konflikter mellan prästerskapet och dem, som skola revidera räkenskaperna. Då det nu talas om »expeditionen», kan detta leda till ett sådant uttolkande, som att revisionen skall ske endast under expeditionstiden, eller åtminstone att den icke skall kunna få ske sent på kvällarne o. s. v., hvilket *nu* naturligtvis kan ske, då revisorerna själfva kunna taga hem handlingarna. Jag skulle vilja här göra det uttalandet, att jag beträffande tolkningen af bestämmelsen: »att handlingarna skola hållas tillgängliga» hoppas, att däri ligger ett uttalande om, att handlingarna skola hållas tillgängliga icke blott på *expeditionstiden* och icke blott på den arbetstid, man i allmänhet använder på kontor och dylikt, d. v. s. till inemot kl. 6 à 7 på aftonen, utan att det får ske äfven i viss utsträckning långt in på kvällarna, så att det icke må bli omöjligare än hvad det nu är för personer ur småfolkets led att deltaga och göra sig gällande vid revisioner af det slag, som jag här talat om.

Det är endast dessa saker, som jag velat föra fram, för att man i fortsättningen, då dessa bestämmelser skola komma till tillämpning, icke skall kunna tolka dem så, att småfolket skall ställas i sämre ställning, då det gäller deltagandet i revisioner och dylikt, än den, hvaruti det faktiskt befinner sig uti med tillämpning af de bestämmelser, som *nu* finnas.

Vidare yttrade

Herr N y s t r ö m: Mina herrar! Jag vill till en början förklara, att vi i konstitutionsutskottet icke gifvit oss in på alla detaljer i förslaget. Vi ansågo förslaget vara af ganska liten omfattning, men då Kungl. Maj:t ansett och äfven anfört skäl för den meningen, att en ändring är lämplig, gingo vi utan vidare med på saken.

De betänkligheter, som den siste talaren framförde, existera delvis redan, ty vi ha sett af motiveringen, att det förekommit fall, då

Ang. ändring
i förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skoloråd m. m.
(Forts.)

*Ang. ändring
i förordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*

(Forts.)

präster vägra utlämna räkenskaperna. Nu är föreslaget, att de skola hållas tillgängliga på expeditionen. Då frågar den siste talaren, under huru lång tid de skola hållas tillgängliga, och om det endast skall vara under expeditionstiden. Detta är tydligtvis icke Kungl. Maj:ts mening, och det säges tämligen tydligt ifrån, då det står, att de skola hållas tillgängliga under hela den tid, revisionen varar. Detta kan icke betyda annat, än att de skola hållas tillgängliga från den tid, då revisorerna börja revidera, och till den tid, då de ha slutat. Under denna tid ha de rätt att på pastorsexpeditionen ha tillgång till dessa handlingar, huru länge de vilja. Detta är åtminstone den uppfattning om saken, som vi hade i utskottet. Under sådana förhållanden tänker jag, att äfven den siste talaren utan tvekan kan vara med om förslaget, till hvilket jag yrkar bifall.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Ang. uppförande af vissa byggnader vid Stockholms hospital m. m.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget statsutskottets utlåtande, nr 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af vissa byggnader vid Stockholms hospital m. m.

I en den 15 sistlidne mars till Riksdagen afläten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 103, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att för uppförande af ekonomibyggnad, bostadshus för öfverläkaren och två bostadshus för gift personal äfvensom för ny värmeledning m. m. vid Stockholms hospital bevilja ett anslag af 458,600 kronor samt däraf på extra stat för år 1913 anvisa 150,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte för uppförande af ekonomibyggnad, bostadshus för öfverläkaren och två bostadshus för gift personal äfvensom för ny värmeledning m. m. vid Stockholms hospital bevilja ett anslag af 440,000 kronor samt däraf på extra stat för år 1913 anvisa 150,000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Tengdahl: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få uttala den förhoppningen, att den besparing, som statsutskottet här velat göra, måtte vara ett mycket anspråkslöst minimum, som i verkligheten måtte komma att bli i hög grad öfverträffadt.

Enligt min mening bör det ändå vara något slags likformighet i byggnadsfrågors behandling af statsmakterna. De ifrågavarande betjäntbostäderna skola kosta 2,470 kronor per eldstad, men för ett par dagar sedan framlades en kungl. proposition om byggnader vid bland annat Järfva station, enligt hvilken lägenheter om 4 å 5 rum för maskininspektorer och stationsinspektorer, alltså högre befälspersonal, skulle kosta endast 2,272 kronor per eldstad, och lägenheter om 2 rum och kök för lokomotivmästare och vagnsmästare 2,125 kro-

nor per eldstad, således mycket nära det pris, jag uppgifvit i fråga om Stockholms gasverks personals bostäder.

Den typ, som nu föreslås för betjäningen vid Stockholms (och Vänersborgs) hospital, den typen finnes redan vid Enskede. Jag har redan för statsutskottets vederbörande afdelning påvisat, att det är byggdt efter densamma där af några underofficerare vid flottan, alltså personer i tillnärmelsevis samma sociala ställning som det nu är fråga om, eller möjligen något pinnhål högre. Dessa bostäder äro byggda efter underofficerarnes egna idéer — vi ha i landtegendomsnämnden blott hjälpt dem att sätta form på dessa idéer — och det har blifvit mycket trefliga och rymliga hem. Den typen kostar där 17,000 kronor för tio eldstäder i dubbelhus och två våningar. Det blir då 1,700 kronor pr eldstad. Ritningarna härtill har jag som sagt förevisat för utskottets andra afdelning. Efter samma pris, som dessa underofficerare byggt vid Enskede, skulle det för tjugu eldstäder, som här är fråga om vid hospitalet, bli 34,000 kronor, om det byggdes efter sakkunnigt gjorda ritningar i stället för såsom det här är föreslaget 49,400 kronor efter mindre sakkunnigt gjorda ritningar. Det är alltså möjligt att spara in ensamt på dessa hus 15,400 kronor.

Öfverläkarens bostad skulle kosta 39,000 kronor. Härå bör enligt min uppfattning kunna sparas in de nio tusen. Om en vanlig människa kan få en bra bostad för 2,000 kronor pr eldstad, så bör man kunna tänka sig en mycket gentil läkarebostad för 3,000 kr. pr eldstad, d. v. s. för tio eldstäder 30,000 kronor. Den besparing jag anser möjlig, blir alltså endast å bostäderna 24,400 kronor. Huruvida man kan spara in äfven å andra poster är jag icke i tillfälle att afgöra. Den besparing jag önskar är alltså 5,800 kronor större än den, som utskottet ifrågasatt. För att få en rund summa inskränker jag mig emellertid till att yrka en ytterligare prutning på det af utskottet föreslagna beloppet med 5,000 kronor, d. v. s. totalbeloppet skulle då sänkas från 440,000 till 435,000 kronor. Jag gör detta icke för att söka sak med utskottet, utan för att i någon mån komma till rätta med det akademiska lättsinnet. Jag anser det icke nödvändigt, att en öfverläkarefamilj skall hafva samma utrymme som sex andra familjer, såsom här är meningen.

Det är möjligt, att dessa 5,000 kronor icke betyda så mycket, men något betyda de dock, såsom början till en opposition mot dessa mången gång mycket okunniga akademimänniskors sköflande med penningar. Jag ber att få anmärka, att här det egendomliga förhållandet äger rum, att de kommunala arkitekterna taga sina idéer från statens arkitekter och säga: »staten bygger så och så, och därför göra vi det också», och så blir det ett oändligt uppskrufvande af byggnadskostnaderna. Arkitekterna skylla på hvarandra alldeles som en hop okunniga pojkar, så att man icke kan få reda på hvems skulden egentligen är. För att i någon mån stäcka detta oerhörda lättsinne vid användandet af penningar, som våra arkitekter göra sig skyldiga till, har jag yrkat denna ytterligare nedprutning af hvad statsutskottet begär.

Ang. uppförande af vissa byggnader vid Stockholms hospital m. m.

(Forts.)

Herr R y d é n: Herr talman, mina herrar! Jag får för min del yrka bifall till utskottets hemställan. Det är litet svårt att afgöra, och det kan vara en smaksak, huruvida man här skall pruta 23,000, såsom herr Tengdahl, eller 18,000 såsom utskottet gjort. Men vi ha i utskottet försökt göra vårt bästa, vi ha tillkallat sakkunniga och försökt öfverväga hvilken prutning, som skulle anses vara skäligen, och jag har för min del icke vågat gå längre än hvad utskottet gjort, fastän jag har en god vilja i det afseendet att få ned byggnadskostnaderna så långt som möjligt.

Nu är det, enligt hvad vi hört, så, att man kan inskränka något litet på kostnaden för öfverläkarebostaden, att bostäderna för betjäningen vid Konradsberg äfven torde kunna byggas för något lägre pris än hvad som är beräknadt, att man likaledes torde kunna spara in något genom att för den nya värmeledningen använda något af den gamla, att kostnaden för ombyggnaden af skorstenen något kan nedbringas och att för öfrigt i vissa andra detaljer kostnaderna äfven skulle kunna nedbringas. På grund af allt detta har utskottet kommit till det resultat, att man utan all risk skulle kunna nedsätta det föreslagna beloppet till den summa, som här af utskottet föreslagits.

Jag tror för min del, att kammaren här gör klokt i att antaga det förslag, som utskottet kommit med, och utskottet tycker också, att herr Tengdahl borde hafva varit rätt belåten. Det är sällan som ett anförande vid remissen af en kungl. proposition föranleder så många ingående undersökningar och öfverläggningar, som hvad herr Tengdahls anförande vid remissen af detta byggnadsärende föranledt i vederbörande afdelning inom utskottet. Jag tycker, att herr Tengdahl kan känna sig riktigt stolt öfver att hafva åstadkommit detta resultat med sitt remissanförande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den af herr Tengdahl under öfverläggningen föreslagna ändring däri; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Ang. uppförande af tre bostadshus för betjäning vid Vänersborgs hospital.

Till behandling företogs härpå statsutskottets utlåtande, nr 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för uppförande af tre bostadshus för betjäning vid Vänersborgs hospital och asyl.

I öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställde utskottet, att Riksdagen måtte för uppförande af tre bostadshus för betjäning vid Vänersborgs hospital och asyl på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 81,400 kronor.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr T e n g d a h l, som yttrade: Herr talman, mina herrar!

Äfven här nödgas jag begära en nedsättning, och det en högst väsentlig sådan. Sådan jag förut sagt, är byggnadstypen gemensam för Stockholms och Vänersborgs hospital, ja, gemensam för alla rikets hospital tyckes det, och den skall förmodligen bli det i evigheters evighet, så länge den afgångne hofintendenten Kumliens ande sväfvat någonstädes öfver medicinalstyrelsen. Här begärdes ett byggnadsanlag af 81,400 kronor, d. v. s. 2,713 kronor pr eldstad för en typ, angående hvilken jag visat, att den kan byggas för 1,700 kronor pr eldstad. Det begäres alltså 1,013 kronor pr eldstad mer än hvad denna typ byggd efter en förnuftig ritning behöfver kosta.

Ang. uppförande af tre bostadshus för betjäning vid Vänersborgs hospital.

(Forts.)

Nu säges det, att det är den skillnaden mellan hospitalet i Stockholm och Vänersborg, att i Vänersborg byggnadsmaterialet skall fraktas 7 kilometer efter häst innan det kommer till byggnadsplatsen. Jag har påpekat, att det äfven i Enskede händer, att man får transporterat material efter häst 7 kilometer, och ändå får man det billigare där, än dessa hus beräknas till. Man törs emellertid icke för den transportens skull pruta ner anslaget så mycket, säger man. Men om jag går ut ifrån att typen kan byggas för 1,700 kronor pr eldstad och gör det i och för sig orimliga antagandet, att fördyringen på grund af materialtransporterna skulle uppgå till kronor 300 pr eldstad, så kommer jag ändå icke högre upp än till 2,000 kronor pr eldstad. För denna kostnad böra dessa hus ovillkorligen kunna byggas, så mycket mer som det råder stora skillnader mellan arbetslönerna pr timme i Stockholm och Vänersborg. En murare t. ex. har tio öre mindre i timmen i Vänersborg än i Stockholm, och en byggnadssnickare, som väl här skulle mera komma att anlitas, kostar från den 1 april i år 15 öre mindre i Vänersborg än i Stockholm. Det förefaller mig då alldeles orimligt, om man icke skulle kunna antaga, att denna stora skillnad i timpenning skulle mer än väl kunna uppväga de ökade transportkostnaderna på grund af byggnadsplatsens läge några kilometer utanför staden. Jag anser således, att all sannolikhet talar för, att man borde kunna bygga dessa hus billigare, eller åtminstone icke dyrare i Vänersborg än i Stockholm. Men om jag är gentil och som sagdt lägger på 300 kronor pr eldstad, så kommer jag icke upp till mer än 60,000 kronor för alla 30 eldstäderna, om de byggdes efter en förnuftig i stället för efter en oförnuftig ritning. Jag tillåter mig alltså, herr talman, yrka, att denna summa sättes till 60,000 kronor i stället för till 81,400 kronor.

Jag gör detta icke därför, att jag vill ställa det sämre för de människor, som skola bo i dessa hus, utan tvärtom vill jag ställa det bättre för dem, men jag är så lifligt öfvertygad om, att hvad vi votera öfver 60,000 kronor för dessa bostäder är bortkastade pengar — till ingen nytta vare sig för statsverket eller för de funktionärer, som skola bo i de ifrågavarande husen.

Jag yrkar alltså ett anslag af 60,000 kronor i stället för 81,400 kronor, som utskottet föreslagit.

Herr talmannen, som nu återkommit, gaf härefter på begäran ordet till

Ang. uppförande af tre boningshus för betjäning vid Vänersborgs hospital.
(Forts.)

Herr Rydén, som anförde: Herr talman, mina herrar! Herr Tengdahls anförande vid remissen af dessa propositioner har ju föranledt, att vederbörande afdelning i statsutskottet verkligen allvarligt och ingående sysselsatt sig med spörsmålet om nedsättning af beloppet, men vi måste stanna vid det att vi icke vågade nedsätta det belopp, som Kungl. Maj:t här begärt, och detta af följande två skäl:

Det första skälet är det, att det blir stora transportkostnader då man skall bygga så långt ifrån staden som 7 kilometer — det är det afstånd, på hvilket hospitalet ligger från Vänersborgs stad —. Det andra och synnerligen vägande skälet är det, att vi förut haft erfarenhet af hvad det kostar att bygga på den platsen. År 1908 uppfördes en byggnad af samma beskaffenhet som de nu föreslagna och den byggnaden kostade 26,400 kronor. Nu skulle hvarje byggnad här kosta kr. 27,133:33. Det blir i rundt tal 700 kronor mer nu än sista gången man byggde. Och vi hafva icke kunnat undgå att finna det antagligt att under de 5 år som förflutit mellan 1908 och 1913 så pass stor stegring i kostnaderna för utförande af dessa byggnader inträdt, att denna stegring kan motivera den höjning af beloppet med 700 kronor som föreslagits. Jag tror därför för min del icke, att kammaren kan drista sig att här göra ett afsteg från statsutskottets förslag. Jag beklagar, att jag icke kan vara med om herr Tengdahls förslag, då jag så synnerligen sympatiserar med dessa hans sträfvanden att få billigare byggnader. Men jag tror, att det är oförsiktigt att vidtaga en så stor sänkning som herr Tengdahl ifrågasatt, ty det skulle nog föranleda efterräkningar, som kanske blefve mindre behagliga.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrade:

Herr Tengdahl: Då dessa byggnader blifvit så dyra, som herr Rydén påstått, ger detta mig endast vatten på min kvarn. Ty det beror därpå att en människa, som icke kan sin konst, och som icke borde ha blifvit anmodad att göra upp dessa ritningar, erhållit detta uppdrag. Låt en karl, som kan saken, göra upp ritningarne till dessa hus och använd pengarne efter en sådan ritning, och jag garanterar att pengarna skola räcka till. Här är en annan synpunkt, som är högst behjärtansvärd, nämligen den att dessa summor, som vi anslå här, förekomma ju i tryck; och tro ni verkligen, mina herrar, att de entreprenörer, som bygga åt statsverket, icke läsa riksdagstrycket? Jo, det är för dem en mycket kär läsning och varen öfvertygade om att de icke hafva någon synnerlig benägenhet att gå under de summor, som vi ansett vara skäligen. Däremot visa de nog benägenhet att gå så långt som de tro det vara möjligt *öfver*. Den som en liten smula varit med om sådana saker, vet, att benägenheten att gå under siffror, som redan varit synliga i tryck, är mycket liten, och äfven om en uppenbar felräkning föreligger, komma — så visst som amen i kyrkan — förslagen att röra sig kring de siffror, som en gång varit

offentliggjorda i tryck. Det är därför jag anser det så viktigt att icke offentliggöra siffror, som uppenbarligen grunda sig på oriktiga beräkningar.

Ang. uppförande af tre bostadshus för betjäning vid Vänersborgs hospital.
(Forts.)

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Hade herr Tengdahl här ingifvit ett anbud att utföra dessa byggnader efter de ritningar, som äro fastställda, och de arbetsbeskrifningar, som finnas, samt åtagit sig detta på ett bindande sätt, hade jag lifligt förordat, att kammaren skulle slagit till och gjort affär med herr Tengdahl. Men jag är icke öfvertygad, att han är villig att göra detta anbud här i så bindande form för kammaren. Det naturligaste för herr Tengdahl, tycker jag, icke skulle hafva varit att begära nedsättning i denna summa utan rent afslag på propositionen med begäran om ny utredning i syfte att få byggnaderna billigare. Det ha vi nog öfvervägt inom utskottet också; men det förhåller sig på det viset i detta fall — kan man säga —, att det är brådskande med att man här bygger dessa bostäder. Förhållandet är nämligen det, att en stor del af sjukskötarna vid detta hospital hålla på att flytta ifrån hospitalet till de nybyggda hospital, som vi hafva, därför att detta saknar lämpliga bostäder för gifta skötare. Och läkarna önska naturligtvis att till hvarje pris få behålla all sin dugliga personal. Ett afslag skulle med all säkerhet medföra, att det skulle blifva en massflyttning från detta hospital till något af de nyuppförda, särskildt Västervik, som det närmast är fråga om. Jag tror icke, att kammaren här bör vederväga en sådan utgång genom att biträda ett sådant yrkande, som möjligen skulle hafva varit det naturligaste för herr Tengdahl, nämligen ett afslag. Jag kan i hvarje fall icke finna det tillrådligt att sänka en relativt så liten anslagspost från 81,000 kronor med 21,000 till 60,000 kronor. Det få herrarna ursäkta, att jag icke kan finna tillrådligt.

Herr Tengdahl: Jag skall be att få konstatera, att jag icke fått något svar på den kuggfråga, jag framkastade: Hvarför skall medicinalstyrelsen nödvändigt förbruka 2,700 kronor per eldstad för betjäningsbostäder i Vänersborg, då järnvägsstyrelsen kan bygga befälsbostäder i Stockholmstrakten för 2,200 kronor per eldstad?

Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till det af herr Tengdahl under öfverläggningen gjorda yrkandet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Då votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det yrkande, som under behandlingen af statsutskottets förevarande utlåtande nr 66 framställts af herr Tengdahl röstar

Ja:

Ang. uppförande af tre bostadshus för betjäningen vid Vänersborgs hospital.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda utlåtande.

Omröstningen utföll med 107 ja mot 67 nej, vid hvilken utgång kammaren alltså bifallit det af herr Tengdahl framställda yrkandet.

§ 11.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfördt statsutskottets utlåtande, nr 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af statsbanor från Sveg till Brunflo och från Sveg till Hede samt i dithörande ämnen väckta motioner.

Punkten 1.

Ang. ifrågasatt statsförvärf af järnvägen Orsa—Sveg.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning af *punkten 2*, angående väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om förvärfvande för statens räkning af järnvägen från Orsa till Sveg, yttrade

Herr Torgén: Herr talman, mina herrar! Redan vid föregående års riksdag hänvisade utskottet till, att, därest förhållandena skulle visa det nödvändigt att inlösa Orsa-Svegbanan, Kungl. Maj:t icke skulle underlåta att därom göra framställning till Riksdagen. Vi, som i år tillåtit oss motionera, ha emellertid ansett, att tiden för en sådan framställning skulle ha varit lämplig nu, och vi äro förvisade om, att det skulle vara synnerligen förmånligt att just nu förvärfva denna bandel. Detta därför, att staten skulle kunna ordna sin trafik på denna bandel fullständigt oberoende af, som nu är fallet, att en del af banan utgöres af en bolagsbana. Det står också utom allt tvifvel, att staten skulle ha fördel af att få förbindelsen ordnad på sätt, som vi önska, enär Orsa utgör en stor knutpunkt för många banor, som därifrån utgå åt olika håll. Det är därför vi ansett lämpligt att göra en hänvändelse om denna sak, och äfven därför att vi tycka det de kommuner, särskildt de fattigare kommunerna, som gjort mycket storartade penningeuppfoffringar för att erhålla fördelen af en bana, borde kunna få loss detta kapital och använda det för kommunens andra behof.

Det är också en annan sak, som, särskildt efter nu fattade beslut, skulle vara synnerligen rättvis och äfven nödvändig, och det är, att dessa kommuner likställas med dem, som ligga norr om Sveg, i fråga om upplåtelse af jord och dylikt. Dessa kommuner, som nu ha bidragit till denna bandel, som vi föreslagit att inköpa, få eljest en dubbelbelastning för sina utskylder. De kunna visserligen få anses skylla sig själfva, som gifvit så mycket för denna bana, men de ha dock i själfva koncessionen ansett sig ha en viss garanti utaf sta-

ten för inlösen af banan, och vi få väl ändå medgifva. att dessa kommuner, som bidragit med så afsevärdt stora summor, därmed gjort tillräckligt stora uppoffringar för att nu efter åtta års ränteförlust å oftast upplånadt kapital kunna ha utsikt att återfå åtminstone någon del af kapitalet.

Det har emellertid gifvits en annan form åt utlåtandet *nu* än förlidet år, en form som innebär, skulle jag vilja säga, att afslaget är liktydigt med ett bifall till motionen. Vi finna sålunda, att utskottsutlåtandet egentligen slutar med att uttala den meningen, att Kungl. Maj:t icke lärer underlåta att vidtaga erforderliga åtgärder, som skulle behöfva vidtagas för att få denna trafikled ordnad i statens hand.

När så är förhållandet, herr talman, har jag egentligen icke något yrkande att göra, utan jag endast uttalar den förhoppningen. att Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte vidtaga dessa utaf utskottet förordade åtgärder och på grund däraf, herr talman, ber jag att med detta yttrande till protokollet få afstå från att göra något särskildt yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 68, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning, i hvad angår statens affärsverksamhet, gjorda framställning om anslag till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens järnvägar; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Härefter förelåg till afgörande statsutskottet utlåtande, nr 69, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 56 under sjunde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning om provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

Ang. provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

I den till Riksdagen den 13 januari 1912 aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t i punkt 56 under sjunde hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 600,000 kronor att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af statsrådet och chefen för finansdepartementet angifna grunder utdelas till sådana landskommuner och köpingar, där ett mera stadigvarande synnerligt betungande skattetryck vore rådande.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *A. Ekman, O. Jonsson, C. G. Ekman, F. Berglund, Stadener, Asplund, Ström, Olofs-*

Ang. provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

(Forts.)

son i Digernäs och Pålsson, hvilka ansett, att utskottet bort hafva hemställt, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 500,000 kronor att under förutsättning, att kommun i laga ordning beslutat, att stämma för uppbörd af den del af kommunal-skatten, som motsvarade en debitering, öfverstigande 8 kronor för 100 kronor skattepliktig inkomst, icke komme att hållas tidigare än i juni månad det år, då skatten skulle erläggas, i enlighet med följande grunder utdelas till kommuner, som därom gjorde ansökan, nämligen:

till kommun, som under de tre senaste åren före det, hvarunder ansökan om statsunderstöd gjordes, varit för kommunens utgifter betungad med ett så högt skattetryck, att detsamma, med frånräknande af de uti ifrågavarande års utdebiteringar möjligen ingående utgifter för annuiteter (räntor och amorteringar) å lån för andra ändamål än kyrko-, skol-, fattigvårds- och sundhetsväsende, i allt fall skulle i medeltal uppgått till mera än 8 kronor för 100 kronor skattepliktig inkomst, beräknad på sätt närmare angifvits i § 58 af kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, sådant detta lagrum lydte i lagen den 26 maj 1909,

samt hvars utgifter för folkskoleväsendet och fattigvården under det år, då ansökan om understöd gjordes, efter afdrag af sådana statsbidrag och andra kommunens inkomster, som omedelbart hänförde sig till skolväsendet och fattigvården, öfverstigit det medelbelopp i jämnadt tiotal ören för 100 kronor skattepliktig inkomst, hvarmed dessa utgifter med afdrag af statsbidragen enligt den officiella statistiken under de tre senaste år, för hvilka den i tryck föreligger, drabbat rikets landskommuner,

mätte extra statsunderstöd lämnas till högst det belopp, som erfordrades för berörda utgifters nedbringande till nyss anmärkta medelbelopp för 100 kronors skattepliktig inkomst,

med den ytterligare begränsning likväl, att det extra statsunderstödet icke heller finge uppgå till högre belopp än att understödsbeloppet kunde nedbringa det kommunala skattetrycket — sådant detta skulle under det år, för hvilket understödet lämnas, varit efter frånräknande af de i årets utdebitering möjligen ingående utgifter för annuiteter (räntor och amorteringar) å lån för andra ändamål än kyrko-, skol-, fattigvårds- och sundhetsväsende — med högst 25 procent i den mån det skulle legat öfver 8 till och med 9 kronor, högst 50 procent i den mån det skulle legat öfver 9 till och med 10 kronor, samt högst 75 procent i den mån det skulle legat öfver 10 kronor, allt för 100 kronor skattepliktig inkomst, beräknad enligt bestämmelserna i ofvan återopade lagrum;

därvid i hvarje fall skulle läggas till grund det skattetryck, som skolat förefinnas, därest kommun till fullo begagnat sig af den uti § 3 i lagen om skogsaccis medgifna rättigheten att med skogsaccis-medlen nedbringa skattetrycket.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr Pålsson, som anförde: Herr talman, mina herrar! Då jag är representant för ett län, som i minsta möjliga grad blir delaktigt af det understöd, förevarande statsutskottets utlatande gäller, och från en valkrets, som dess bättre ej kan göra anspråk på ett öre af förestående anslag till utjämnande af ett betungande skattetryck, men oaktadt detta ändå anslutit mig till reservanterna, ber jag med några ord få nämna, hvarför jag anslutit mig till dem, som yrka, att staten skall bispringa de landskommuner, som lida af ett stadigvarande, synnerligt betungande skattetryck, med 500,000 kronor.

Ang. provisoriisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

(Forts.)

Motiven till denna kungl. proposition återfinnas i många sidor, i många årgångar af Riksdagens protokoll, däri man med full rättvisa klagar öfver det hart när olidliga skattetryck, som påhvilat afsevärdt många af de fattiga landsortskommunerna, med det synbara resultatet: affolkning af dessa landsändar, där städerna tar en del och Amerika hufvudparten.

Naturligtvis blir följden af dessa höga kommunalskatter, som bevisligen kunna uppgå till 30 kronor per bevillningskrona, ja därutöver, att man måste vända och syna utgiftsöret på det omsorgsfullaste.

Följden af denna nödtvungna sparsamhet går också ut öfver två för landet högst viktiga inrättningar, folkundervisningen och fattigvården, och just hvad dessa två inrättningar beträffar, borde allra minst nödtvungen och obarmhärtig sparsamhet vidtagas.

Genomgående finner man också i dessa af kommunalskatter olidligt hårdt betungade landskommuner den sämsta, nödtvunget obarmhärtiga fattigvården och folkundervisningen af den lägsta typen. Halftidsläsande och flyttande folkskolor äro i dessa landsortskommuner nästan regel, och det kan ju rätt gärna ej vara på annat sätt.

Nåväl, denna i allo rättvisa klagan vann ju till sist Riksdagens öra, och i en Riksdagens skrifvelse af den 3 juni 1908 anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t så snart som möjligt måtte låta anställa en allsidig utredning rörande hvilka kommuner, som ägde alltför ringa ekonomisk bärkraft i förhållande till dem ålagda skyldigheter för ändamål, som kunde anses äfven vara statsändamål, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen gäfve anledning.

Med berömvärd skyndsamhet och med en synnerligen ingående utredning har regeringen skyndat att förverkliga Riksdagens skrifvelse, och just i förevarande statsutskottsutlåtande framlägges statsutskottets och reservanternas syn på denna fråga samtidigt som på regeringspropositionen. Af detta utlåtande framgår, att regeringens proposition icke funnit nåd inför statsutskotts majoritetens ögon, och nu är det Riksdagens tur att bestämma öfver denna riksdagsskrifvelses vidare öden. Sällan har väl någon riksdagsskrifvelse varit fotad på fastare mark och på mera rättvisa principer än denna. Och skall nu denna skrifvelse af Riksdagen själf nonchaleras, då måtte det sannerligen icke blifva stort värde i framtida riksdagsskrifvelser. Jag nämner detta till herrar medlemmar af det socialdemokratiska

Ang provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

(Forts.)

partiet, hvilka tyckas vilja vara med om att grusa de fattiga landskommunernas af skrifvelseförslaget väckta förhoppningar. Jag nämner det därför, att detta parti hufvudsakligen bär på så många skrifvelseförslag om afhjälpande af många orättvisor i lagstiftnings- och beskattningsfrågor. Blir ni den tufva, som skall stjälpas detta lass, då har ni sannerligen små utsikter att för framtiden få edra önsknings, framställda i riksdagsskrifvelser, tillgodosedda. Hvem är det, som den förestående kungl. propositionen skulle bispringa? Jo, det är just de små i samhället och kanske icke minst de små inkomsttagarna, som lefva af kroppsarbete.

Nu hade man väntat, att utskottsmajoriteten skulle för sitt afslagsyrkande hafva framkommit med synnerligen starka skäl. Desto mera förvånad blir man, då man varsnar, att afslagsyrkandet i verkligheten saknar så godt som alla skäl. Det skälet, att statsutskottets majoritet före denna utredning trott, att de flesta anslagsberättigade kommuner skulle återfinnas i Norrbottens och Västerbottens län, men nu i stället återfinner dem i Älfsborgs län, det är väl egentligen för öppenhjärtadt och trohjärtadt meddelande om deras bristande intresse för och sakkunskap i hithörande ärende. Allra minst kan väl detta deras hufvudskäl verka som skäl för ett afslagsyrkande; och här har äfven statsutskottsmajoriteten för öfrigt tagit miste. Sant är visserligen, att antalet anslagsberättigade kommuner i Norr- och Västerbottens län är mindre än t. ex. i Älfsborgs län. Men räknar man procentvis — och det bör man alltid göra i detta fall för att få den rätta bilden — så skall majoriteten finna, att deras oskuldsfulla tro, att Norrlandskommunerna voro de främst anslagsberättigade i alla fall är verklighet, i det att i Norrland 29 % af samtliga kommuner blifva anslagsberättigade mot endast 24 % i det öfriga landet. Sälunda är detta skäl för afslagsyrkande ett sådant, som icke bör tagas så oskuldsfullt som det gifvits.

Nu talar man äfven om att olikformigheter i jordbrukstaxeringen skulle vara ett skäl för afslagsyrkande. Men detta skäl måste äfven betecknas såsom sökt genom den undersökning, som utskottsafdelningen låtit verkställa öfver förhållandet mellan taxerings- och salupris i olika delar af landet, hvarvid man funnit dessa ungefär lika. I reservanternas utlåtande å sidan 7 återfinner man en undersökning angående i hvad mån de vid 1908 års fastighetstaxering fastställda taxeringsvärdena å under femårsperioden 1903—1908 försålda fastigheter inom Älfsborgs län samt Örebro län understege senaste köpeskillingarna för samma fastigheter. Vid denna undersökning har det som sagdt framgått, att sammanlagda taxeringsvärdet för de försålda fastigheterna i båda fallen uppgått till 87.4 % å sammanlagda köpeskillingarna för fastigheterna i såväl Älfsborgs som Örebro län. Det är att märka, att dessa två län markera ytterligheterna i fråga om anslagsberättigade och icke anslagsberättigade kommuner. Älfsborgs län har de flesta anslagsberättigade kommuner och Örebro län endast ett fåtal dylika kommuner. Häraf framgår ju, anser jag, oförtydligt, att äfven detta

utskottsmajoritetens skäl om olikformigheter i fastighetstaxering och därpå grundadt afslagsyrkande förfaller.

Utskottsmajoritetens tredje och sista nödskal för afslagsyrkande, nämligen att olikheter i kommunernas räkenskapsföring skulle verka för afslag, försvinner ju alldeles vid reservanternas maning till regeringen att endast ge de kommuner hjälp, som införa en likformig bokföring. Genom detta reservanternas påpekande bli naturligtvis många annars anslagsberättigade kommuner utan anslag, till dess de införa en likformig bokföring.

Man kan således utan att öfverdrifva, utan endast genom att konstatera fakta påstå, att utskottsmajoriteten tillgripit en rad af nödskal, som ej hålla inför en kritisk granskning. Man vill till hvad pris som helst lägga hinder i vägen för denna samhällsgagnande skatteutjämning. I mina ögon te sig emellertid dessa konstlade hinder som de obofärdiges förhinder.

Till sist pekar man på den igångsatta revisionen af den kommunala beskattningen. Först genom denna kan en skatteutjämning ske i det, som man medgifver, abnormt höga skattetrycket. Tror då verkligen någon, att en så väldig omgestaltning, som en omläggning af den kommunala beskattningen innebär, kan ske inom närmast öfverskådlig tid? Nej, visst icke. Det förslaget, när det en gång föreligger färdigt, kommer säkerligen att blötas och stötas under många år, och samma krafter, som nu äro i rörelse för att hindra de fattiga landskommunerna att få luft i sitt ekonomiska betryck, komma säkerligen äfven då att vara verksamma. Ty en sådan kommer ju att betydligt mera än den nu föreliggande att innebära en omflyttning af skattebördan från svaga till mera bärkraftiga skuldror.

Antagandet af reservanternas förslag skulle således blifva ett provisorium, till dess Riksdagen hinner besluta omläggning af den kommunala beskattningen, och som sådan kommer den att göra en god gärning. Här har Riksdagen tillfälle att förverkliga ett af de vallöften, som gifvits af så många riksdagsmän under sommarens val.

Herr talman, då jag nu till sist går att yrka bifall till reservanternas förslag, är jag verkligen i den lyckliga ställningen att för en gång kunna ansluta mig till utskottsmajoriteten. Denna har nämligen yttrat: »Emot de principer, enligt hvilka Kungl. Maj:t ansett denna fråga böra vinna en provisorisk lösning, har utskottet för sin del icke funnit något att i hufvudsak erinra». Då nu reservanternas yrkande innebär t. o. m. en förbättring af Kungl. Maj:ts förslag, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas yrkande.

Häruti instämde herrar *Olofsson* i Digernäs och *Andersson* i Stårte.

Vidare yttrade:

Herr *Lindberg*: Herr talman, mina herrar! Jag är nu visserligen från samma län och t. o. m. från samma valkrets som

Ang. provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

(Forts.)

Ang. provisio-
risk lindring
åt synnerligen
skattetyngda
kommuner.

(Forts.)

den föregående ärade talaren, men jag skall be kammaren icke bli allt, för mycket förvånad, om jag det oaktadt tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan. Den föregående ärade talaren har med synnerlig styrka pekat på 1908 års riksdags-skrifvelse, hvori Riksdagen begärde, att Kungl. Maj:t skulle låta företaga en undersökning om kommunernas ekonomiska bärkraft, en undersökning, som eventuellt skulle leda till stats-hjälp till dessa synnerligen betungade kommuner. Man har från flera håll försökt att göra detta till en hufvudsak, att då Riksdagen en gång har skrivit om något, så bör man därefter tack-samt godtaga hvilket som helst Kungl. Maj:ts förslag i frågan. Jag håller emellertid för min del före, att så icke bör vara för-hållandet. Visserligen kan jag instämma med den föregående ärade talaren, då han säger, att man bör vara Kungl. Maj:t tacksam för att Kungl. Maj:t kommit med ett förslag som detta, jag tror också, att det har framkommit i all välmening. Men jag tillåter mig det oaktadt vara af den åsikten, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke i allo är grundadt på de skäl och de principer, som lågo till grund för Riksdagens skrifvelse 1908. Kungl. Maj:t säger ju själf, att Kungl. Maj:t för sin del anser, att det nu föreliggande förslaget är ett provisorium — det är något, som vi icke kunna komma ifrån. Hvad Riksdagen emel-lertid 1908 begärde, det var en fullständig utredning och därpå grundadt förslag. Och hurudan ser nu den utredning ut, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts nu förevarande förslag? Jo, det finnes af hela den utredningen ingenting annat än doktor Söder-bergs statistik öfver de kommunala finanserna — det är denna bok jag här har i handen och som vi alla fått. Därjämte har man låtit vägleda sig af den allmänna statistiken. Detta är således all den utredning, som f. n. föreligger. I den kungl. propo-sitionen säges det också uttryckligen, att af de igångsatta utred-ningarna är det allenast det statistiska materialet, som är af-slutadt, och det är denna doktor Söderbergs utredning. Men det talas därjämte om att man väntar på flera utredningar, däribland den, som professor Gustaf Cassel har fått sig ålagd att verkställa, och därjämte är hela den kommunala skattekommittén sysselsatt med denna fråga.

Jag har således velat anföra detta för att i någon mån vederlägga det påståendet, att den utredning, som 1908 års riksdag skref om, nu skulle vara fullständig. Man har tydligtvis i denna fråga att önska en ännu fullkomligare utredning, än hvad här har varit företagen — jag vill med detta på intet sätt rikta något klander mot doktor Söderbergs utredning, men jag menar, att den bör kompletteras med andra utredningar och undersökningar. Huru svårt det kan vara att få någon tillfyllest-görande bild af de kommunala förhållandena, visas af den om-ständigheten, som omtalas på sidan 11 i doktor Söderbergs utred-ning, där han nämner om, att man t. ex. för att fullt lära känna väghållningsdistriktens omfattning begärt uppgift om väg-

fyrktalens fördelning kommunvis 1907. Äfven i fråga om lands-
tingsskattens belopp har man i detta syfte infortrat uppgift.
De sålunda inkomna uppgifterna har man sedermera granskat
och jämfört med andra tillgängliga sådana, och därvid har det
befunnits nödigt att för rättelsers vinnande utsända något mer än
1,000 skrivelser. De primäruppgifter, som inkommit, ha således
varit så ofullständiga, att man för att vinna någon ytterligare
kunskap i dessa saker varit nödsakad utsända mer än 1,000 skrif-
velser för att få nödiga rättelser. Detta vittnar väl om något
om, huru ofullständigt material man har att räkna med, när man
går in på detta område, och det synes mig också i någon mån
vederlägga det, som påstods af den föregående talaren, att man
här vore inne på den fasta marken och på de fullt rättvisa prin-
ciperna.

Jag skall med ett litet citat ur den motion, som föranledde
riksdagsskrifvelsen 1908, be att få erinra om hvad motionärerna
menade med den undersökning, som skulle företagas — motionä-
rerna voro nuvarande statsminister Staaff m. fl. Sedan man först
i motionen har talat om att det skall vara de kommuner, hvilka i
afseende å folkfattigdom och den ringa ekonomiska styrkan hos
deras medlemmar, som man härvidlag skall tänka på att hjälpa,
så fortsätta motionärerna: »Å andra sidan får man naturligtvis
ej af det blotta faktum, att en kommun, som befinner sig i svarig-
heter, är folkfattig och icke har stora ekonomiska förutsättningar,
draga den ovillkorliga slutsatsen, att en sådan kommun hör till
dem, hvilka här afses. Ty det kan ju hända, att den ägt normal
förmåga att fylla de uppgifter, som ålegat densamma, ehuru
den genom vanvård åsamkat sig en mindre god ställning.» Ja,
det är just hvad jag och flera af utskottets medlemmar ha fruktat
för, att det kan hända, att de kommuner, som det här är fråga
om att hjälpa med statsmedel, det kan hända, säger jag, att, om
också skatten är stor i dessa kommuner, så äga likväl kommuner-
nas invånare den ekonomiska bärkraft, som behöfs för att utan
kännbar olägenhet kunna fullgöra sin skattskyldighet, medan det
däremot å andra sidan kan hända, att i kommuner, som icke nått
upp till den skattesiffra, som erfordras för erhållande af stats-
hjälp, medlemmarna ha mindre ekonomisk bärkraft, än som fin-
nes i den kommun, i fråga om hvilken man just står i begrepp
att komma med dylik statshjälp. Jag skulle kunna framdraga
flerfaldiga bevis på detta, som kommit oss tillhanda i utskottet
vid behandlingen af detta ärende. Jag vill emellertid öfverlämna
detta åt de ärade representanterna i kammaren från de kom-
muner, där sådana förhållanden förekomma, och jag skall icke
taga detta bevismaterial från dem.

Här är bland annat en sak till, som styrkt mig i den uppiatt-
ningen, att man här är inne på en felaktig riktning i fråga om
vägarna att nå målet. Som bekant tillämpas ännu i flera af
våra kommuner på landsbygden det systemet, att man betalar
kommunalskatterna i viss mån in natura, eller att skattebetal-

*Ang. proviso-
risk lindring
åt synnerligen
skattekynda
kommuner.*
(Forts.)

Ang. provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

(Forts.)

ningen utgår i naturaprestationer, som det heter. Här har man t. ex. i d:r Söderbergs utredning konstateradt det fall, att 1907 har detta skett i en del kommuner i vissa län. Summan har gått upp till 373,363 kronor, men vid en senare beräkning har man fått ned summan, d. v. s. konstaterat att man i allmänhet är benägen för att värdera denna sorts skattebetalning för högt. Man har fått ned summan till 228,301 kronor. Detta är äfven ett bevis för, huru vacklande den grund är, som man byggt på, när man räknat ut, hvilka kommuner som skulle komma i fråga att få denna statshjälp.

Så är det förutsatt — och det nämnde äfven den föregående ärade talaren — att regeringen skulle bringa reda i kommunernas räkenskaper, innan regeringen beviljade dem denna statshjälp. Jag tycker verkligen synd om Kungl. Maj:ts regering, om den först skall bringa reda i kommunernas räkenskaper och sedan dessutom räkna ut hvilka kommuner, som mest behöfva denna statshjälp. Då fruktar jag för, att vi nödgas inrätta ett nytt ämbetsverk för att företaga denna utredning och sedan handhafva detta.

Min mening om denna sak är den, att vi här måste invänta den fullständiga utredningen, äfven om det kan vara besvärligt nog för oss att veta, att det finnes kommuner, där taxeringen är så högt uppsprungen, att det verkligen förefinnes ett synnerligen stort behof af lindring i de kommunala skattebördorna. Det kan icke hjälpas. Jag tror, att vi göra klokast i att vänta, tills den fullständiga utredningen föreligger och vi få den fasta mark och de där rättvisa principerna, som vi måste rätta oss efter i detta afseende.

Här har vidare talats om taxeringsprinciperna i de olika kommunerna. Ja, det är just där jag tror, att ett af de största felen ligger. Det är det, att taxeringen icke är lagd sådan, att man kan säga, att där är full rättvisa tillämpad. En inkomsttagare är taxerad till sin fulla inkomst och förtjänst, då däremot — vi veta det mycket väl — en stor del af landtegendomarna icke på långt när äro upptaxerade till det belopp, man hade rätt att önska, att de skulle vara. Om så blefve fallet, om upptaxeringen blefve lagd på annat sätt i kommunerna, så tror jag, att bevillningskronorna nog skulle springa upp till en ganska anseelig höjd, och jag tror, att man då i dessa kommuner skulle komma i en sådan situation, att man sluppe skylta med så ofantligt höga utgiftssiffror per bevillningskrona och att man finge skatter och utgifter fördelade efter rättvisare principer.

Jag säger detta med anledning af den föregående ärade talarens förundran öfver, att det socialdemokratiska partiets representanter denna gång delvis stå på utskottsmajoritetens sida. Det är just af den anledningen, att vi stå där vi stå. Vi vilja ha en rättvisare taxeringsprincip genomförd i kommunerna, och sedan detta är gjordt, äro vi villiga att gå med på statshjälp i de kommuner, där man trots en rättvis taxerings-

princip ändå icke lyckats bringa ned utgifterna och få dem i någorlunda normalt tillstånd.

Jag må erkänna, att det icke är med så synnerligen stor glädje jag går att yrka afslag på Kungl. Maj:ts proposition. Jag förstår ju, som jag förut sagt, mycket väl den välvilja som dikterat detta förslag, och det är endast med anledning af de synpunkter, som jag här vidrört, som jag nödgas gå med majoritetens förslag. Jag skall dock till sist, då den föregående ärade talaren nämnde om detta, be att få till allvarlig genomläsning och eftertanke rekommendera den tabell, som statsutskottet på sid. 3 i sitt betänkande uppgjort, och jag vill särskildt fästa uppmärksamheten härför hos representanterna från Norrland och Dalarna, som vid alla möjliga tillfällen vilja bi-bringa — och jag tror med rätta — kammaren och Riksdagen den uppfattningen, att denna landsända är just den, som statsmakterna böra hjälpa på ett synnerligen ingående sätt. Hur ser då denna tabell ut? Jo, Götaland skall af dessa 571,222 kronor få 400,175 kronor, Svealand utom Dalarna skall få 77,419 kronor, och Norrland och Dalarna skola få endast 93,628 kronor. Jag undrar, om icke Riksdagen, inklusive Norrlands- och Dalarepresentanterna, genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag har för alltid eller åtminstone en längre tid slagit fast den omständigheten att Norrland och Dalarna icke äro så synnerligen olyckligt lottade, som man jämt och ständigt velat öfvertyga oss om.

Det är på grund af dessa nu anförda skäl, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundgren i Vendelsberg: Herr talman, mina herrar! Denna fråga torde kanske bedömas något olika allt efter de olika erfarenheter, man har från sina resp. kommuner. Då jag varit ordförande i kommunalstyrelsen för en mycket skattetyngd och skuldsatt kommun, så kan jag af personlig erfarenhet vittna om de svårigheter, som en dylik kommun kan ha dels för att klara sina affärer och dels också för att nöjaktigt fylla de uppgifter, som staten pålagt den med afseende på skola och fattigvård. Jag ber därför att få yttra några ord i den föreliggande frågan.

Jag skall då först genom ett exempel från det praktiska lifvet dels söka visa, huru föga riktigt det ofta upprepade talet om, att kommunerna själfva eller deras styresmän bära skulden för kommunernas ekonomiska betryck, är, dels också i någon mån peka på en af anledningarna till, att vi i västra Sverige och särskildt i det län, jag representerar, nämligen Göteborgs och Bohus län, ha så många öfver höfvan skattetyngda kommuner.

Jag ber då herrarna tänka sig en liten landskommun, som framleffer sitt lif under ganska normala ekonomiska förhållanden, d. v. s. med små inkomster, men också med små och väl anpassade

Ang. provisoirisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

(Forts.)

Ang. provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

(Forts.)

utgifter, hvarigenom kommunalskatterna kunna hållas vid ganska normalt läge. Men så förlägges till denna kommun en eller ett par större fabriker. Därmed ökas befolkningssiffran ganska betydligt, och i och med detsamma måste kommunen inrätta sig helt annorlunda än förut samt bygga dels nya skolhus, dels större fattighus eller ålderdomshem och dels på grund af de olyckliga verkningarna af spritdryckerna en arrest samt anställa polis- eller bevakningsmän. Allt detta förorsakar kommunen stora utgifter. Men då nu skatteobjekten äro flera, så kan allt gå ganska väl ihop. För att fördela skatterna för byggandet af nya skolhus tar man ett ganska stort lån, som tänkes skola amorteras under åtskilliga år framåt. Men så gör bolaget, som äger fabriken, en vacker dag konkurs. Ingenjörer, förmän och arbetare skingras snart nog åt olika håll, men åt den lilla fattiga kommunen lämnas att ränta och amortera de stora lånen, att underhålla de nu alltför stora byggnaderna och att försörja de många efterlämnade barnen och de många fattiga och orkeslösa arbetare, som ingenstans kunna taga vägen, emedan ingen annan kommun vill taga emot dem.

Sådant är i korthet sagdt förhållandet i den kommun, jag tillhör, och sådant är äfven förhållandet i flera andra af västra Sveriges kommuner, äfven om det kan sägas, att orsakerna till det ekonomiska obeståndet kunna vara något olika. Jag ber i detta sammanhang få erinra om ett sådant exempel, som att den fabrik, som tillverkat de möbler, vi ha i denna kammare, och hvilken på sin tid sysselsatte omkring 300 arbetare, sedan åtskilliga år har stått öde och tom just i en af västra Sveriges kommuner. Den, som reser i den bohuslänska skärgården, kan lätt finna, att här och hvar uppsticker en stor fabrikskorsten bredvid en fallfärdig fabriksbyggnad. Detta utgör lämningarna efter en ganska stor industri, som för några år tillbaka blomstrade i Bohuslän. Det var den stora olje- och guanoindustrien, som pågick under det senaste sillfisket, och som nu ligger alldeles nere. Vi ha som bekant vissa perioder af gifvande sillfiske. Men så taga dessa slut, och detta gifver anledning till stora förluster icke allenast för den enskilde, utan äfven för de kommuner, som inom sig få behålla alla dessa arbetslösa och deras familjer, som en sådan utdöende industri lämnar efter sig.

Jag har härmed i någon mån velat visa, att det talet är tämligen obefogadt, att kommunerna själfva eller deras styresmän skulle vara orsaken till det ekonomiska betryck, under hvilket vissa kommuner lida, och jag har äfven velat framhålla en af de orsaker till detta betryck, som göra sig gällande, särskildt i Göteborgs och Bohus län.

Nu kommer härtill det ledsamma förhållandet, att en kommun, som fått sina skatter mycket höga, knappast har någon utsikt till att få dem minskade, under det att den kommun, som fått sina skatter att gå ned, kan ha förhoppning om att få dem ytterligare nedsatta. Ty ifrån de mest skattetyngda kom-

munerna flyttar gärna enhvar, som det kan, just på grund af de höga skatterna, och man har knappast att vänta några inflyttningar till desamma. Detta gör att de få jordägare och tjänstemän, som måste stanna kvar, få draga hela skattebördan, och da inträffar, såsom skett i min kommun, att denna blir allt för stor. Kommunalskatten har där varit uppe i en krona och 20 öre per gammal kyrk, och i andra kommuner är den ända till två kronor a två kronor och 30 öre. Detta synes väl för alla vara någonting orimligt, och särskildt måste det förefalla de tjänstemän och arbetare, som flytta ifrån den ena kommunen till den andra, egendomligt, att skatten i den ena kommunen kan vara två till tre gånger så hög som i den andra. Man kan icke förundra sig öfver, om ett sådant förhållande kommer att väcka egendommiga funderingar öfver det talet, som vi ofta höra i vårt land, att man här skall söka få till stånd en likformig och rättvis beskattning.

Jag är, mina herrar, icke blind för de stora svårigheter, som ligga i vägen för en rättvis kommunalbeskattning. Jag ser den tvärtom mycket väl och förstår därjämte, att dessa svårigheter måste undanröjas, innan en sådan beskattning i stort sedt kan åstadkommas. Men jag förstår också, att detta icke kan ske på helt kort tid, utan att den utredning, som för detta ändamål är satt i gång, måste ta ganska rundlig tid. Det kan därför dröja länge nog, innan ett allmänt lagförslag i detta syfte här kan behandlas. Det synes mig därför vara en gärd af rättvisa, om staten nu, såsom Kungl. Maj:t här föreslagit, i någon mån sökte bispringa de hårdast beskattade kommunerna. Jag anser detta vara så mycket naturligare, som dessa kommuners största utgifter gå till sådana ändamål, som staten själf ålagt dem att tillgodose, nämligen till skola och fattigvård. Till sist vill jag framhålla den uppfattningen, att undervisning och uppfostran af landets barn liksom underhållet af våra fattiga och sjuka i lika hög grad är ett statsändamål som en kommunal angelägenhet.

För min del skulle jag helst ha yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag, men inskränker mig nu, herr talman, till att med större hopp om framgång yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Anderson i Knapasjö: Herr talman, mina herrar! Då jag här representerar det län och den valkrets, som skulle kunna göra anspråk på det proportionsvis största statsbidrag, som enligt Kungl. Maj:ts proposition skulle komma att utdelas till högt beskattade kommuner, skall jag be att från min hembygd få framdraga några exempel, som kunna bestyrka hvad ett par föregående talare här framhållit.

Det finnes sålunda i min hembygd två kommuner, som gränsa till hvarandra. Deras innebyggare lefva under alldeles likartade förhållanden, jordbruksförhållandena äro lika i de båda kom-

*Aug. provisio-
risk ändring
af synnerligen
skattetyngda
kommuner
(Forts.)*

Ang. provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

(Forts.)

munerna, och dessa lyda under samma taxeringsdistrikt, hvilket utesluter, att jordbrukets taxering skulle kunna vara olika i den ena kommunen mot i den andra.

Enligt 1909 års statistik utgjorde kommunalutskylderna i den ena kommunen tolf kronor 70 öre per etthundra kronor inkomst och i den andra kommunen fyra kronor 10 öre. Jag känner väl till förhållandena där och vet också i hvilken riktning utvecklingen gått.

Sålunda utgjorde 1910 kommunalutskylderna i den ena kommunen fjorton kronor per etthundra kronor inkomst och i den andra tre kronor 60 öre; alltså ett stigande i den ena och ett fallande i den andra.

Förlidet år eller 1911 utgjorde kommunalutskylderna i den ena tretton kronor 60 öre per etthundra kronor inkomst och i den andra tre kronor. Orsaken till att utskyldsbeloppet hade fallit något i den högt beskattade kommunen var, att skogsaccismedlen tillkommit, hvilka i någon mån, eller med 40 öre per etthundra kronor inkomst, lindrat beskattningen. Det är visserligen sant, att skogsaccismedlen i samma mån också tillkommit i den lågt beskattade kommunen och äfven där medfört, att skatten gått ned, men den stora olikheten kvarstår i alla fall. Detta visar tydligt, såsom här förut påpekats, att i stort sedt utvecklingen går i den riktningen, att i de kommuner, där kommunalskatten är hög, synes den oafbrutet vilja stiga, och i de kommuner, där kommunalskatten är låg, synes den oafbrutet vilja falla.

Jag vill också här betona, att det kanske icke är så mycket jordbrukarne, som skulle få fördel af detta statsbidrag, utan fastmer de tjänstemän, som bo i en kommun. Äfven härutinnan kan jag anföra ett exempel ifrån samma håll.

Genom dessa båda kommuner, om hvilka jag nyss talade, går en järnväg, och en järnvägsstation finnes inom hvarje kommun. Föreståndarne för dessa järnvägsstationer ha ju likartadt arbete och samma löneförmåner, eller 1,800 kronor. Stationsföreståndaren i den ena kommunen, den högt beskattade kommunen, betalte 1911 tvåhundrafyrtiofyra kronor 80 öre i kommunalskatt, under det att stationsföreståndaren i den andra kommunen under samma år erlade femtiofyra kronor i kommunalskatt — således en ofantligt stor olikhet.

Jag kan framdraga ännu ett exempel. Min son är stationsbokhållare samt mantals- och skatteskrifven i den högt beskattade af dessa två kommuner, om hvilka jag nyss talade. Han har 80 kronor i månadslön och jämnt en månads lön åtgår till hans skatt till kommunen och kronan. Hade han däremot varit mantals- och skatteskrifven i den andra kommunen, då hade hans kommunalutskylder uppgått till tio kronor 50 öre jämte något krono- och prästutskylder. Äfven detta således en ofantlig stor olikhet.

Hvad är nu orsaken härtill? Jo, detta är, som nämndt, icke

beroende på fastighetstaxeringen — en orsak, som man här ifrån vissa håll vill göra gällande —, utan därpå att en storartad industri uppstått i den ena kommunen, men ingen industri finnes i den andra. Det är sålunda på industriens axlar utskylderna kunna läggas i den lågt beskattade kommunen, under det att i den andra inga utsikter finnas till att några industriella anläggningar skola tillkomma, som kunna bidra till kommunalbeskattningens lättande.

Det finnes för resten i min hembygd kommuner med ännu högre kommunal beskattning än uti den af mig här nyss angifna. I en kommun uppgår sålunda kommunalskatten till 23 kronor per 100 kronor inkomst. Där finnes ingen industri och ringa utsikt till att en sådan skall komma till stånd. Det är jordbrukarne själfva, som där få erlægga dessa utskylder. Förutom prästen och skollärare finnas nämligen i den kommunen utaf icke jordbrukare endast två handlande, hvilka äro upptaxerade hvar-dera till 500 kronors inkomst, så att i stort sedt kan man säga, att det är landtmännen själfva, som få bära tungan för fattigvård, skolväsende o. s. v.

Den valkrets, som jag jämte mina ärade bankkamrater här närmast representerar, utgöres af sex utaf de sju af ålder benämnda »torftighäradernas» bygder, en benämning, som kanske i någon mån klargör, hvarför den bygden är så hårdt beskattad. Det är en torftig bygd, och utaf valkretsens 104 landtkommuner finnes det 62, i hvilka kommunalbeskattningen uppgår till mer än 8 kronor per 100 kronor inkomst, i alltså mer än hälften.

Då vid riksdagens öppnande i trontalet omnämndes, huruledes en kungl. proposition skulle framkomma under riksdagens lopp, som ställde i utsikt statsbidrag åt dessa hårdt betungade kommuner, då höjdes ett glädjerop bland valmännen i förhoppningen öfver att man nu ändtligen skulle få en hjälp med dessa tunga utskylder. Skulle nu detta deras hopp gå om intet, blef alltså deras fröjd ganska kort, men jag hoppas dock, att åtminstone denna kammare måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag eller rättare sagdt reservanternas förslag, till hvilkas yrkande jag ber att få ansluta mig.

Herr Palmstierna: Herr Pålsson på skånebänken, som eljest brukar vara rätt fridsam, gaf en liten klatsch åt socialdemokraterna i utskottet, som icke biträdt Kungl. Maj:ts förslag. Det låg uti detta något utaf en politisk vink, om jag så får kalla det. Men jag ber då att få säga herr Pålsson, att denna fråga väl ändå är af säregen beskaffenhet, ty sällan ha väl partierna varit så sprängda som just beträffande denna. Här spela ju ortsintressena in i så hög grad, att det är absolut omöjligt att göra denna fråga till en politisk fråga.

Men om den saken vill jag säga, att det är skäl i att man först gör klart för sig, hvarom vi alla äro ense och sedan gör klart för sig, hvarom skiljaktiga meningar råda.

Ang. provisoirisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

(Forts.)

Ang. provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

(Forts.)

För det första äro vi alla ense om, alla i denna kammare, såvidt jag kan förstå, att vi måste komma till en verklig och rättvis utjämning af den kommunala skattebördan.

För det andra äro vi ense därom, att om det vore möjligt att omedelbart på provisorisk väg lätta trycket just på de punkter, där vi veta, att trycket bör lättas, skulle vi säkerligen också vara med om ett förslag i den riktningen.

Men det är just i sistnämnda afseende, som jag för min del anser, att Kungl. Maj:ts förslag brister, och därför kan jag, liksom jag förmodar atskilliga i denna kammare, såsom det också visat sig af statsutskottets majoritet, icke biträda Kungl. Maj:ts förslag.

Kammarens ledamöter behagade erinra sig en liflig debatt, som vi hade häromdagen i kammaren rörande vägtungan, då det speciellt var fråga om municipalsamhällenas vägskatt. Meningarna gingo då mycket i sär, men på en punkt voro herr jordbruksministern och jag och, som jag förmodar, herr Hamilton ense, nämligen att dessa municipalsamhällen äro oskäligt hårdt betungade och verkligen föremål för en dubbelbeskattning. Nåväl, när man fick höra, att här skulle komma ett förslag om utjämning af den kommunala skattebördan, då var det ifrån min synpunkt sedt helt naturligt, att jag tänkte, att dessa små samhällen skulle vinna alldeles särskildt beaktande af Kungl. Maj:t och tagas med i beräkningen här. De tillhöra landtsocknarna och ha sina egna skatter vid sidan af landets, de ha sin dubbla vägtunga, som alldeles särskildt gör deras läge bekymmersamt, när de tillhöra landtsocknar, som äro särskildt bekymmersamt ställda. Men ingenting finnes om detta i den kungl. propositionen. Det är alldeles förbigånget med tystnad.

Det var den första mycket allvarliga erinring, som jag anser mig böra göra mot Kungl. Maj:ts förslag. När kammaren nu går att afgöra denna fråga, och man då läser utskottsmajoritetens betänkande, är det icke i alla fall då så, att hur besjälad man än är af den goda tanke, den ärliga vilja, som ligger bakom det hela, och som jag är öfvertygad om varit just drifkraften i det förslag, som framkommit, så blir man något misstänksam, när man finner, att af hela beloppet 571,000 kronor icke mindre än 400,000 kronor skulle komma Götaland till del, och ändå har utskottet gjort en förbättring i Kungl. Maj:ts beräkningar? Ligger det icke af ett sådant faktum klart för kammaren, att det är ett konstitutivt fel i själfva beräkningsgrunden? Mig synes det vara alldeles uppenbart, ty det ha vi dock på känn alla, att Götaland skall väl icke ha så stor del som 400,000 kronor af denna summa, som dock i och för sig är obetydlig. När det gäller en utjämning öfver hela landet, så är 600,000 kronor en ytterst obetydlig summa. Det blir ju endast ungefär 1,000 kronor pr hjälpbehöfvande socken, och det måste vi väl erkänna, att då spela själfva saken icke så stor roll.

Jag har gjort en jämförelse mellan de fattiga kommuner man vill nå med hjälp beträffande det relativa antalet understödstagare i de olika länen, uträknadt pr inneväanare samt medeltalet utdebitering pr fyrk. Jag vill påpeka dock, att ganska olika åsikter

råda angående hur fattigvårdstungan skall utgå; men nog bör man åtminstone få någon ledning häraf huru fattigdomen breder ut sig och tynger i de olika länen. Om man då ordnar länen efter antalet understödstagare pr innevånare och å andra sidan ordnar dem efter medeltalet utdebitering pr fyrk, så finner man, att Elfsborgs län står som nr 2 i fråga om medeltalet utdebitering pr fyrk, men kommer först på 14:de platsen, när det gäller antalet understödstagare pr innevånare. Jämtlands län intager i förstnämnda afseende 4:de platsen, men kommer som nr 18 i fråga om denna fattigdomskoefficient, som jag omnämnt. Västernorrlands län glider ner till 10:de platsen beträffande utdebitering pr fyrk, men beträffande antalet understödstagare pr innevånare, är detta län uppe i andra rummet.

Detta torde åtminstone i någon mån belysa, att vi icke äro inne på en fullt riktig väg. Det konstitutiva felet ligger gifvetvis däri, som jag åtminstone i förbigående vill beröra, att skogsaccismedlen icke alls tagits med af Kungl. Maj:t. som här helt och hållet utgått från bevillningstaxeringen, och bevillningen ha vi ju redan affört såsom en olämplig skatteform. Att den är olämplig äro vi ju alla ense om. När man nu vill bygga en provisorisk skattelag på denna grund, så kunde man icke tänka sig något olämpligare som grund än *beskattning till bevillning*. Att göra en rättvis jämförelse mellan jordbrukssocknar och andra socknar med företrädesvis industri är omöjligt. Detta af följande skäl. Jordbruket taxeras ju på det sättet, att af jordbrukarens inkomst taxeras icke det, som han har af arbete vid sidan om sin jordbruksverksamhet, och icke heller medtages det arbete, som han nedlägger på sitt jordbruk, om det icke går upp till 450 kronors inkomst. Jag tager ett exempel. Om en jordbrukare äger en jordbruksfastighet upptaxerad till 3,000 kronor och hans arbete upptages till 400 kronor, samt han dessutom har en inkomst 400 kr. af arbete vid sidan af jordbruket, såsom fiske e. d., så upptaxeras han endast till 6 % af fastighetens taxeringsvärde eller 180 kr. En arbetare däremot, som har samma inkomst, eller 980 kronor får, sedan det bevillningsfria afdraget af 450 kronor gjorts, skatta för icke mindre än 430 kronor, under det jordbrukaren icke får skatta för mer än 180 kronors inkomst. Socknar med öfvervägande jordbruksbefolkning kunna på den grund icke jämföras med andra socknar. Därtill kommer, att inom respektive socknar borde man ju om möjligt nå dem med hjälp, som äro mest betungade, och jag vill erinra om, att löntagarna äro de, som hårdast drabbas af skatt till kommunen. Jag påminner om i detta sammanhang, att grefve Hamilton i ett anförande för något år sedan angående folkskollärarna visade, att det var just dessa inom hvarje socken, som voro hårdast betungade med skatt. Men de få i själfva verket enligt Kungl. Maj:ts förslag proportionsvis icke den lindring, som skulle vara önskvärd.

Härtill kommer en annan fråga, som alltid kommer före, då det blir fråga om bevillningstaxering, nämligen hur jordbruksfastigheterna upptaxeras. Jag har från Elfsborgs län uppgifter från åtskilliga socknar, och jag ber att för kammaren få läsa upp några af

Ang. provisorisk lindring af synnerligen skattetyngda kommuner.
(Forts.)

Ang. provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

(Forts.)

desss siffror. Jämförelsen gäller gårdens *hela taxeringsvärde* och *byggnadernas brandförsäkringsvärde*. För en gård är taxeringsvärdet 4,500 kronor, under det byggnaderna äro brandförsäkrade för 5,300 kronor. För en annan äro summorna respektive 4,300 och 6,500, för en annan 4,600 och 6,698, för en annan 6,500 och 8,000, för en annan 6,700 och 7,250, för en annan 3,300 och 4,225, för en annan 5,300 och 6,150, för en annan 6,600 och 7,000, för en annan 5,300 och 7,000, för en annan 2,200 och 3,650, för en annan 4,000 och 5,650. Framgår icke häraf, huru orätt uptaxeringen i själfva verket är, och huru omöjligt det är att använda den som norm, såsom taxeringen nu sker? Jag vill också ur ett bref, som jag erhållit från en ordförande i en taxeringsnämnd i just Elfsborgs län anföra några rader: »I mellersta delen af Elfsborgs län kan man utan öfverdrift påstå, att hemmanen icke äro taxerade till fullt *halfva* saluvärdet, d. v. s. de mindre gårdarna. I södra delen af länet, där skatterna äro högst, gäller ungefär samma regel, men man vågar ej påstå, att saluvärdet kan sättas fullt till dubbla taxeringen, men bra nära. Sak samma gäller närgränsande delar af Skaraborgs län.» Detta är ju i alla fall ett uttalande från auktoritativt håll af den beskaffenhet, att man måste taga hänsyn till det. Likaledes säges i samma bref: »Däremot tynga skatterna oerhördt å löntagarna i dessa kommuner.» Jag tror, att om man utgår från dessa förhållanden, så kommer man till det resultatet, att vi icke vinna det goda syfte, som ligger bakom Kungl. Maj:ts förslag, genom att bifalla Kungl. Maj:ts proposition. Om detta *syfte* äro vi dock alla ense.

Härtill komma några mindre erinringar, som man nog bör något göra gällande. Det är dels, att det kan åstadkomma en viss spekulation. Man vill utdebitera något snabbare under de kommande åren än eljest, och det skulle då kunna bli en premiering af mindre välskötta kommuner. Det tror jag nog, att kommunalmännen, som känna till, huru olika räkenkaperna äro i olika kommuner, skola medgifva.

Dessutom kan jag icke underlåta att få det allmänna intrycket, att en sådan provisorisk skattereform i synnerhet den föreliggande kan ha till följd, att man åtminstone icke i samma raska takt, som det vore önskvärdt, påskyndar hela den stora skattereform, som enligt mitt enkla förmenande måhända är viktigare än hela den reform af statskatteväsendet, som vi förut beslutat om. Jag är särdeles ifrig för, att vi här få en ordentlig skattereform, som blir rättvist afvägd, och att alla goda krafter sättas i gång för att åstadkomma denna. Men att nu här gifva en provisorisk lindring, som icke blir en lindring för de fattiga och betungade, men som dels gifver lindring åt åtskilliga socknar, som icke särskildt behöfva det och inom socknarna bidrager till en premiering, som redan finnes, af dem, som borde kunna drabbas af högre skatt, anser jag, herr talman, icke vara lämpligt, och af dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Med herr Palmstierna förenade sig herrar *Branting* och *Fornander*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet friherre A d e l s w ä r d: Herr talman, mina herrar! Hvarken utskottet eller reservanterna ha biträdt Kungl. Maj:ts förslag oförändradt. Utskottet har yrkat helt afslag på detsamma, men i motiveringen har utskottet, som redan påpekats här förut, gjort det uttalandet, att det i princip icke har något att anmärka mot Kungl. Maj:ts förslag, utan anser det i hufvudsak vara riktigt och lämpligt. Man skulle efter en sådan inledande motivering icke tro, att utskottet kommit till det resultat som det gjort, nämligen rent afslagsyrkande.

Hvad reservanterna beträffar, så ha de gjort vissa ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, afseende dels en nedsättning i det af Kungl. Maj:t beräknade beloppet och dels en skärpning i de begränsningar för fördelning af bidraget, som Kungl. Maj:t föreslagit. Mot ingendera af de begränsningar, som reservanterna föreslå, har jag något att erinra. Jag måste till och med erkänna, att de delvis åtminstone utgöra en direkt förbättring och äro fullt riktiga.

Jag skall, innan jag går vidare, begagna tillfället att rätta ett uttalande, som jag hade, då den med denna jämförliga fråga om lindring i vägtungan förekom i Första kammaren härordagen, nämligen då jag uttalade den förhoppningen, att den definitiva kommunalskattereformen skulle kunna föreläggas Riksdagen möjligen så snart som 1914. Jag har sedan fått tillfälle att närmare undersöka förhållandena och bl. a. erfarit det, att äfven om kommittébetänkandet eller de sakkunnigas utredning kan vara färdigt till den tiden, så är denna fråga af den beskaffenhet, att den måste remitteras till en mängd myndigheter för inhämtande af dessas yttrande, hvilket endast det anses komma att kräfva en tid af mera än ett år. Alltså måste man förutsätta, att den stora definitiva förändringen icke kan föreläggas Riksdagen förrän senare. Jag måste sålunda beklaga, att jag den gången hade ett förhastadt uttalande, som sedan upptagits och efter hvad jag hört gifvit anledning till, att en del gått med på utskottets förslag och yrkat afslag på den föreliggande framställningen.

Emellertid synes mig icke beträffande frågan, om man öfver hufvud taget i detta fall bör bifalla ett provisorium eller ej, det spela så stor roll, om det kommer att dröja ett eller annat år längre. Det är i alla fall icke så kort tid, att icke ett provisorium kan vara berättigadt, och från deras synpunkt sedt, som äro mycket skatte-tyngda och skulle få nytta af detta provisorium, må man ju säga, att det är af stor betydelse, att de kunna få hjälp redan nu, då de eljest få vänta alltför länge, om de skola vänta, tills den definitiva förändringen hunnit genomföras. Jag ber att få skarpt betona det, som redan framhållits i den kungl. propositionen, nämligen att detta anslag är att bedöma uteslutande såsom ett provisorium. Och jag vågar försäkra, att åtminstone i hvad på mig ankommer så kan icke antagandet af ett sådant provisorium på något sätt föregripa den definitiva och genomgripande reform, som är afsedd att göras. Jag har för min del svårt att finna, huru denna åtgärd skall kunna föregripa en rationell omläggning af de kommunala skatterna. Vi hafva ju alldeles klart för oss, att det definitiva ordnandet af kommunal-

Ang. provisorisk lindring åt synnerligen skattekyngda kommuner
(Forts.)

Ang. provisori-
risk ändring
åt synnerligen
skattetyngda
kommuner.

(Forts.)

skatterna, den definitiva reformen af dem icke kan ske på de grunder, som nu provisoriskt föreslas, utan det kommer att ske på ett helt annat sätt, om man och möjligen såsom ett slutled i den definitiva reformen finner, att man ändock icke kunnat åstadkomma tillräcklig utjämning, utan ytterligare såsom ett slutled i utjämningsåtgärderna får använda någonting liknande detta provisorium. Men det är åtminstone något, som kommer i andra hand och efter den definitiva reformeringen.

Den väsentligaste och viktigaste invändning, som, såvidt jag förstår, blifvit gjord mot Kungl. Maj:ts förslag, är, att man omöjligen kan åstadkomma rättvisa på den grund, att fastighetstaxeringen på landsbygden är så ojämn. Ja, jag kan icke bestrida, att den är så. Men det synes mig ändock icke sannolikt, att den är så väsentligt ojämn, att man icke äger rätt att draga de slutsatser, som man gjort, af de olika skattebeloppen. De, som hysa en motsatt åsikt, kunna å andra sidan icke bevisa, att så är förhållandet, utan det är från deras sida ett rent antagande, att denna ojämnhet är så stor, att man icke äger rätt att draga några slutsatser af denna ojämna beskattning. En del personer gå så långt åt den andra ytterligheten, att de säga, att det tvärtom är så, att de, som äro mest skattetyngda, att döma af skatternas storlek, skulle vara de, som i verkligheten minst förtjäna något understöd. Detta är uppenbart en öfverdrift, och i hvarje fall vågar jag påstå att de, som hafva denna åsikt, icke kunna bevisa, att de hafva rätt, utan att det är ett rent antagande.

Nu vill jag emellertid gärna medgifva, att man icke når fullkomligheten med detta förslag, man uppnår icke full rättvisa, och jag går t. o. m. så långt, att jag medgifver, att i ett eller annat fall eller kanske i flera fall kommer sannolikt enligt de nu föreslagna grunderna en kommun att få ett statsbidrag, fastän den rätteligen icke förtjänar att få det. Men jag vill då fråga: När å ena sidan en mängd verkligen skattetyngda kommuner, som behöfva bidrag, få det, är det då rätt att säga, att därför att det i några enskilda fall kan begås en orättvisa, så skall man af detta skäl undandraga den hjälp, som det finnes så stor anledning att gifva dessa kommuner. Jag anser, att man icke har rätt att resonera så, att därför att man icke kan få det, som är en absolut rättvisa, så är det bättre, att man icke gör någonting alls. Jag kan för min del icke gilla den synpunkten.

Här framhölls af den siste ärade talaren det förhållandet, att de små jordbrukarnas beskattning för inkomst af deras arbete sker på sådant sätt, att det är de icke jordägande, som blifva drygt beskattade, och han anförde ett sådant exempel.

Jag anser dock icke, att man kan draga den slutsats af berörda förhållande, som han gjorde, och jag skulle vilja däraf draga en alldeles motsatt slutsats. Om, såsom förhållandet är i vissa kommuner, fastigheterna äro relativt lågt taxerade och kommunalskatten på grund däraf blifvit hög, hvilket då icke är så kännbart för dem, som äga dessa lågt taxerade fastigheter, så blir orättvisan så mycket starkare och skattebördan så mycket större för dem, som icke äro

fastighetsägare, utan uteslutande löntagare och hvilka äro beskattade på grund af sin inkomst. Således drabbas små löntagare och arbetare, som icke äro fastighetsägare, synnerligen hårdt af dessa förhållanden, och detta torde vara ett starkt skäl för att göra någonting för att hindra den orättvisa, som de lida under.

Ang. provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

(Forts.)

Nu ber jag vidare få påpeka, att om statistiken, såsom en talare här framhöll, är ofullständig, om taxeringen är ojämn, och om räkenskaperna, såsom äfven blifvit framhållet, äro oriktigt förda, så kunna ju de fel, som uppstå af dessa orsaker, i väsentlig mån rättas däri genom, att meningen är, att det skall ansökas om dessa bidrag och att Kungl. Maj:t skall komma att pröfva framställningen från hvarje kommun för sig. Genom detta kan man ju i väsentlig grad borteliminera de fel, som kunna ligga till grund för oförtjänta bidrag.

Här har såsom ett skäl för afslag å den kungl. propositionen framhållits både i statsutskottets ultåtande och af den siste ärade talaren ett förhållande, som ansetts vara öfverraskande och oväntadt, nämligen att de norrländska länen fått relativt litet och Götaland relativt mera i totalbelopp. Men mina herrar, är det rätt att räkna på det sättet? Måste man icke härvidlag jämföra proportionen mellan skattetyngda och icke skattetyngda kommuner äfvensom fasta afseende på antalet innevägnare? Jag tycker, att det är ganska naturligt, att det blir ett relativt flertal i Götaland, där befolkningens och kommunernas antal är större. Ser man på proportionen mellan kommunerna i sin helhet inom de olika landsdelarna och de kommuner, som skulle blifva berättigade till bidrag, så finner man, att olikheten icke alls är så stor i de olika landsdelarna, utan att det är i stort sedt i samma proportion som kommunerna blifva berättigade till bidrag i de olika landsdelarna.

Jag vill slutligen påpeka, att det också blifvit sagdt, att detta bidrag är jämförelsevis litet. Ja, det är det. Det gör icke, om man jämför det med bevillningen, mer än 0,3 öre per fyrk. Det belopp, 500,000 kronor, hvartill det af utskottets reservanter föreslagna bidraget skulle uppgå, är, säger man, obetydligt; och det kan icke spela någon större roll, om det gifves ut, yttrade den föregående talaren. Men om jag skulle fråga dem, som skulle komma i åtnjutande af detta bidrag — det kommer att blifva i medeltal endast 1,000 kronor per kommun — och hvilka nu sitta med orimligt höga kommunala skatter hvad de skulle säga, om de finge sina kommunala skatter minskade med t. ex. 10, 20 eller 30 öre per fyrk. så tror jag icke att de skulle säga, att det är obetydligt, utan att det är en väsentlig lindring för dem, som man verkligen borde unna dem, då det kan ske med en så liten uppoffring.

Vidare — jag återkommer till detta och vill betona det ännu en gång — jag betraktar detta såsom ett provisorium, och herrarna kunna vara öfvertygade om att det icke kommer att föregripa en rationell förändring af kommunalskattesystemet.

Slutligen vill jag änyo framhålla, hur ringa kostnader, hur ringa uppoffring det är för alla, och hur stor hjälp det blir för dem, som verkligen behöfva det. Under sådana förhållanden tror jag, herr tal-

Ang. provisoriak lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

man, att flertalet af kammarens ledamöter skola vilja gå med på reservanternas förslag, och jag uttalar den förhoppningen, att denna kammare måtte göra det.

(Forts.)

Herr *V i k l u n d* i Oviken: Herr talman, mina herrar! Jag vill först och främst säga, att det nu föreliggande regeringsförslaget helt säkert har väckt allmän glädje och tillfredsställelse i stora delar af vårt land, i synnerhet bland småfolket på landsbygden. Det är åtminstone alldeles säkert förhållandet i det landskap, som jag representerar, nämligen Jämtland. Man vill nämligen i detta regeringsförslag se ett bevis för att den nuvarande regeringen inser nödvändigheten af att mera än förut tillvarata vår landsbygds intressen, och häri ser man något synnerligt glädjande.

Såsom vi veta, har frågan om utjämning af den kommunala skattebördan under många år förut varit på tal här i Riksdagen. Men på grund af bristande utredning har ännu ingenting kunnat göras i detta afseende. Nu föreligger emellertid en utredning, som med all önskvärd tydlighet visar, att det i vårt land råder en oerhörd ojämnhet i fråga om de kommunala skattebördorna.

Det synes mig sålunda, att tiden nu är inne för statsmakterna att gifva någon liten lindring åt dessa hårdt betungade landskommuner, som formligen digna under sina höga skatter och icke se någon utväg att kunna nedbringa desamma. Man har redan alltför länge uppskjutit med denna sak, och de skadliga följderna af detta dröjsmål hafva ej heller uteblifvit.

Jag tror, att många här skola kunna intyga, att på grund af de hårdt tryckande kommunala skatterna är för närvarande all sund utveckling i hög grad hämmad inom ett stort antal landskommuner.

Den, som en längre tid varit bosatt inom en sådan landskommun med ovanligt höga kommunalutskylder och haft tillfälle att deltaga i dess kommunala lif, vet mer än väl, att det är fullkomligt otänkbart, att inom en sådan hårdt betungad landskommun söka genomföra några reformer eller några förbättringar i det ena eller andra afseendet, om nämligen dessa förbättringar blifva förenade med några kostnader. Alla reformförslag — de må afse skolväsendet, fattigvården, hälsovården eller dylikt — stranda ohjälpligt mot den enkla invändningen: se på våra höga utskylder; vi ha icke råd, kommunen har icke tillräcklig bärkraft att gifva sig in på några nya företag, de må vara huru goda och nyttiga som helst.

Man bör emellertid lägga märke icke blott till att de höga kommunala skatterna äro ett stort hinder för den kommunala utvecklingen inom landskommunerna, utan äfven därtill att, såsom här förut påpekats, de faktiskt drifva en hel mängd människor att afflytta från landsbygden och bosätta sig i städerna. Detta gäller först och främst om sådana personer, som hafva något mera afsevärdt kapital. Dessa kapitalister fly naturligtvis som pesten dessa hårdt betungade landskommuner, där deras kapital blir så illa åtgånget genom den kommunala beskattningen. På samma sätt handla gifvetvis också alla lön-

tagare, som icke på grund af sin tjänst direkt tvingas att bo kvar i en dylik hårdt betungad landskommun.

Vidare frestas också en hel del föräldrar, som hafva skolpliktiga barn, att, såvidt det är dem möjligt, lämna landsbygden och i stället bosätta sig i någon stad. Och det är ju helt naturligt. I en landskommun få de ofta nog betala enbart till skolväsendet ända till 7 à 8 kronor per bevillningskrona, och ändå måste deras barn i en landskommun nöja sig med en högst bristfällig skolundervisning. Men flytta däremot föräldrarna in till någon stad, så slippa de ofta nog undan med en utgift till skolväsendet af endast 1 krona 50 öre eller 2 kronor per bevillningskrona, således en tredjedel eller en fjärdedel af hvad de få betala i en landskommun. Men detta oaktadt kunna de i en stad för sina barn påräkna en fullt mönstergill skolundervisning. Jag vill här icke gifva mig in på att framhålla den oerhördt stora orättvisa, som ligger i dessa förhållanden, men på grund af hvad jag nu sagt vågar jag påstå, att frågan om utjämning af de kommunala skattebördorna är en verklig lifsfråga för en hel mängd landskommuner, och en fråga, som man ofördröjligen måste göra något åt.

Nu se vi af utskottets utlåtande, att man gjort åtskilliga invändningar mot detta anslag. Dessa invändningar ha ju varit synliga långt förut i pressen. Redan innan statsverkspropositionen remitterades, talades både i Socialdemokraten och Nya Dagligt Allehanda med ett visst ogillande om, såsom man uttryckte sig, »statens present på 600,000 kronor till skattetyngda kommuner». Det sistnämnda organet betecknade helt enkelt regeringsförslaget såsom en omogen tanke, som icke borde komma till utförande.

Hvad har man då att invända mot detta anslag? Först påstår man, att det hårda skattetrycket i landskommunerna endast är skenbart, beroende därpå, att jordbruksfastigheterna äro alldeles för lågt taxerade. Vi hafva också hört en föregående talare påpeka, att jordbruksfastigheterna skulle vara så lågt taxerade. Från en synpunkt sedt kan detta nog vara riktigt. Om man fäster sig vid jordbruksfastigheternas saluvärde, måste man nog erkänna, att taxeringen i regel är alldeles för låg. Men nu är väl icke taxeringen till för att ange en fastighets saluvärde, utan för att man därigenom skall kunna beräkna storleken af jordbrukarens beskattningsbara *inkomst* utaf en fastighet. Denna inkomst beräknas, såsom alla veta, till 6 % af taxeringsvärdet, och jag vågar påstå, att om man tager hänsyn till *den inkomst*, som jordbrukarna i allmänhet hafva af sina fastigheter, är det sannoligen icke så farligt med den låga jordbrukstaxeringen, som man så ofta sökt framhålla.

Äfven om det emellertid skulle vara så, att jordbruksfastigheterna äro för lågt taxerade, kan jag för min del ändå icke anse detta vara tillräckligt skäl för afslag i denna fråga, ty vi måste komma i håg, att dessa hårdt betungade landskommuner icke äro befolkade enbart af jordbrukare. Vi hafva ju där också en hel mängd handverkare, handlande, jordbruksarbetare och mindre löntagare, och ingen kan väl med fog säga, att skattetungan äfven för dem endast är skenbar. Om man således på vissa håll icke vill gifva jordbrukarna den

Ang. provisoirisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner
(Forts.)

Ang provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.

(Forts.)

lindring, som ett bifall till detta förslag skulle innebära, borde man åtminstone gå med på förslaget för att bereda en välbehöflig lindring i utskylderna åt dessa mindre inkomsttagare på landsbygden.

Nu har här framhållits, att denna fråga ingalunda är en parti-fråga, och det är naturligtvis riktigt; men om man ser på hvilka utskottsledamöter som biträdt statsutskottets utlåtande, tyckes det ända, som om det i denna fråga skulle kunna blifva en fruktbärande samverkan, icke mellan de frisinna och socialdemokraterna, utan mellan högern och socialdemokraterna. Under sådana förhållanden kan det väl hända, att det ej är så stor utsikt, att förslaget går igenom, men jag skall dock tillåta mig yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Det är hufvudsakligen af tre skäl, statsutskottet här afstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Det första skälet är olikheten i taxeringarna, samma skäl, som förut spökat i ett utlåtande från jordbruksutskottet, då det gällde understöd åt betungade väghållningsdistrikt. Det andra skälet är de förmenta olikheterna i grunderna för uppdelning mellan kommunerna af skattepliktig inkomst af rörelse, som drifves inom två eller flera kommuner. Det tredje skälet är, att räkenskapsföringen inom kommunerna skulle vara så olika, att den i och för sig skulle kunna antagas snedvrida uppfattningen om hvilka kommuner, som skulle vara i behof af anslag.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har beträffande det första skälet gifvit ett fullt värdigt svar, hvarför jag förbigår att vidare yttra mig i den frågan. Allenast det ville jag säga: Då denna fråga blifvit framställd såsom en fråga särskildt för Götaland och det i detta sammanhang har talats om låga fastighets-taxeringar, vill jag endast konstatera, att det numera till synes icke blott är Norrland, som blir klandradt för att ha låga fastighets-taxeringar, utan jämväl öfriga delar af landet. Det förefaller ju litet märkvärdigt att se i utskottets utlåtande, att det finnes 119 kommuner i Älfsborgs län, som ha öfver 100 öre per fyrk, under det att endast 10 à 12 kommuner i Norrland hafva öfverskridit denna debitering per fyrk. Huru stämmer detta med talet om att fastigheterna i Norrland äro så synnerligen lågt taxerade? Skulle nämligen fastigheterna i Norrland vara så synnerligen lågt taxerade, som förut i denna kammare så tvärsäkert påståtts, så vore ju gifvet, att utdebiteringen per fyrk skulle vara mycket högre, än hvad föreliggande utredning visar.

Beträffande det andra skälet, angående de förmenta olikheterna i grunderna för uppdelning af den skattepliktiga inkomsten, förmodar jag, att det är samma lag, som gäller i Götaland som i Norrland, så att det icke finns en särskild lag för fördelningen af den skattepliktiga inkomsten i Skåne och en annan lag, som gäller i Norrland. Det synes mig tämligen vågadt af utskottet att framkomma med sådana hagskott.

Hvad det tredje skälet beträffar, att det skulle finnas olikheter med afseende på räkenskapsföringen, synes utskottet hafva gått ut

från den felaktiga förutsättningen, att räkenkaperna skola sändas in till vederbörande i befintligt skick och att på grund därpå anslagen sedan skola utdelas. Detta tyder på okunnighet om huru det egentligen förhåller sig med bokföringen eller åtminstone angående sättet för uppgifternas aflämnande. Enligt hvad jag vet, finnas särskilda af Kungl. Maj:ts fastställda formulär, som årligen skola ifyllas af vederbörande kommunalstämmo- och kyrkostämmeordförande, och några afvikelser från formulären få ju icke ske. Dessa formulär ligga till grund för statistiken på det kommunala området här i landet. Oafsedt hurudant bokföringssystemet är, om det är dubbelt italienskt eller vanligt enkelt, måste i alla fall siffrorna, som sättas i formulären, blifva exakta. Det sista skälet påstår jag därför vara det allra svagaste af de tre skälen.

Denna fråga måste gifvetvis sättas i sammanhang med frågan om 400,000-kronors-anslaget till betungade väghållningsdistrikt. Nu gäller förevarande fråga särskildt Götaland. Frågan om understöd till betungade väghållningsdistrikt gäller i synnerhet Norrland. Jag undrar, om det icke vore bäst, att vi bjöde handen åt hvarandra, norrländingarna och representanterna från Götaland, och såge till, att bägge anslagen vunne Riksdagens godkännande.

Jag vill beträffande den princip, som utskottet gjort sig till folk för, be att få framhålla, att principen att underkänna taxeringarna och siffrorna, som ligga till grund för utredningen, och i stället vilja hafva något annat, är en olycklig princip? Hvad skall man hålla sig till, om icke till de föreliggande siffrorna? Skall man lita på hvad vissa vederbörande blott och bart *anse*? Underkänner man det statistiska materialet, kommer man ut på alldeles okända marker. Jag undrar verkligen, om det är lämpligt, att man bygger anslagsbeviljandet på hvad vissa korporationer och personer *anse*? Och hvilka slags vederbörande skola tillmätas makten att *anse*, om jag får fråga?

Skola de skattetyngda kommunerna vänta, till dess vi få en omläggning af hela det kommunala skattesystemet och till dess herrarna i jordbruks- och statsutskotten finna lämpligt att förklara jordbrukstaxeringen likformig öfver hela landet, torde allt de skattetyngda kommunerna och väghållningsdistrikten få vänta mycket, mycket länge på lindring i sina skattebördor.

På grund därpå ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Det är ju mycket svårt att bedöma den frågan, huruvida man gör rätt eller orätt, om man bifaller det ena eller det andra yrkandet, emedan det är ett inveckladt spörsmål, och äfven om Kungl. Maj:ts förslag bifalles, har man den känslan, att man icke uppnår hvad man egentligen vill uppnå, nämligen en verklig utjämning af orättvist betungande skattebördor.

Herr Pålsson i Anderslöf, som först yttrade sig i denna fråga och yrkade bifall till reservanternas förslag, tillade utskottsmajoriteten

Ang. provisori-
risk lindring
åt synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)

Ang. provisorisk lindring af synnerligen skatteytngda kommuner.

(Forts.)

synnerligen dåliga bevekelsegrunder för det beslut, hvartill den hade kommit. Bland annat angaf han, att afslagsyrkandet på den kungl. propositionen tillkommit i missträkning öfver att en så liten del af detta anslag tillfölle Norrland. För min del vill jag betona, att icke denna tankegång varit vägledande för mig. Jag kan icke neka till, att när jag första gången genomläste afdelningens förslag till utlåtande och tog del af den däri intagna tabellen, som visar, att största delen af anslagsbeloppet skall gå icke till Norrland, utan till gamla kulturbygder, blef jag i första ögonblicket en smula häpen, emedan vi här i Riksdagen under flera år ha fått höra talas om det förfärligt skatteytngda Norrland och om alla de obehag, som man haft att släpa på där uppe i dessa obygdar. Men icke kan denna häpenhet på något som helst sätt ha framkallat någon misstämning hos mig, därför att jag nu fick veta, att det icke är så *förskräckligt* med skattetingan i Norrland.

Vidare vill jag inlägga en gensaga emot herr Pålssons påstående, att det varit de obotfärdigas förhinder, som dikterat utskottsmajoritetens uttalande. Herr Palmstierna framhöll i sitt anförande flera synpunkter och skäl, som jag vill i min mån understryka. I dessa synpunkter låg tillräckligt talande skäl för de ledamöter af Riksdagen, som understöjda utskottsmajoritetens förslag härvidlag, att icke behöfva känna sig gå de besittandes intressen till mötes, ej heller kunna de betraktas som ovilligt stämda mot dem, som sucka efter skattelindring.

Jag kan icke heller dela herr Pålssons uttalande, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle innebära ett infriande af vid valmötena gifna löften om att man skulle vara med om skatteutjämning. Om jag vid något valmöte fällt ett sådant uttalande, känner jag mig däraf icke i ringaste mån bunden till att följa Kungl. Maj:ts nu föreliggande framställning. ty, herr Pålsson, jag kan icke alls känna mig öfvertygad om, att jag handlar rättvist, om jag exempelvis pålägger herr Pålssons torpare i Anderslöf skatteökning för att åstadkomma en skattelindring för t. ex. f. d. statsminister Lindman, om jag nu skall taga ett drastiskt exempel. Men genom ett bifall till hvad reservanterna i detta stycke ifrågasatt, skulle jag verkligen komma i det predikamentet, att jag vore tvungen att pålägga arbetarna i en myckenhet hårdt skatteytngda kommuner ett bidrag till skattelindringen för en miljonär inom en annan kommun, hvars kommunala skatteböroda trycker på det sättet, att den går öfver 8 kronor per bevilningskrona. Det kan jag i och för sig icke anse vara en åtgärd, som från min utgångspunkt sedt är riktig. Då herr statsrådet och chefen för finansdepartementet några dagar, innan vi behandlade detta ärende i utskottet, i Första kammaren uttalat, att han redan år 1914 skulle på kamrarnas bord framlägga ett förslag om en allmän utjämning af den kommunala skattebördan, förmodar jag, att herr Pålsson erkänner, att denna omständighet, var ett synnerligen starkt skäl för utskottet att taga vara på. Nu har emellertid herr statsrådet och chefen för finansdepartementet uttalat, att han i dag icke kan stå för hvad han då sade, men detta förhållande kände vi ej till i utskottet, och där betona-

des det starkt, att frågan skulle framföras i hela sin vidd 1914; det gällde då, åtminstone för mig, att afgöra den saken: skall jag vara med om att nu bifalla ett förslag, som afser att i viss mån utjämna en ojämnt tryckande skattebörd under år 1913, då jag har i utsikt att år 1914 pröfva denna fråga uti hela dess vidd? Nu medger jag, att ett af skälen för ett afståndstagande från den uppfattning, som företrädes af reservanterna i detta fall, undanryckts genom finansministerns här gjorda uttalande, och jag ber äfven öppet att få säga ifrån, att jag hvarken skall begära voting eller på något som helst sätt känna mig ledsen, om motparten i denna fråga vinner i riksdagsbeslutet; men jag vill ha fastslaget, att det icke får betraktas såsom en ovillighet att vara med på en utjämning i sin helhet af den kommunala skattebördan, om man denna gång bifaller utskottets hemställan, till hvilken jag, herr talman, nu ber att få yrka bifall.

Ang. provisorisk lindring åt synnerligen slättetyngda kommuner.
(Forts.)

Herr H a m i l t o n: Herr talman! Det har mer än en gång och med rätta i denna kammare beklagats, att i många delar af vårt land folkundervisningen befinner sig på en mycket låg ståndpunkt och att fattigvården är illa ordnad. Då man nu betänker, att anledningen till dessa missförhållanden härleder sig från bristande bärkraft hos åtskilliga kommuner, så synes det mig, att de män, som ömmat just för de fattiga och som vilja upplysningens höjande, skulle med glädje skänka sin röst till ifrågasatta anslag. Det torde i hvarje fall vara olämpligt, att i ett land, där den obligatoriska folkundervisningen är genomförd i vissa delar af detsamma, de uppväxande barnen skola få otillräcklig och ofullständig undervisning, medan däremot i andra delar af landet denna undervisning är utmärkt, och att anledningen härtill är, att den förra gruppen af barn befinner sig i fattiga kommuner, medan den andra delen befinner sig i rika kommuner. Det torde också vara orimligt, att de fattiga eller de som komma kommunerna till last skulle inom de fattiga kommunerna rentaf vanvårdas, men däremot inom de rika kommunerna få en god vård. Det torde också ställa sig orättvist i sådana fall, då ett visst antal barn inflytta i en kommun och äro där bosatta kanske allenast under den tid, som skolundervisningen räcker, för att sedan flytta öfver till en annan kommun, då ju denna förra kommun måste ensam bekosta deras undervisning, medan däremot andra kommuner, dit de sedan flytta, få dra nytta af dem. Det torde väl också vara orättvist, att den omständigheten, att en familj några år, innan den blifvit medellös, låtit mantalsskrifva sig i en viss kommun, denna kommun sedan skall bära hela den fattigvårdsbördan, som på grund däraf uppstår, eller med andra ord: det är orättvist, att de fattiga bygderna i allmänhet skola vara en uppfostringsanstalt och en fattigvårdsförsörjning för vissa delar af de rikare bygdernas befolkning.

Ja, säga nu de herrar, som motsätta sig begärda anslag, allt detta äro vi med om, men vi vilja icke vara med om att bevilja detta anslag, därför att utredningen icke är tillfredsställande. Vere det fråga om att antaga en fullständigt ny kommunalbeskattning, då erkänner jag, att

Ang. proviso-
risk lindring
åt synnerligen
skattetyngda
kommuner.

(Forts.)

den utredning, som nu föreligger, är otillräcklig, men för en provisorisk åtgärd, som jag för min del åtminstone hoppas skall räcka allenast ett fåtal år framåt, synes mig utredningen vara sådan, att man mycket väl kan på grundvalen af densamma bevilja $\frac{1}{2}$ miljon kronor till angifna ändamål. Hur vi än resonera, så måste vi likväl erkänna, att, då utredningen visar, att skattebördan inom vissa kommuner kan uppgå till 20 å 30 kr. per bevillningskrona, missförhållanden måste förefinnas i dessa kommuner, hvilka missförhållanden vi böra söka afhjälpa.

Nu skulle enligt det förslag, som föreligger, de kommuner, hvars kommunalskatter uppgå till öfver 8 kr. per bevillningskrona, få del af detta anslag. Men till denna kommunalskatt kommer ju en hel del andra skatter, hvilka äfven väga rätt tungt i skattehänseende.

Jag har antecknad några uttalanden, som herr Palmstierna nyss hade. Han framhöll bl. a., att små samhällen eller municipalsambällen icke finge del af denna skattelindring. Ja, men äro skatterna höga inom nämnda sambällen, få de ju del af detta anslag och följaktligen äfven skattelindring.

Herr Palmstierna frågade vidare: hvad spelar ett bidrag på något tusen kronor för roll i en kommun? Jo, herr Palmstierna, i de kommuner, där bevillningen nu endast uppgår till 500 kronor, skulle ett bidrag enligt de nu föreslagna bestämmelserna, uppgående till 1,000 kronor, alltid spela en viss roll — det tror jag herr Palmstierna skall erkänna.

Herr Palmstierna framhöll, att jordbrukarne vore så lågt beskattade, att de icke behöfva någon skattelindring. Jag tror, att herr Palmstierna i det fallet icke är så väl inne i förhållandena. Emellertid få icke allenast jordbrukarna, utan äfven inkomstagare, såsom skollärare, småhandlare och äfven arbetare inom dessa skattetyngda kommuner, del af skattelindringen, och dem bör man väl också söka att hjälpa.

Herr Thorsson frågade här: gör man rätt i att bifalla denna framställning om förhöjdt anslag? Jag tror icke, att man därvidlag bör betänka sig: man gör nog rätt i att bifalla ett anslag, som i hvarje fall lättar bördan, där den kännes som hårdast, och ett anslag, som har till ändamål att hjälpa upp fattigvården och skolundervisningen i vårt land.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Runefors, Hamrin, Larsson* i Klagstorp och *Olsson* i Åsen.

Herr *Lindberg*: Herr talman! Jag undrar, om man nu inte håller på med att låta välviljan springa åstad med det sunda förnuftet. Jag förstår nu detta mycket väl, ty det ser ju åtminstone bra ut att kunna skylla med en sådan välvilja som denna. Jag ber emellertid att med några ord få bemöta ett par af de ärade talare, som här uppträdt för förslaget.

Jag fäste mig först vid ett yttrande af herr *Lundgren* i Vendels-

berg om, att lån, som af en kommun toges på viss tid, skulle af orsaker, som han nämnde, kunna komma att på ett synnerligen hårdt och betungande sätt läggas på befolkningen inom kommunen, därigenom att t. ex. en industri flyttade därifrån o. s. v. Men när man står inför utsikten att kunna få viss statshjälp till att betala lånet, kan det då icke hända, att man inom den kommunala förvaltningen blir, om jag så får säga, litet mera oförsiktig med dessa lån. Man kan ju t. ex. taga ett lån på kortare tid, och det betyder ju ganska mycket i fråga om de kommunala utgifterna, om man skall amortera ett lån på 40 år eller blott på 20 eller 10 år. Genom att amorteringstiden sättes kortare, springa ju de kommunala utgifterna upp till ganska ansevärliga summor i jämförelse med hvad eljest skulle vara fallet.

Det har äfven vid flera tillfällen talats om flykten från skattetyngda kommunerna. Vi ha inom utskottet sökt göra en liten undersökning äfven i det afseendet och vi ha därvid kommit till det resultat, att den hufvudsakliga orsaken till, att folk flyttar från en kommun till en annan, i de allra flesta fall icke är den, att kommunerna äro skattetyngda, utan är att söka däri, att kommunikationerna utvecklats samt att förvärfsmöjligheterna äro större på det ena stället än på det andra. Detta är såvidt vi kunnat utrona orsaken till att folk flyttar. Såsom ett bevis på, att storkapitalet och storindustrien icke äro rädda för de skattetyngda kommunerna, ber jag att få anföra ett exempel, som framdrogs inom utskottet vid behandlingen där af detta ärende. Där omtalades nämligen, hurusom i en viss socken i Dalarne skatterna voro omkring 20 kronor per bevillningskrona, men så flyttade den stora firman Ählén & Holm dit, och nu betalar denna firma nästan hela kommunalskatten. Detta visar ju, att affärsmännen icke äro rädda för de skattetyngda kommunerna. Herr Andersson i Knapasjö omtalade, att en son till honom, som är anställd vid järnvägen, vore synnerligen hårdt pressad af skatterna i den kommun, där han hade anställning. Sådana exempel afskräcka mig dock icke det ringaste, utan de snarare styrka mig i den uppfattning, som jag förut har, nämligen att skatterna träffa olika inkomster och personer i olika samhällsställning på ett högst olika sätt. Herr Andersson i Knapasjö nämnde för öfrigt icke något om, huru hemmanen vare sig i Knapasjö eller i den socken, där hans son är bosatt, blifvit upptaxerade; det skulle vara synnerligen intressant att få upplysning om den saken.

Nu nämnde herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att det är all anledning att antaga, att vi i åtskilliga år måste dragas med detta provisorium, därest Riksdagen nu antager detta förslag. Ja, jag föreställer mig att en hel del af kammarens ledamöter låter skrämra sig häraf och tänka: ja, då måste vi taga detta provisorium, när vi icke ha utsikt att på lång tid få ordnade förhållanden i detta afseende. Men, mina herrar, om vi nu tänka på, att detta provisorium skall räcka en längre tid, och när vi ha reda på, att det är ungefär 600 kommuner här i landet, som stå uppe vid 10

Ang. provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.
(Forts.)

Ang. proviso-
risk lindring
åt synnerligen
skattetyngda
kommuner.

(Forts.)

kronorsgränsen, d. v. s., där de kommunala utgifterna gå till öfver 10 kronor per bevillningskrona, tron I då, att man i en sådan kommun, när man har utsikt till, att staten skall betala tre fjärdedelar af den skatt, som går öfver 10 kr. per bevillningskrona, skall vara angelägen om att vara så synnerligen sparsam för den återstående fjärdedelens skull. Jag tror det icke, utan jag är öfvertygad om, att när det den ena gången gäller 500,000 kr., skall summan nästa gång springa upp till dubbelt så mycket och ännu mera. Vi kunna aldrig veta, hvar det slutar i så fall, och ha vi en gång sagt A, måste vi äfven sedan säga B.

Herr Viklund från Oviken uttalade den önskan, att inkomsttagarna måtte blifva hulpna; då vore det välbeställdt, ansåg han. Ja, jag kan instämma med honom däri, åtminstone delvis, men det är ju icke fråga därom nu; det föreligger ju nämligen icke något förslag i den vägen.

Till herr Molin i Dombäcksmark, hvilken, såvidt jag fattade honom rätt, ansåg att det berodde på okunnighet om förhållandena, då man anförde statistiken såsom ett bevis på riktigheten af statsutskottets ståndpunkt, ber jag äfven att få säga ett par ord. Han erinrade om de formulär, som skickas ut af Kungl. Maj:t och som skola ifyllas af kommunalordförandena och andra vederbörande, och han ansåg att dessa likalydande formulär, såsom han uttryckte sig, måste väl vara den grund, hvarpå vi skola bygga i detta afseende. Jag undrar om icke okunnigheten ligger på herr Molins sida. Jag vill nämligen upplysa om, att det skickas formulär icke från ett ämbetsverk, icke från Kungl. Maj:t, utan, tack vare den ofullständiga statistik, som vi tillsvidare ha här i landet, från en hel del olika verk, och det är lika stor skillnad med afseende å dessa formulärs innehåll och form som det är på en hemmansägare från Dombäcksmark och hans kollega från Anderslöf. Jag har här styrkts i den uppfattningen, att vi i detta fall icke ens kunna rätta oss efter statistiken. Det är dessa många formulär, som utan tvifvel varit anledningen till att, såsom det omtalas i doktor Söderbergs utredning, 1,000 skrivelser måst utskickas för att få de uppgifter fullständigade, som kommit in och hvilka varit ofullständiga just på grund af dessa olika formulär.

Herr Hamilton yttrade här på tal om municipalsamhällena, att det endast är så få af dem, där man kommer upp till detta höga skattebelopp. Att så är förhållandet, beror utan tvifvel därpå, att i dessa municipalsamhällen ha arbetarna och inkomsttagare i öfrigt kommit att på grund af sin talrikhet öfvertaga beskattningsärendena, och så ha dessa, hvilkas inkomster äro beskattade till sista öret, försökt att med alla till buds stående medel leta fram alla upptänkliga skattekällor. Därigenom har man fått bevillningskronornas antal att stiga, och detta har möjliggjort, att man kunnat i någon afsevärd mån hålla skatterna nere.

Jag skall icke fortsätta längre, utan slutar med att fortfarande yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Widlund: Herr talman, mina herrar! Herr Palmstierna höll här ett anförande, som jag med nöje vill understryka nära nog i dess helhet. Jag kan dock icke komma till samma slutsats som han i detta fall. Det kvarstår väl ändock, att här föreligger en orättvisa, ett behof af hjälp. Om man nu också icke kan i allt utjämna denna skattetunga så, som önskligt vore, bör man väl i alla fall icke därför underlåta att göra någonting och endast bida tiden, utan man bör väl gifva sitt bifall till ett förslag, som alltid kan bringa någon hjälp och som man anser vara rättvist.

Här har sagts, att en summa å 1,000 kronor icke är något så stort belopp, att det kan sägas bringa någon hjälp för en fattig kommun. Jag anser emellertid en sådan summa vara mycket stor, och jag är fullkomligt öfvertygad om, att ett dylikt bidrag skall vara till mycken hjälp för de kommuner, som däraf komma i åtnjutande. Jag kan således icke följa herrar socialdemokrater i detta hänseende.

Jag vill vidare säga, att det icke är något ortsintresse, som här gör sig gällande för mig, ty det län som jag tillhör, är ett af de län, som skulle få bland de minsta anslagen, nämligen endast 9,898 kr. Det är således icke något ortsintresse, som för mig är afgörande, då jag nu afgifver min röst för reservanternas förslag, utan hvad som för mig är afgörande härvidlag, är att jag anser det vara rättvist och nödvändigt att nu göra något i detta afseende.

På grund af dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Häruti instämde herrar *Byström* och *Hage*.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman, mina herrar! Jag skulle icke ha begärt ordet än en gång, för såvidt icke herr Lindberg framkommit med insinuationen, att jag skulle lefva i den största okunnighet beträffande de formulär, hvarom här är fråga. Han tycktes själf vara främmande för dem, intill dess jag upplyste honom om desamma. Jag vill i korthet säga, att de formulär, som jag i mitt anförande åsyftade, voro de formulär, som ligga till grund för statistiska centralbyråns årsberättelser, hvilka vi få utdelade på våra bord i början af hvarje riksdag. Det återstår för herr Lindberg att bevisa, att dessa formulär äro af olika typer.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till den af herr A. Ekman m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslags följande omröstningsproposition:

Ang. provisoriisk lindring åt synnerligen skatteytngda kommuner.

(Forts.)

Den, som vill, att kammaren med afslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 69, bifaller den af herr A. Ekman m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan. Voteringen utvisade 98 ja mot 82 nej; och hade kammaren alltså afslagit utskottets hemställan och bifallit den af herr Ekman m. fl. vid utlåtandet afgifna reservationen.

§ 14.

Herr *Vennersten* aflämnade en motion, nr 320, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anordnande af yrkesinspektion.

Denna motion bordlades.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren uppskjuta handläggningen af öfriga å föredragningslistan uppförda ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag skulle fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes häruppå kl. 4,39 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 4 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredros hvar för sig sammansatta stats- och bankoutsrottets utlåtande, nr 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag angående utlämnande af lån åt kommuner från konungariket Sveriges stadshypotekskassa m. m. samt om anslag till utredningens verkställande; äfvensom

bankoutsrottets utlåtanden:

nr 20, i anledning af väckt motion om uppdrag åt konstnären Axel Törneman att i Andra kammarens plenisal utföra väggmålningar m. m. och

nr 21, i anledning af väckt motion om uppgörande af förslag till dekorerings af Första kammarens plenisal.

Hvad utskotten i dessa utlåtanden hemställt bifölls af kammaren.

§ 2.

Till afgörande förelåg nu bankoutsrottets utlåtande, nr 22, i anledning af gjord framställning angående utgallring af Riksdagens arkivhandlingar.

Ang. utgallring af Riksdagens arkivhandlingar.

I en till fullmäktige i riksgäldskontoret ingifven skrifvelse den 14 februari 1912 hade Riksdagens bibliotekarie gjort framställning därom att

1) af Riksdagens arkivhandlingar måtte för framtiden endast följande upptagas i Riksdagens arkiv för att där förvaras:

a) Första och Andra kammarens protokoll;

b) utskottens utlåtanden i förslagstryck i den utsträckning, som vederbörande ordförande eller sekreterare funne vara skäligt;

c) handlingar, som icke vore i riksdagstrycket intagna, såsom kanslideputerades protokoll jämte inkomna handlingar, utskottens protokoll jämte inkomna handlingar, riksdagsmannafullmakter och Riksdagens revisorers rörande stats-, riksgälds- och bankoverkens protokoll jämte inkomna handlingar;

2) en gallring af arkivets handlingar från tiden efter 1867 måtte efter den sålunda framlagda princip få verkställas.

Fullmäktige hade sedermera i en den 28 sistlidna mars till bankoutsrottet aflåten skrifvelse hemställt, att utskottet ville utverka Riksdagens bemyndigande till företagandet af berörda utgallring på det sätt, som i bibliotekariens förenämnda skrifvelse föreslagits.

Ang. utgall-
ring af Riks-
dagens arkiv-
handlingar.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att ifrågavarande af fullmäktige i riksgäldskontoret förordade förslag till utgallring af Riksdagens arkivhandlingar måtte vinna Riksdagens bifall.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, gaf herr talmanen på begäran ordet till

Herr Lundström i Göteborg, som anförde: Herr talman! Ehuru det helt naturligt kan synas egendomligt att gent emot ett enigt bankoutsrott och dessutom gent emot riksdagens bibliotekarie göra någon invändning och yrka afslag, känner jag mig dock nödgad att freda mitt vetenskapliga samvete genom att så göra. Det är nämligen numera, måste jag säga, såväl från arkivsynpunkt som från filologisk synpunkt otillåtet att förstöra originalhandlingar; och jag tror, att Riksdagen skulle föregå alla de kommuner, liksom äfven alla de öfriga mer eller mindre officiella eller privata institutioner, hvilkas originalhandlingar det är af det yttersta intresse att få bevarade till eftervärlden, med ett ytterst dåligt exempel genom att fatta ett sådant beslut som det här ifrågasatta. Det arbetas ju nu för tiden ytterligt mycket just för att inskräpa i det allmänna medvetandet, att originalhandlingar icke skola förstöras i den mån de skulle kunna hafva den allra minsta betydelse för eftervärldens forskning, och samtiden är i allmänhet icke kallad att bedöma, hvilka handlingar eller hvilka allra minsta nyanser i dessa handlingar kunna anses vara af någon betydelse för eftervärldens forskning. Då detta beslut till och med skall vara retroaktivt, så att det skall göras en utgallring af redan i arkivet införda handlingar, förefaller mig detsamma att vara än ytterligare betänkligt.

Jag ber därför, herr talman, att för min del få yrka afslag på ifrågavarande utskottsbetänkande; och hur hopplöst det än kan synas, är jag öfvertygad, att det vore det klokaste, om detta yrkande också kunde blifva kammarens beslut. Vi hafva gjort oss skyldiga här i Sverige till så ytterligt mycket vandalism gent emot såväl originalhandlingar som äfven andra lämningar från gångna tider, att vi sannerligen icke nu borde här i Riksdagen föregå med så dåligt exempel.

Häri instämde herr *Molin* i Dombäcksmark.

Vidare yttrade:

Herr *Wijk*: Herr talman, mina herrar! Det är på riksgäldfullmäktiges och riksdagsbibliotekariens förslag, som bankoutsrottet tillstyrker den åtgärd, som nu af den siste talaren öfverklagats. Om det gällde arkivalier, som ägde något som helst verkligt intresse för forskningen, skulle naturligtvis bankoutsrottet aldrig varit med om att tillstyrka en sådan åtgärd; men jag tror, att hvar och en, som granskar, hvilka handlingar

det här är fråga om att utgallra, skall medge, att de icke hafva något som helst intresse för eftervärlden. Det gäller helt enkelt att icke belasta utrymmet i arkivet med sådana handlingar, som tryckas i samma, eller i allt väsentligt i samma skick som det, hvori manuskriptet föreligger.

Som herrarna finna, är det meningen att fortfarande bevara koncepterna till de yttranden, som hållas i Riksdagens båda kamrar. Då dessa stenograferade yttranden sedermera justeras af talarna själfva och sålunda i de tryckta protokollen icke få alldeles samma utseende, som de hafva i det stenografiska referatet, kan det ju vara af något intresse att bevara dem. På samma sätt är det meningen att fortfarande bevara alla sådana inkomna handlingar, som icke tryckas, och slutligen är det meningen att bevara sådana förslagstryck till utskottsutlåtanden, som af utskottens ordförande eller sekreterare anses vara af något värde, därigenom att de i väsentlig grad skilja sig från de definitiva utlåtandena, som sedermera tryckas. Däremot skulle öfriga handlingar, som utan förändring tryckas, icke vidare bevaras i arkivet, således ej motionerna och ej heller de kungl. propositionerna, af hvilka ett alldeles lika lydande exemplar alltjämt bevaras som bilaga till statsrådsprotokollet, och som dessutom i oförändradt skick ingå i riksdagstrycket. Hvad för öfrigt de kungl. propositionerna angår, är ju numera själfva arkivexemplaret tryckt, och skiljer sig från det i riksdagstrycket ingående endast därigenom att de båda underskrifterna, konungens och den kontrasignerande ministrarnas, äro autografer. Vidare skulle äfven från arkivet utsöndras de original till utskottsutlåtandena, som fullständigt öfverensstämma med de tryckta utlåtandena.

Jag tror, att man måste medgifva, att den utgallring, som det här är fråga om, en gallring som af riksdagsbibliotekarien tillstyrkts och öfver hvilken äfven riksarkivarien hörts, endast afser sådana handlingar, som utan att hafva något som helst intresse för forskningen, endast stå och taga upp ett dyrbart utrymme på hyllorna. Det förslag, som af utskottet tillstyrkes, synes mig vara så försiktigt, att det icke finnes någon anledning att ej acceptera detsamma, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nyström: Herr talman, mina herrar! Jag har i denna fråga en något annan uppfattning än den siste talaren. I det stora hela kan jag, i motsats till den förste talaren, ju instämma i hvad utskottets vice ordförande nyss sagt. Men det är dock två saker i detta förslag, som enligt min tanke äro af beskaffenhet att behöfva justeras.

Den ena punkten är den, som föreskrifver, att man skall behålla sådant förslagstryck, som vederbörande utskottsordförande eller sekreterare anser lämpligt att behålla. Det är klart, att om man stipulerar den regeln för framtiden, det mycket väl kan

Ang. utgallring af Riksdagens arkivhandlingar.
(Forts.)

Ang. utgallring af Riksdagens arkivhandlingar.
(Forts.)

göras på det viset, att ordföranden eller sekreteraren för hvarje fall undersöker, huruvida ett förslagstryck bör bibehållas eller icke. Men för den gångna tiden blir det svårt att följa den regeln. Man kan icke begära, att nuvarande sekreterare och ordförande skola göra sig mödan — och de hafva väl knappast tid till det heller — att gå igenom alla de föregående årens förslagstryck och gallra bland dem. Härtill kommer, att det fanns en en tid, då »förslagstrycken» icke trycktes, utan bara skrefvos, och dessa senare böra naturligtvis ännu mindre på detta sätt behandlas.

Den andra punkten, där jag har en annan uppfattning än den föregående talaren, är den, som rör de kungl. propositionerna. Om dem säger Riksdagens bibliotekarie uttryckligen, att de »kunna betraktas såsom originaldokument och därför måhända anses värda att bevaras, särskildt med hänsyn därtill, att en verificering af den tryckta texten från forskningssynpunkt skulle kunna tänkas i framtiden ifrågakomma». Men sedan säger bibliotekarien, att de i själfva verket hafva mindre värde, därför att »den egentliga originalhandlingen är bilagd vederbörande statsrådsprotokoll». Nu är emellertid att märka, att man icke får läsa statsrådsprotokollen förrän efter 50 år, och följaktligen är det af föga glädje för den nu lefvande generationen att ha originalen där. Jag tror, att det är lämpligare att ha det, som det nu är, i fråga om statsrådsprotokollen.

Jag skulle således kunna vara med om utskottets betänkande i öfrigt, men icke i dessa två punkter, och skulle därför lämpligast böra föreslå återremiss. Men att återremittera ett betänkande vid denna tid på riksdagen anser jag å andra sidan icke vara riktigt grannlaga, och därför måste jag för min del instämma i det yrkande, som framställts af herr Lundström, nämligen om afslag å hela betänkandet. Saken är icke alls af brådskande natur, och nästa Riksdag kan upptaga frågan igen och då taga hänsyn till dessa mina anmärkningar, i den mån den finner dem befogade.

Jag ber af dessa skäl, herr talman, att få yrka afslag å utskottets betänkande och icke, såsom jag annars skulle ha gjort, återremiss.

Herr Lundström i Göteborg: Herr talman! Jag skall ytterligare be att få fastslå, att det är endast för att vinna ett par bokhyllmeter om året — ty mera torde väl dessa utgallrade originalhandlingar icke gå till — som hela detta förslag framkommit. För denna obetydliga vinst i ett utrymme, som ju bankkoutskottet själf i ett annat utlåtande erkänner vara mycket rikligt och lofvande mycket för en lång framtid, vore det, som Riksdagen — jag upprepar det än en gång — skulle föregå landet med ett så skadligt exempel som att man förstör originalhandlingar!

Jag ber ännu en gång att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Ang. utgallring af Riksdagens arkivhandlingar.
(Forts.)

Herr Persson i Tällberg: Det kan väl anses vara litet vanskligt, att jag yttrar mig i denna fråga. Jag kan ju ej som den förste talaren åberopa mitt »vetenskapliga samvete», men jag har dock en känsla af, att vi i detta afseende böra gå fram med ytterlig varsamhet, så att icke våra efterkommande skola ha anledning att åt oss le samma medlidsamma löje, som vi göra, när vi få höra en generalorder, som utgafs i början af förra århundradet. Det var nämligen så — som herrarna väl veta — att man då inom armén hade mynningsladdningsgevär och att man då för dessa behöfde s. k. förladdning. Då utgafs en generalorder af det innehåll, att vederbörande befäl uppmanades att tillse, att då man tog handlingar ur riksarkivet till förladdning, man skulle taga af de äldsta årgångarna.

Jag har funnit detta vara så betänkligt, att jag verkligt blifvit rädd för att röra vid våra gamla arkivalier. Därför lutar jag mest åt ett afslag å föreliggande utlåtande.

Jag vågar icke framställa något bestämdt yrkande, men jag tror, att det föreligger icke så liten anledning att ytterligare granska denna fråga, innan vi fatta ett beslut, som vi sedan kanske ångra och som våra efterkommande skulle finna vara mindre välbetänkt.

I detta anförande instämde herrar *Sandler, Helger* och *Berg* i Munkfors.

Herr *Leander*: Jag ber bara att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att riksarkivarien, som väl icke kan misstänkas vilja förstöra våra arkivalier, velat gå ännu längre än riksdagsbibliotekarien gjort.

När nu icke några handlingar, som ej finnas intagna i riksdagstrycket, skola förfaras eller bortkastas, utan alla sådana skola bevaras, kan jag icke förstå, hvarför man skall hysa tvekan att gå med på riksdagsbibliotekariens framställning, som förordas af utskottet. Jag ber på grund däraf att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Kristensson*: Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att det icke är meningen att förstöra någon enda sak, som har historiskt värde, utan det är endast meningen, att vi icke skola förvara här nere i våra arkivsamlingar sådana saker, som äfven tryckas och som förvaras i biblioteket. Det är nämligen så, att allt som icke bevaras i tryck skall, efter bankoutskottets här angifna utlåtande, fortfarande bibehållas åt den historiska forskningen, och det är alltså en rent praktisk åtgärd, som här föreslås, för att man skall slippa att här hafva sådana ofantligt stora samlingar, som man nu har att dragas med till

Ang. utgall-
ring af Riks-
dagens arkiv-
handlingar.
(Forts.)

skada för förvarandet och uppställandet af de samlingar, som äro af praktiskt värde för framtiden.

På grund af dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, och det så mycket mer, som detta förslag är mycket mera hofsamt och mindre vidtgående än det, riksarkivarien ursprungligen framställt. Denne var betydligt mera radikal än bibliotekarien här nere varit.

Herr Lundström i Göteborg: Herr talman! Jag skall be att gent emot den siste ärade talaren få säga, att hvad framtiden kan finna vara i historiskt afseende intressant i våra handlingar eller icke, vet hvarken han eller jag i denna stund, och det är något, som samtiden aldrig kan bedöma. Hela denna sak förefaller mig ytterst bottna i en för närvarande gängse öfverskattning af det, som är tryckt. Vi få ändock komma ihåg, att medan de kungliga propositionerna och flertalet motioner äro affattade på papper, som säkerligen kommer att hålla sig i århundraden, så är det mesta af det papper, på hvilket riksdagssakerna tryckas, sådant, att vi i denna stund icke veta, hurvida det om ett par hundra år är sönderfallet eller icke. Under sådana förhållanden finner jag det synnerligen betänkligt att förstöra originalhandlingar, och jag ber att på det varmaste få instämna i hvad en ärad talare på dalabänken yttrade. Jag ber att få säga, och jag tror, att vi ha tid att betänka, hur vi skola ordna denna sak, så att vi äro säkra på att icke begå något som helst brott mot eftervärlden.

Härmed var öfverläggningen slutad.

I öfverensstämmelse med de därunder framställda yrkandena gaf herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med den sistnämnda propositionen.

§ 3.

Vid föredragning därefter af bankoutskottets memorial, nr 23, angående ändringar i gällande aflöningsstat för fullmäktige i riksbanken, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

§ 4.

Ang. en ny
deputeradebe-
fattning i riks-
bankens sty-
relse.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 24, i anledning af väckt motion om inrättande af en ny deputeradebefattning i riksbankens styrelse.

I en inom Andra kammaren väckt, till bankoutskottet remitterad motion, nr 163, hade herr *Christiernson* hemställt, att Riksdagen måtte besluta den förändringen af 38 § af bankoreglementet, att deputeradenas antal bestämdes till fyra, däraf en förste, en vice förste och

två andre, samt att i aflöningsstaten vice förste deputeraden uppfördes med ett extra arvode af 11,000 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. en ny deputeradebefattning i riksbankens styrelse.

(Forts.)

Häremot hade reservation afgifvits af herr *Kristensson*.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade

Herr *Kristensson*: Herr talman, mina herrar! Till detta betänkande har jag fogat en blank reservation, och jag ber nu att få yttra några ord med anledning af densamma.

Motionären har yrkat, att det skulle inrättas ytterligare en deputeradebefattning utöfver de tre, som redan finnas. Detta yrkande har jag för min del icke kunnat vara med om. Hade han i stället stått på den linjen, att man skulle förändra en af de nuvarande andre deputeradebefattningarna till att blifva hvad han kallar befattning som souschef för riksbanken, skulle jag kunnat biträda ett sådant förslag. Det tror jag hade varit praktiskt och ändamålsenligt. Då hade vi icke behöft stå i valet och kvalet, då det skulle bli ombyte af förste deputerad.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Juhlin*: Jag hörde icke riktigt den siste talarens slutyrkande. Det är kanske onödigt, att jag begärt ordet, men jag skall tillåta mig att helt kort yrka bifall till utskottets hemställan.

Den är synnerligen väl motiverad, synes det mig, hvarför det icke bör vara någon tvekan om att bifalla densamma.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Härefter upptogs till behandling bankoutslottets utlåtande, nr 25, angående höjning af anslaget till Riksdagens bibliotek m. m.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Ang. höjning af anslaget till Riksdagens bibliotek m. m.

Herr *Hildebrand*: Herr talman, mina herrar! Då frågor rörande Riksdagens bibliotek här förekomma, ber jag att få begagna tillfället att uttrycka en del önskemål rörande detta bibliotek.

Det synes mig, att man under de senaste åren för litet gjort klart för sig hvad man vill använda Riksdagens bibliotek till och hvad man vill vinna med detsamma. Å ena sidan är det ju eller bör vara afsedt för mera djupgående undersökningar af politiska eller andra spörsmål, undersökningar, som riksdagsmän eller utskottsledamöter och utskottssekreterare önska göra. Då har det ju varit synnerligen betänkligt, att för nyinköp af

Ang. höjning
af anslaget till
Riksdagens
bibliotek m. m.
(Forts.)

böcker endast stått till buds 1.000 kronor om året, ett belopp, som naturligtvis icke på långt när varit tillräckligt. Så mycket lämpligare är det naturligtvis då, att enligt det nu framlagda och förordade förslaget detta inköpsbelopp skulle höjas till 3.500 kronor.

Men det är ett par andra saker, jag skulle vilja beröra. Här står i ett utlåtande af bibliotekarien: »Under riksdagstid hålles biblioteket, som bekant, öppet från kl. 10 f. m.—7 e. m samt dessutom vid inträffade nattplena.» Det måtte vara af något misstag, som det talas om att biblioteket är öppet under inträffade nattplena, ty både jag och andra ha varit nere för att söka någon bok under aftonplenum och hafva då funnit, att biblioteket blifvit stängdt kl. 7, d. v. s. vid alldeles samma klockslag som kammarens ledamöter samlas till nattplenum stänges biblioteket.

I samband härmed vill jag beröra anordnandet af referensbiblioteket. Till detta har man ju tilltråde äfven om stora biblioteket är stängdt, men det är ur referensbibliotekssynpunkt ganska egendomligt ordnadt, närmast på grund däraf, att de naturligtvis alldeles nödvändiga riksdagshandlingarna taga ett mycket stort utrymme. Jag behöfde för någon tid sedan vid ett aftonplenum en uppgift ur en mycket vanlig uppslagsbok. Jag fann den ej i referensbiblioteket, utan måste från annat håll eftertelefonera den önskade uppgiften. Det fanns ingen möjlighet att vid nattplenum åtkomma denna uppgift inom riksdagshuset. Det synes mig alltså, att detta bibliotek är ganska opraktiskt ordnadt, och att här behöfs en del nya anordningar, så att biblioteket kommer bättre till sin rätt.

Jag ber också att få anmärka, att det sätt, hvarpå de utländska riksdagshandlingarna komma hit synes vara särdeles opraktiskt. Numera är det ju så, att vissa spörsmål kunna komma före i olika länders riksförsamlingar ungefär samtidigt, och naturligtvis vore det af allra största intresse, att här ha tillgängliga en del riksdagshandlingar från andra länder, omedelbart sedan de där blifvit tryckta och utdelade. Nu kommer riksdagstrycket i stora högar vid olika tider, och man kan naturligtvis icke ifrågasätta, att i det byte, som härvidlag i regel förekommer, exempelvis tyska riksdagen skall skicka hit per post hvarje litet häfte, som utgifves. Men man kunde tänka sig, synes det mig, att när det riksdagstryck, som utkommer i Tyskland, England och Frankrike utskickats till riksdagsmännen i dessa länder, det samtidigt kunde sändas till de svenska ministerhotellen i resp. Berlin, London och Paris och därifrån hitskickas snarast möjligt. Det vore i alla händelser en stor fördel att få hit dessa handlingar litet snabbare. I början på Riksdagen behöfde jag för egen del en Denkschrift, som i januari utdelades till tyska riksdagens medlemmar. Denna skrift måste jag skaffa genom bokhandeln, därför att sändningen hit gick så långsamt. Här är en hel del spörsmål före,

som behandlas äfven på andra håll, och ett snabbare hitsändande af riksdagstryck vore därför helt säkert önskvärdt.

Jag tror emellertid, att nyttan af riksdagens bibliotek skulle rätt betydligt kunna ökas, därest personalen blef något större, bokinköpen blefve mera omfattande och en bättre katalogisering genomförd. Då borde man, synes det mig, kunna komma därhän, att om en ledamot af någon af Riksdagens kamrar exempelvis mellan riksmötena önskade fördjupa sig i en fråga, för att utarbete en motion eller för att drifva själfstudier, han skulle kunna vända sig till bibliotekarien i Riksdagens bibliotek och där erhålla en bibliografisk uppgift hvar den erforderliga litteraturen vore att söka, vare sig det nu gällde böcker eller en del politiska tidskrifter eller riksdagshandlingar från Sverige eller utlandet. Likaså tror jag, att biblioteket under Riksdagens lopp skulle kunna göra stor nytta, om dess personal på detta sätt tillhandaginge enskilda riksdagsmän eller utskott och utskottsekretariat med liknande bibliografiska sammanställningar. Detta får naturligtvis ske i den mån tid därtill erhålles; arbetet i utskotten och de kraf, som där kunna ställas på biblioteket, måste naturligtvis gå före. Men i alla händelser är det ett mål att sträfva efter, ett mål, hvares uppnående kan i sin mån hjälpa till att fördjupa riksdagsarbetet, åtminstone på enstaka punkter.

Sedan jag nu, herr talman, tillåtit mig framhålla dessa önskemål, ber jag endast till sist att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 6.

Vidare förelåg till afgörande bankoutskottets utlåtande, nr 26, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utvidgning af Riksdagens bibliotek till ett statsvetenskapligt bibliotek m. m.

Ang. utvidgning af Riksdagens bibliotek m. m.

I en inom Andra kammaren väckt, till bankoutskottet för förberedande behandling hänvisad motion, nr 274, hade herr *Kristensson* föreslagit, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i hvad mån Riksdagens bibliotek kunde utvidgas till ett statsvetenskapligt bibliotek, äfvensom huruvida och i hvad mån en sådan utvidgning borde medföra ökad lånerätt vid biblioteket, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i hvad mån Riksdagens bibliotek borde och kunde utvidgas till ett centralt förvaltningsbibliotek, äfven-

Ang. utvidg-
ning af Riks-
dagens biblio-
tek m. m.
(Forts.)

som huruvida och i hvad mån en sådan utvidgning borde medföra ökad lånerätt vid biblioteket, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Efter det utskottets hemställan föredragits, erhöles ordet af

Herr Hildebrand, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Ehuru jag icke heller här har något annat yrkande än om bifall till hvad utskottet hemställt, ber jag dock att få yttra några ord för att understryka den enligt min mening stora innebörden af denna fråga.

Jag tror icke det råder minsta tvifvel om, att vi här i hufvudstaden behöfva ett centralt, statsvetenskapligt bibliotek, och det är på många håll, som behofvet af ett sådant bibliotek har gjort och alltjämt gör sig kännbart. Vi ha här de centrala verken, vi ha departementen, hvilkas tjänstemän naturligtvis alltemellanåt behöfva icke blott uppslagsböcker utan äfven litteratur för att djupare kunna tränga in i vissa frågor. Vi ha kungl. kommittéer, där man helt visst skaffar sig en del arbeten, som alltså redan finnas å andra håll i statens ägo. Vi ha Riksdagen och dess utskott, och dessutom finnas enskilda forskare såväl inom som utom Riksdagen, och alla dessa skola ha nytta af ett dylikt bibliotek.

Frågan är då, hur man bäst skall komma till målet att få ett större centralt statsvetenskapligt bibliotek. Här hade motionären, herr Kristensson, föreslagit, att Riksdagens bibliotek skulle bli midtpunkten, och att till detsamma skulle föras en del boksamlingar, som på ett eller annat sätt anskaffats för statens räkning. Om vi tänka på ett par af de nu arbetande kommittéerna, torde det väl vara tydligt, att t. ex. den stora nykterhetsutredningen kräfver en hel del litteratur, och likaså den igångsatta utredningen om karteller och trustar. Endast dessa två spörsmål komma naturligtvis att sysselsätta Riksdagen under många år. Hvad vore då naturligare, än att, sedan dessa kommittéer slutat sitt arbete, deras boksamlingar införlifvades med ett statsvetenskapligt bibliotek — och att alla visste, att så skulle ske — så att man i detta bibliotek kunde inhämta upplysningar och med hjälp däraf bedrifva forskningar. Det är äfven tämligen klart, att staten genom sina olika organ erhåller bokgåfvor, och att utbyte af publikationer sker med utlandet; en del bokinköp förekommer äfven, antager jag, i rätt stor utsträckning.

Nu ha riksgäldsfullmäktige äfven ansett, att behofvet af ett statsvetenskapligt bibliotek verkligen vore stort, men att det skulle vara olämpligt, att så att säga lägga Riksdagens bibliotek till grund för detsamma. Ja, naturligtvis är det ganska svårt att uttala sig i den frågan. Dock synes det mig, som om motionären skulle ha rätt däri, att det blir för staten mindre kostsamt, om man utvidgar Riksdagens bibliotek till ett statsvetenskapligt bibliotek, än om man upprättar ett alldeles nytt bibliotek med

nya lokaler och ny personal. Nu går emellertid utskottets hemställan endast ut på en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om en allsidig utredning af hela detta spörsmål, och då förefaller det mig, som om denna lösning för tillfället är den allra bästa. Man må hoppas, att båda kamrarna ena sig om en sådan skrifvelse, och att en utredning kommer till stånd, så att man kan uppnå det mål, som motionären uppställt och utskottet ansett vara behjärtansvärdt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till hvad utskottet hemställt.

Vidare anförde:

Herr Kristensson: Herr talman, mina herrar! Då jag ser hans excellens herr statsministern här närvarande, skall jag be att få göra ett par påpekanden.

Därest båda kamrarna besluta i enlighet med utskottets förslag och en skrifvelse sålunda kommer till stånd, skulle jag vilja göra en vördsam hemställan, att åtgärder så snart som möjligt vidtagas i förevarande syfte. Det har nämligen händt under senaste tiden, att litteratur af viss beskaffenhet har skickats som makulatur till pappersbruken. Åtskilliga kommittéer och enskilda personer äro för närvarande på grund af offentligt uppdrag sysselsatta med att utreda olika frågor, och dessa ha för sitt arbete, som snart kan väntas bli färdigt, hopskaffat ganska sällsynta boksamlingar. Jag behöfver blott påpeka, att docenten Edin i Uppsala för sitt arbete på nykterhetsområdet har anskaffat förmodligen det största och bästa material, som för nykterhetsfrågans belysning någonsin varit samlat i Sverige, och naturligtvis vore det önskligt, att denna samling blefve bibehållen på ett ställe och införlifvad med det föreslagna biblioteket.

Riksgäldsfullmäktige ha stödt sitt afstyrkande af förslaget att utvidga riksdagsbiblioteket till ett centralt förvaltningsbibliotek på ett enda skäl, nämligen lokalfrågan. Jag vill då redan nu häremot invända, att det finnes möjlighet att här i riksdagshuset bereda nödigt utrymme åt ett dylikt bibliotek. Under denna plenisal ligger ett oanvänt utrymme, stort som halfva plenisalen, uti samma plan som biblioteket, och det behöfves blott, att man slår ut en vägg och sätter in en dörr, så har man i omedelbar förbindelse med de nuvarande bibliotekslokalerna där ett utrymme, som i det närmaste är lika stort som matsalen här i riksdagshuset. Jag förmodar, att ett liknande utrymme kan beredas under första kammarens plenisal, där en liknande lokal gränsar intill det nuvarande biblioteket. Jag erinrar, att enligt bibliotekariens uträkning skulle med det förhöjda anslag, som kammaren nyss beslutat anslå för bokinköp, bibliotekets nuvarande lokaler räcka i 40 år. När behof af ökad utrymme uppstår kunde till biblioteket läggas det rum,

Ang. utvidgning af Riksdagens bibliotek m. m.
(Forts.)

Ang. utvidg-
ning af Riks-
dagens biblio-
tek m. m.
(Forts.)

som jag nyss nämnde, och som justitieombudsmannen nu begagnar till arkivrum, men af hvilket han strängt taget icke har något behof, då han ju kan få plats för sitt arkiv på något annat ställe inom riksdagshuset. Skulle ej heller detta räcka finnas ytterligare utvidgningsmöjligheter. Man kan nämligen förlägga vaktmästarebostäderna till något annat ställe i riksdagshuset och genom en hiss från bibliotekslokalerna ned till våningen inunder sätta denna i förbindelse med biblioteket. Jag tror alltså, att lokalfrågan icke behöfver spela så stor roll, men detta blir väl den kommande utredningens sak att öfverväga.

Jag skall med herr talmannens tillåtelse begagna tillfället till att påpeka en annan sak, som jag icke kunnat framföra i min motion. Såsom bekant lämnas nu till justitiedepartementet ett exemplar af allt tryck, som utkommer. Jag förmodar, att detta tryck och i synnerhet de skönlitterära arbetena icke komma till någon verklig användning där uppe i departementet. Nu ha vi en högskola här i landet, som är förlagd på en plats, där det icke finnes något statsunderstödt bibliotek, sådant som kungliga biblioteket i Stockholm, och ej heller något universitetsbibliotek såsom i Uppsala och Lund. Jag syftar på Göteborgs högskola. Stadsbiblioteket där i Göteborg nödgas nu inköpa skönlitteratur för de ringa anslag, som stå till dess förfogande. Skulle icke något arrangemang kunna träffas, så att det exemplar, som nu lämnas upp till justitiedepartementet och förmodligen icke kommer till någon allmän användning, i stället öfverlämnades till Göteborgs högskola och sålunda komme till nytta.

I hopp att äfven denna fråga kunde tagas i öfvervägande i samband med den nu föreliggande, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Lundström* i Göteborg.

Herr *Månsson*: Jag vill endast uttala ett par önskemål, som måhända närmast höra samman med näst föregående ärende, men som torde kunna behandlas äfven här.

Det ena är det, att de utländska statistiska verken blefve litet mera rikhaltigt företrädda i vårt bibliotek, än som nu är fallet. Bland dylika handböcker saknas, om jag icke missminner mig, både Österrikes statistiska årsbok och Italiens stora statistiska samlingsarbete samt åtskilliga andra. Jag menar, att det borde ses till, att detta bibliotek blefve verkligt användbart och att man där kunde få en något så när tillfredsställande spegelbild af världen genom tillgängliga arbeten från in- och utlandet.

Ett annat önskemål rör det utländska riksdagstrycket. Det borde placeras på ett sådant ställe, att man kunde utan hälsofara läsa detsamma och sålunda följa med händelserna i de främmande parlamenten. Såsom det nu är kan man icke detta, ty

platsen där detta tryck nu förvaras är mörk, kvaf och dammig och på alla sätt otillfredsställande.

Vidare har jag ett önskemål, som rör prenumeration på utländska tidningar. En del af dessa tidningar, exempelvis Frankfurter Zeitung och kanske flera andra, förse hvarje kvartal sina läsare med ett mycket noggrant register öfver tidningens innehåll. Om man prenumererar på en sådan tidning och binder den kvartal efter kvartal, så har man, när man samlat några årgångar, en ytterst detaljerad världshistoria för de senaste åren. Ett bibliotek som riksdagens bör väl mer än de flesta ha behof af en samling årgångar af en dylik tidning, där man kunde i registren få reda på alla politiska händelser i parlamenten rundt om i världen och sedermera inuti tidningen få en detaljerad redogörelse för det ämne, hvaraf man är intresserad, hvar efter det blefve en lätt sak att i vederbörande lands riksdagshandlingar närmare studera frågornas behandling.

I detta sammanhang vill jag nämna, att det är rent otroligt, hur uselt utlandets tidningspress är företrädd här i Riksdagen. Jag vet, att det i början af denna riksdag har gjorts framställning om att erhålla blott några få sådana utländska tidningar, rätt billiga, nämligen S:t Petersburger Zeitung, Osmanske Lloyd, Pester Lloyd, Neue Freie Presse samt Kölnische Zeitung och Frankfurter Zeitung. Det afslogs alltsamman med undantag af Frankfurter Zeitung, som kom ett kvartal, men sedan upphörde. Vi ha nu en engelsk, en tysk och en fransk tidning, det är allt. Det är verkligen väl för oss, att vi icke så ofta besökas af gäster från andra parlament, ty de skulle få en ganska underlig föreställning om Riksdagen, därest de finge se vår tidningshylla där ute.

Herr Räf: Herr talman! Ehuru jag ingalunda tillräckligt förberedt mig i denna fråga, skall jag dock med anledning af den siste ärade talarens anförande be att få framhålla, att jag alltid funnit en mycket stor brist i afseende å tillgången å tidningar i riksdagsbiblioteket. Jag syftar därpå, att om man önskar leta upp hvad någon tidning — jag syftar nu blott på svenska tidningar — haft att meddela ett föregående år i en aktuell fråga, så kan man hvarken på riksdagsbiblioteket eller på kungliga biblioteket komma i tillfälle att få se den senaste årgången af vederbörande tidning. Går jag på kungliga biblioteket, så svaras mig, att förlidet års årgång af Stockholms Dagblad eller Dagens Nyheter icke blir tillgänglig förrän i augusti eller september månad. Och besöker jag detta bibliotek, så finnes naturligtvis inga som helst tidningar för förlidet år eller ens något hopp om att kunna få se dem. Söker jag årets händelser kan jag möjligen få se något tidningsexemplar från den sista månaden, men om jag vill taga reda på något, som förekommit i pressen i januari eller februari, skall jag förgäfves söka där efter både på tidningsrummet och på kungliga biblioteket. Jag

Ang. utvidg-
ning af Riks-
dagens biblio-
tek m. m.
(Forts.)

har många gånger känt mig uppfordrad att väcka motion i frågan, men då den nu därförutan kommit fram, har jag velat fästa uppmärksamheten på denna brist till den kraft och verkan det hafva kan. Jag anser det, med ett ord sagdt, vara synnerligen nödvändigt för riksdagsmännen att kunna få se i kungliga biblioteket åtminstone någon upplaga af sista årets Stockholms och Göteborgstidningar, för att nu icke tala om samma tidningar för tidigare månader af det löpande året.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Därefter föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Vidare föredrogs hvart efter annat lagutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten;

nr 46, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående löne-regleringar för prästerskapet i föreslagna nya församlingar i Stockholm;

nr 47, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till ändring af 10 kap. 21 § rättegångsbalken; och

nr 48, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar samt till lag om ändrad lydelse af 70 § utsökningslagen; och biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Jordbruksutskottets härefter föredragna utlåtande, nr 61, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra bataljonspredikantsbostället Båtegården nr 1 i Älfsborgs län, blef af kammaren godkändt.

§ 10.

Slutligen föredrogs Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning af herr C. Lindhagens motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till värnpliktiges skyddande mot förlust af innehafda anställningar på grund af inkallandet till tjänstgöring.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt 63 § riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 11.

Följande nya motioner aflämnades, nämligen af:

herr *Tengdahl* m. fl., nr 321, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utgifvande af en ny upplaga af handboken »Sveriges land och folk»; samt

herr *Helger*, nr 322, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understödjande af folkbiblioteksväsendet.

Dessa motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 12.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, nr 84, till Konungen i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om medgifvande att för vissa för inrättandet af Hammarsebo skogsskola erforderliga nybyggnadsarbeten disponera vissa medel.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en fredsexpeditions- och bostadsbyggnad i Boden;

nr 71, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af mark och uppförande af nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala;

nr 72, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vetenskapliga patologiskt-anatomiska arbeten å Sabbatsbergs sjukhus;

nr 73, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande i Hvitträsk by af bostadshus åt den därstädes stationerade kontraktsadjunkten;

nr 74, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående fördelning af medel till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder;

nr 75, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter åbon Rasmus Jönsson från Hököpinge i Hököpinge socken;

nr 76, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Christiana Hammarlund från Södertälje;

nr 77, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Jonas Jonasson Häll från Slagsta;

nr 78, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af kvinnliga skrifbiträden i postsparbankens stat;

nr 79, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för anställande af en extra advokatfiskal hos kammarkollegium äfvensom för ordnande af vissa, kollegii aktuarietkontor tillhörande handlingar;

nr 80, i anledning af dels Kungl. Maj:ts propositioner dels angående ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket samt fastställande af telegrafverkets stat för driftkostnader år 1913 dels ock angående understöd af telegrafmedel åt änkan Johanna Charlotta Larsson, född Löfgren, äfvensom i ämnet väckta motioner; och

nr 81, i anledning af herrar G. Kobbs och D. Perssons i Tällberg motioner om förhöjning af den till kvinnliga kontorsskrifvare vid statens järnvägar utgående ersättning för bostad och bränsle;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 25, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i 8, 39 och 52 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 26, i anledning af väckt motion angående vissa lättnader i skattehänseende för föreningar med ideell verksamhet;

nr 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelsrika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning af stärkelse;

nr 28, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om provianteringsfrilager, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 29, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om frilager och om ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen om frihamn, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 30, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till införande i gällande tulltaxa af vissa bestämmelser rörande förtullning från frihamn eller frilager; och

nr 31, i anledning af väckt motion om upphäfvande af tullen å fläsk;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 28, angående ytterligare framställningar rörande tionde huf-

vudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 29, i anledning af väckt förslag om tillbyggnad å riksbankens fastighet i Nyköping;

nr 30, i anledning af väckt förslag om anslag till utgifvande på svenska språket af en samling gällande grundlagar, vallagar och parlamentariska arbetsordningar i främmande länder; och

nr 31, angående användande af riksbankens vinst för år 1911;

lagutskottets memorial nr 50, i anledning af dels återremiss af vissa delar utaf lagutskottets utlåtande nr 34 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om understödsföreningar, lag om ändrad lydelse af 162 och 163 §§ i lagen om försäkringsrörelse samt lag om ändring i vissa delar af lagen om sjukkassor den 4 juli 1910 jämte i anledning af propositionen väckta motioner, dels och kamrarnes skiljaktiga beslut i ämnet;

andra särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 108, angående anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen, samt i ämnet väckta motioner;

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, angående herrar Perssons i Norrköping och Larssons i Västerås motion, nr 250, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådan planläggning af statens och kommunernas arbeten, att periodisk arbetslöshet motarbetas m. m.;

nr 8, angående herr Winbergs motion, nr 227, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om en förhandlingsordning mellan vissa statens tjänstemän och arbetare samt vederbörande verks styrelser och underlydande förvaltningar; och

nr 9, angående herr Brantings m. fl. motion, nr 249, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om bestämmelser, afseende att omöjliggöra militärens utkommenderande mot fredliga arbetare vid arbetskonflikter; samt

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 11, i fråga om en af herr Palmstierna väckt motion, nr 246, angående skrifvelse till Konungen beträffande förberedande behandling af frågor, som böra förekomma vid nästa Haagkonferens;

nr 12, i fråga om en af herr Lindhagen m. fl. väckt motion angående skrifvelse till Konungen beträffande en hänvändelse till samtliga stater i syfte att utröna villkoren för hvarje själfständig nations rätt att allt framgent lefva sitt eget fria lif; och

nr 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående vidsträcktare användande af obligatorisk skiljedom vid tvister med främmande stater.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Skifarp	under 4 dagar fr. o. m. den 8 maj,				
» <i>Igel</i>	» 4 » » » 8 »				
» <i>Persson</i> i Malmö	» 6 » » » 6 »				
» <i>Sandler</i>	» 2 » » » 6 »				
» <i>Larsson</i> i Bondarfve	» 2 » » » 6 »				och
» <i>Forsberg</i>	» 2 » » » 6 »				

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8,8 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 7 maj.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 30 nästlidna april och den 1 innevarande maj.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagaf, att enligt öfverenskommelse mellan kamrarnas talmän gemensamma voteringar öfver godkända voteringspropositioner komme att äga rum tisdagen den 14 i denna månad.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid:

herr *Vennerstens* motion, nr 320, till särskilda utskottet nr 1; herr *Tengdahls m. fl.* motion, nr 321, till statsutskottet; och herr *Helgers* motion, nr 322, likaledes till statsutskottet.

§ 4.

Vidare föredrogos, men blefvo ånyo lagda på bordet statsutskottets utlåtande nr 70—81, bevillningsutskottets betänkande nr 25—31, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 28—31, lagutskottets memorial nr 50, andra särskilda utskottets utlåtande nr 1, Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 7—9 och Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 11—13.

§ 5.

Ordet lämnades härefter till

Herr vice talmannen, som anförde: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta att främst på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden uppföra andra särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 108, angående anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen, samt i ämnet väckta motio-

ner, därefter lagutskottets memorial, nr 50, i anledning af dels återremiss af vissa delar utaf lagutskottets utlåtande, nr 34, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om understödsföreningar, lag om ändrad lydelse af 162 och 163 §§ i lagen om försäkringsrörelse samt lag om ändring i vissa delar af lagen om sjukkassor den 4 juli 1910 jämte i anledning af propositionen väckta motioner, dels ock kamrarnas skiljaktiga beslut i ämnet samt därefter samtliga öfriga två gånger bordlagda ärenden i den ordning, de på dagens föredragningslista förekomma.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 6.

Herr *Carlson* i Herrljunga afgaf en motion, nr 323, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning.

Nämnda motion blef på begäran genast hänvisad till bevillningsutskottet.

Vidare aflämnade herr *Söderberg* i Stockholm en motion, nr 324, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anordnande af yrkesinspektion; och blef denna motion omedelbart remitterad till särskilda utskottet nr 1.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 83, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående Härnösands pastorats frigörande från att vara prebende för biskopen i Härnösands stift;

från bevillningsutskottet:

nr 114, i anledning af väckt motion om upphäfvande af införeltullen å klorkalk; och

nr 115, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af 10 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelafgift vid köp och byte af fondpapper;

från bankoutskottet:

nr 102, i anledning af väckt motion om utredning i fråga om utvidgning af Riksdagens bibliotek till ett centralt förvaltningsbibliotek m. m.; och

nr 103, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag

till vissa ändringar i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket;

från jordbruksutskottet:

nr 113, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande af vissa områden från förra öfverstebostället Kastellegården nr 1 med underlydande i Göteborgs och Bohus län; samt

från Riksdagens kansli:

nr 100, angående beredande af möjlighet för municipalsamhällen att erhålla lån från vissa pensionsanstalter och kassor; och

nr 101, angående åtgärder för underlättande af jordupplåtelse för odlingslägenheter å kronomark i Norrland.

§ 8.

Vidare anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 24, angående ägande- och dispositionsrätten till såväl allmän väg som förutvarande sådan väg;

nr 25, angående ändrad lydelse af § 2 i förordningen den 15 maj 1908 angående restitution af erlagd sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som användts vid tillverkning af exportvaror m. m.;

nr 26, angående ändrad lydelse af 5 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning af socker m. m.;

nr 27, angående ändrad lydelse af § 13 mom. 1 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor;

nr 28, angående rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters framforslande;

nr 29, angående ändrad lydelse af 41 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet;

nr 30, angående tillägg till 2 § i tulltaxeunderrättelserna;

nr 31, rörande ändrad lydelse af 12 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning af brännvin;

nr 32, angående ändring i 24 kap. 7 § rättegångsbalken;

nr 33, angående lagstiftning i visst syfte rörande bysamfälligheter;

nr 34, angående förslag till lag, innefattande ändring i förordningen den 22 april 1881 om tjuguarig häfd och lag om ändrad lydelse af 10 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom;

nr 35, angående förslag till lag om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, lag om utsträckt tillämpning af lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarna den 25 juni 1909 samt lag om utsträckt tillämpning af lagen om ar-

rende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarna den 25 juni 1909; och

nr 36, angående afskrifning af viss del af domkapitlets i Skara skuld till riksgäldskontoret.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

Statsutskottets memorial, nr 86, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om kostnaderna för svensk författningssamling.

Jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägarandelar i grufvor;

nr 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar;

nr 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra mönsterskrifvarbostället Björsäter nr 4 Skattegården i Skaraborgs län;

nr 66, i anledning af väckt motion om åvägabringande af utredning och förslag till interimistiska bestämmelser angående nyttjanderätt till samfälld skog;

nr 67, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ett effektivt öfvervakande och en planmässig ledning vid egnahemsverksamhetens bedrifvande samt om inrättande af kommunala egnahemsnämnder; och

nr 68, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Sveriges utsädesförening m. m.;

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning af herr Martins motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar i gällande resereglemente; samt

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 8, i anledning af dels herr Martins motion, nr 34, och dels herr Åkerlunds motion nr 137; och

nr 9, i anledning af herr Anderssons i Grimbo motion, nr 139, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa åtgärder till främjande af den svenska sjöfartens intresse vid malmexporten från Luleå och Narvik.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:
herr *Olsson* i See under 2 dagar fr. o. m. den 8 maj och herr
Hellström från och med den 18 maj till riksdagens slut.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,33 e. m.

In fidein
Per Cronvall.
